

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видає
Українська Видавнича Спілка

A REFEREED

No. 6 (519), June, 1991, Vol. XLIV

LIBERATION PATH

Ukrainian Political
Social, Scientific & Literary
Magazine

Published monthly by
Ukrainian Publishers Ltd.

ISSN: 0042-9422

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів
Заступник Відп. Ред. і Літер. Ред. — мгр Ольга Керзюк
Технічний Редактор — Володимир Гуменюк

Члени Редакційної Колегії:

д-р А. Бедрій, проф. д-р Г. Васькович, проф. д-р С. Галамай,
ред. С. Караванський, мгр О. Коваль, проф. д-р В. Косик,
д-р О. Кушпета, інж. В. Олесків, д-р Б. Стебельський,
проф. П. Цимбалістий

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF.

Тел.: 071 607 6266/7

Факс: 071 607 6737

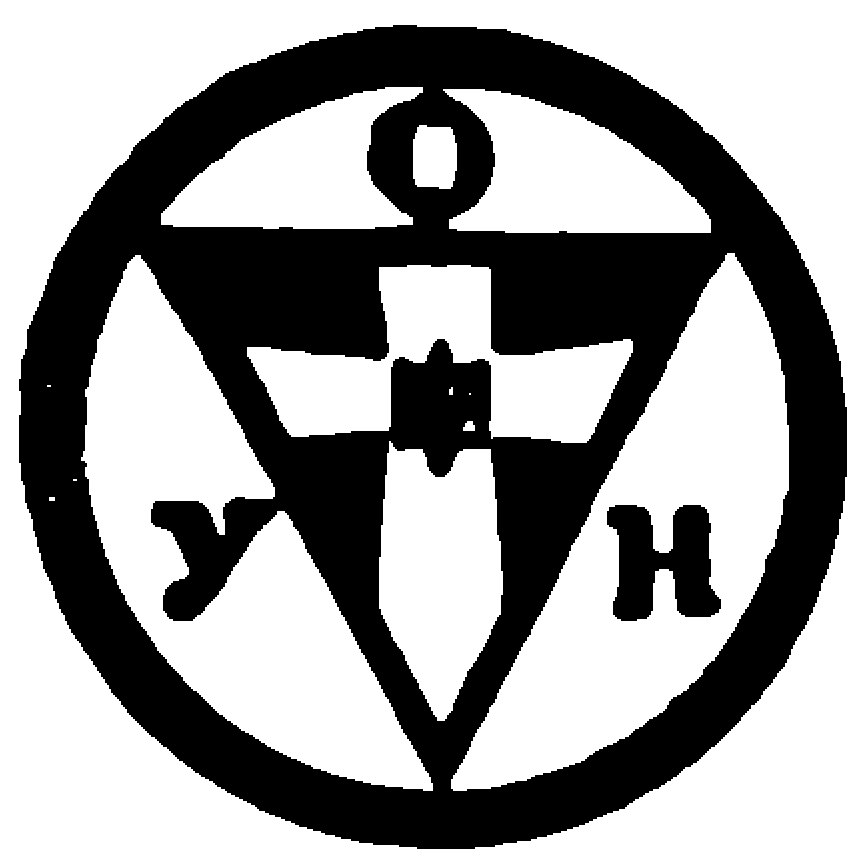
Матеріали, підписані прізвищем чи псевдонімом, не завжди відповідають
поглядам Редакційної Колегії. Редакція застерігає собі право
скорочувати статті і виправляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1991 РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Окреме число
Австралія	75 дол.	40 дол.	7.25 дол.
Австрія	765 шіл.	400 шіл.	80 шіл.
Аргентина	(Амер. дол.) 40 дол.	20 дол.	4 дол.
Бельгія	2200 б.фр.	1200 б.фр.	250 б.фр.
Вел. Британія	ф.30.00	ф.16.00	ф.3.25
Канада	75 дол.	40 дол.	7.25 дол.
США	65 дол.	35 дол.	6.50 дол.
Німеччина	120 н.м.	65 н.м.	12.50 н.м.
Франція	350 фр.	180 фр.	35 фр.
Швеція	350 кор.	180 кор.	35 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.
Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адре-
су Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам ви-
гідніше — на адреси наших Заступників як на стор. 3-ій обкладинки.
Чеки виставляти на: Ukrainian Publishers Ltd.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 6 (519)

ЧЕРВЕНЬ, 1991

Річник XLIV

Зміст VI-ої книжки

В 50-ліття Акту 30 Червня 1941

— АКТ ПРОГОЛОШЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	645
— ПАСТИРСЬКИЙ ЛИСТ МИТРОПОЛИТА КИР АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО	646
— АРХИПАСТИРСЬКЕ ПОСЛАННЯ ПРЕОСВЯЩЕНОГО ВЛАДИКИ ПОЛІКАРПА	647
— БЛАГОСЛОВЕННЯ ЄПІСКОПА ГРИГОРІЯ ХОМИШИНА	649
Петро Гетьманець: УПЕРЕД (вірш)	649
— СКЛАД УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ	650
— СКЛАД РАДИ СЕНЬЙОРІВ	651
— ЗВЕРНЕННЯ ПРОВІДУ ОУН В 50 РІЧНИЦЮ АКТУ ВІДНОВЛЕННЯ УД	652
Богдан Федорак: НА ШЛЯХУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	656
Василь Олесків: АКТ 30 ЧЕРВНЯ 1941 — НЕЗМІННИЙ ДОРОГОВКАЗ	658
— ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО ПРО ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО (вибране)	666
Іван Кандиба: «МИ САМІ ХОЧЕМО БУДУВАТИ СВОЄ ЖИТТЯ»	673
— ЗАЯВА ЛЬВІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ	677
— РЕЗОЛЮЦІЯ ВІСІ ГРОМАДИ ЛЬВОВА ТА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТИ	677
Василь Симоненко: УКРАЇНСЬКИЙ ЛЕВ (вірш)	678

У 100-ліття з дня народження

Анатоль Бедрій: ПОЛКОВНИК ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ	679
--	-----

Церква і релігія в Україні

— БЛАЖ. МИРОСЛАВ ІВАН ПОВЕРІУВ В УКРАЇНУ — 693; СЛОВО БЛАЖ. ПАТРІЯРХА НА ЛЕТОВИЩІ — 694; ДОСТОЙНОМУ БРАТОВІ КАРДИНАЛОВІ. . . — 695; ПРИВІТ ПАТРІЯРХОВІ ВІД УДП — 696; ПРИВІТ ПАТРІЯРХОВІ ВІД ПРОВІДУ ОУН — 697; ПРОПОВІДІ БЛАЖ. ПАТРІЯРХА В СОБОРІ СВ. ЮРА — 699; СЛОВО ПАТРІЯРХА ПЕРЕД ОПЕРНИМ ТЕАТРОМ У ЛЬВОВІ — 700; ПРИВІТИ БЛАЖ. ПАТРІЯРХОВІ — 706.	
--	--

Поезія

Богдан Бора: БЕЗСМЕРТНИЙ ЛИЦАР	709
Микола Верес: ЧЕРВЕНЬ	710
Мирослав Кушнір: ТО НЕ СОНЦЕ НАД БОРОМ — 713; ШЕВЧЕНКО — БРАТЧИК 713; НА СХІД ГАРМАТИ — 714; ЗАПАХЛО ЗБІЖЖЯ — 714.	

Спогади

о. Іван Музичка: НАРИС ПРО СЕЛО ПУКІВ (Продовження, 4)	715
--	-----

Мовні уціпки

Святослав Караванський: СОНЦЕ МАЄ ПЛЯМИ	729
---	-----

Питання національного визволення

Степан Хмара: ПРО ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ І СТАНОВИЩЕ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ (Звернення до СКВУ тощо)	731
В. Кульчицький-Гут: В ССРСР У НАСТУПІ РЕАКЦІЯ, НА ЗАХОДІ КОНСТЕРНАЦІЯ	742
Лідія Коваленко: ДУХОВНА РУІНА (. . . наслідки голодомору)	749

З першого фронту боротьби

М. Кусевич: В ЯКІЙ ЖЕ Я ПАРТІЇ?	753
— КОНГРЕС ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ	761
— НАШЕ СТАНОВИЩЕ ДО РЕФЕРЕНДУМУ	763
Микола Іванович: ПОГЛЯД ІЗ В'ЯЗНИЦІ НА ПОДІЇ БІЛЯ СОФІЇ	766

В 100-ліття з дня народження

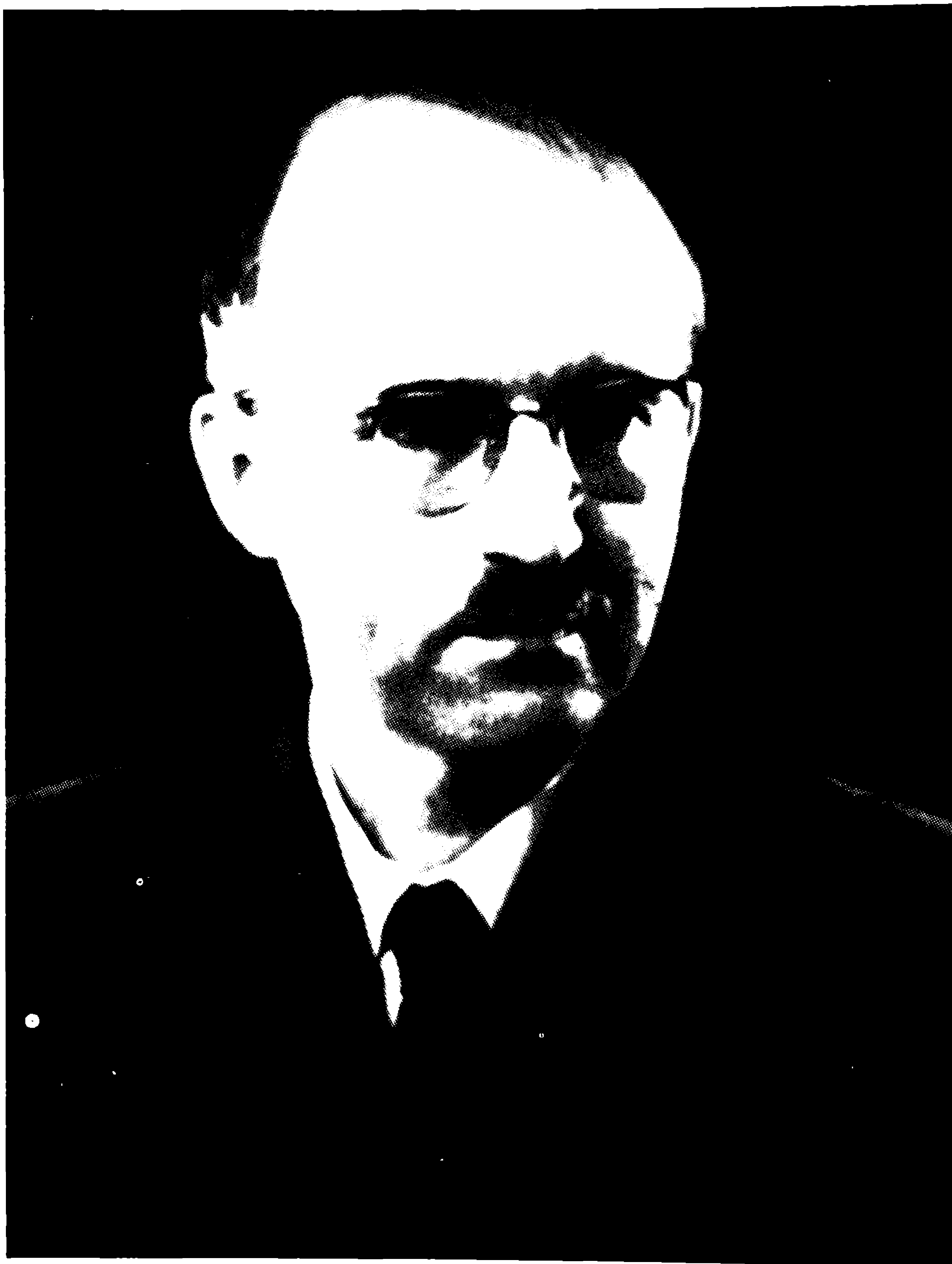

Євген Коновалець 14.6.1891 — † 23.5.1938

В 50-ліття Акту 30 червня 1941

Сл. п. Степан БАНДЕРА — надхненник і організатор революційно-визвольної боротьби українського народу, Провідник Організації Українських Націоналістів
1.1.1909 — † 15.10.1959

*Ярослав СТЕЦЬКО — Голова Українського Державного Правління у Львові, Голова Проводу ОУН, Голова ЦК АБН, заступник голови Європейської Ради Свободи і член Екзекутиви Світової Антикомуністичної Ліги (ВАКЛ)
19.1.1912 — † 5.7.1986*

АКТ ПРОГОЛОШЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

1. Волею українського народу, Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Української Держави, за яку поклали свої голови цілі покоління найкращих синів України.

Організація Українських Націоналістів, яка під проводом її творця і вождя ЄВГЕНА КОНОВАЛЬЦЯ вела в останніх десятиліттях кривавого московсько-більшевицького поневолення завзяту боротьбу за свободу, взиває увесь український народ не скласти зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена Суверенна Українська Влада.

Суверенна Українська Влада запевнить українському народові лад і порядок, всесторонній розвиток усіх його сил та задоволення його потреб.

2. На західніх землях України твориться Українська Влада, — яка підпорядкується українському національному урядові, що створиться у столиці України — Києві.

Українська національно-революційна Армія, що твориться на українській землі, боротиметься далі проти московської окупації за Суверенну Соборну Державу і новий, справедливий лад у цілому світі.

Хай живе Суверенна Соборна Українська Держава!

Хай живе Організація Українських Націоналістів!

Хай живе Провідник Організації Українських Націоналістів — Степан Бандера!

Льва-Город, 30 червня, 1941 р., год. 20.

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО
Голова Національних Зборів

ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ! ПАСТИРСЬКИЙ ЛИСТ МИТРОПОЛИТА КИР АНДРЕЯ

З волі Всемогучого й Всемило-
стивого Бога в Тройці Єдиного
зачалася нова епоха в житті
Державної Соборної Самостій-
ної України.

Народні Збори, що відбулися
вчорашнього дня, ствердили й
проголосили ту історичну подію.

Повідомляючи Тебе, Українсь-
кий Народе, про таке вислухання
наших благальних молитов, взи-
ваю Тебе до вияву вдячності для
Всевишнього, вірності для Його
Церкви і послуху для влади.

Воєнні часи вимагатимуть ще
многих жертв, але діло розпоча-
те в ім'я Боже й з Божою благо-
даттю, буде доведене до успіш-
ного кінця.

Жертви, яких потреба конеч-
но до осягнення нашої цілі, по-
лягатимуть передусім на послушному піддаванні справедливим
наказам влади, не противним Божим законам.

Український народ мусить у цій історичній хвилині показати,
що має досить почуття авторитету й життєвої сили, щоби
заслужити на таке положення серед народів Європи, в яким міг
би розвинути усі Богом собі дані сили.

Карністю, солідарністю, совісним сповненням обов'язків, до-
кажіть, що ви дозрілі до державного життя.

Установленій владі віддаємо належний послух. Узнаємо Голо-
вою Державного Правління України пана Ярослава Стецька.

Від Уряду ним покликаного до життя очікуємо мудрого, спра-
ведливого проводу та заряджень, які узгляднили б потреби й
добро всіх замешкуючих наш край громадян, без огляду на це, до
якого віроісповідання, народности й суспільної верстви нале-
жать. Бог нехай благословить усі Твої праці, Український Наро-
де, і нехай дасть усім нашим Провідникам Святу Мудрість з
Неба.

Дано у Львові при Арх. Храмі св. Юра, 1. VII. 1941 р.

† АНДРЕЙ, Митрополит

АРХИПАСТИРСЬКЕ ПОСЛАНІЄ ПРЕОСВЯЩЕНОГО ПОЛІКАРПА, ЄПІСКОПА ЛУЦЬКОГО

До всіх українців, сущих на Волині!

Мир вам від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа!

Любі мої діти! Велике Боже милосердя і справедливістьблизилися до нас. Довгі роки тернів наш многострадальний народ наруги і знуцання над святою вірою православною і над його національними почуваннями, над його людською гідністю. В державі большевицького антихриста терор і жах дійшов до нечуваних досі розмірів, в порівнянні з якими бліднуть переслідування християн за часів римських імператорів Нерона і Діоклеціана. Безбожники жа-

хливо розправлялися з християнською вірою, мордуючи архипастирів, тисячами і сотками тисяч вірних християн, пастирів і проголошуючи закон зради й ненависти.

Оце на наших очах справедливість Божа сповнилася: Один Бог, одна нація і спільна краща будучність.

Сповнилась наша відвічна мрія. У городі князя Льва з радіовисильні несеться над нашими горами, нивами, ланами, над нашою так густо зрошеною кров'ю землею радісна вістка: проголошено Самостійну Українську Державу. Разом з українським народом радіє і наша многострадальна Церква. Відроджена у вільній українській державі — Українська вільна Православна Церква буде з народом одною нерозривною цілістю.

В цю велику хвилину звертаюсь до вас, любі діти, словами Св. Ап. Павла: «Благаю вас іменем Господа нашого Ісуса Христа, щоб те саме говорили ви всі і щоб не було між нами розділення, але щоб були з'єднані в одному розумінні і в одній думці» (Ап. Павло, Корин. гл. 1, ст. 10).

Любити Бога, любити батьківщину — це найбільша чеснота. Служба батьківщині — найбільший обов'язок.

Їх Блаженство Патріярх ПУКЦ Отець Йосиф — речник митрополита Андрея Шептицького і Член Президії Національних Зборів, які відбулися 30 червня 1941 року в домі Т-ва «Просвіти» у Львові і на яких проголошено Акт Відновлення Української Державности, що започаткував новий етап Українських Визвольних Змагань.

Нехай Господь милосердний допомагає Тобі, народе мій, і Тобі, Уряде наш, будувати Самостійну Українську Державу, а моя молитва за всіх вас перед Престолом Всевишнього буде за вами.

В цей великий час усі українці мусять об'єднатись, всі мусять працювати спільно, бо в єдності сила і ту єдність мусимо показати на ділі.

Не треба нам партій, не треба нам боротьби між собою. Всі мусимо об'єднатися при нашій Святій Православній Церкві, при нашому Урядові, при нашому Національному Проводові.

Призиваю на весь Український Народ і його Державний Уряд всемогуче Боже благословенство.

*Дано в м. Луцьку на Волині,
Року Божого 1941, місяця липня 10 дня.*

† ПОЛІКАРП, Єпископ Луцький

БЛАГОСЛОВЕННЯ ЄПИСКОПА ГРИГОРІЯ ХОМИШИНА

Благословлю Українську Самостійну Державу. Дякую Всевишньому з глибини душі за вислухання наших благальних молитов і молю Бога, щоб Українська Держава, сперта на Божому законі, забезпечила щастя, добробут і спокійне життя всім громадянам української землі без огляду на різниці віросповідні, національні і суспільні.

Станиславів,
6 липня 1941 р.

† ГРИГОРІЙ, Єпископ

Петро ГЕТЬМАНЕЦЬ

УПЕРЕД

Хай у цій заметілі гримить
гудінь наших незборених кроків! —
Ми повстали Її боронить
від катів і тиранів жорстоких!

Нам тепер не до співів бандур,
не до сліз і зідхань у зажурі,
у цій стужі невблаганних бур
будьмо й ми невмолимі, як бурі!

Буйним гуком побідних боїв
пройдім гордо своїми степами —
досить в муках конати Їй
і на посміх дзвонити кайданами!

Так, вперед, уперед, уперед,
крізь хуртечі вперед на вершини,
це останній наш месницький рейд,
це остання Голгота Вкраїни!

СКЛАД УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ

СТЕЦЬКО, Ярослав (ОУН)

Голова УДП і керівник Ресорту соціальних реформ

Д-р ПАНЧИШИН, Маріян (Безпартійний)

Перший заступник голови УДП і міністер охорони здоров'я

Д-р РЕБЕТ, Лев (ОУН)

Другий заступник голови УДП

Д-р ЛИСИЙ, Володимир (Соціаліст-радикал)

Міністер внутрішніх справ

СТАХІВ, Володимир (ОУН)

Міністер зовнішніх справ

Д-р МАРІТЧАК, Олександр (УНДО)

Заступник міністра зовнішніх справ

Ген. ПЕТРІВ, Всеволод (Соціал-революціонер)

Міністер оборони

Ген. ШУХЕВИЧ, Роман (ОУН)

Заступник міністра оборони

Полк. ГАСИН, Олександр (ОУН)

Другий заступник міністра оборони

ЛЕБЕДЬ, Микола (ОУН)

Міністер державної безпеки

Д-р ФЕДУСЕВИЧ, Юліян (Безпартійний)

Міністер справедливости

Д-р ДЗЕРОВИЧ, Богдан (Безпартійний)

Заступник міністра справедливости

ЯЦІВ, Дмитро (ОУН)

ІЛЬНИЦЬКИЙ, Роман (ОУН)

Державні секретарі міністра народнього господарства

Д-р ХРАПЛИВИЙ, Євген (УНДО)

Міністер сільського господарства

Інж. ПЯСЕЦЬКИЙ, Андрій (ФНЄ)

Міністер лісництва

ОСІНЧУК, Роман

Заступник міністра охорони здоров'я

Д-р БАРВІНСЬКИЙ, Олександр (Безпартійний)

Секретар міністерства охорони здоров'я

Д-р РАДЗИКЕВИЧ, Володимир (Безпартійний)

Міністер освіти

МОРОЗ, Н. (Безпартійний)

Міністер пошти і телеграфу

ГАЙ-ГОЛОВКО, Олександр (Безпартійний)

Міністер інформації

ПОЗИЧАНЮК, Осип (ОУН)

СТАРУХ, Ярослав (ОУН)

Секретарі міністерства інформації

КЛИМІВ, Іван (ОУН)

Міністер політичної координації

Д-р РОСЛЯК, Михайло

Директор адміністрації уряду

СКЛАД РАДИ СЕНЬЙОРІВ

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ, Глава Української Католицької Церкви

Почесний Голова

Отець митрат д-р ЙОСИФ СЛІШИЙ — опісля МИТРОПОЛИТ І ПАТРІАРХ УКЦ

Д-р ЛЕВИЦЬКИЙ, Костянтин

Голова

Проф. БІЛЕНЬКИЙ, Ярослав

Секретар

Отець д-р КОСТЕЛЬНИК, Ярослав; Отець ДЗЕРОВИЧ, Юліан; ФЕДУСЕВИЧ, Юліан; ФИЛИПОВИЧ, Іван; ЗАЯЧКІВСЬКИЙ, Роман; Проф. ТУРЧИН, Лука; Д-р БАРИЛЯК, Олександр; СТЕФАНОВИЧ, Ярослав; Д-р РАДЗИКЕВИЧ, Володимир; Д-р ДМОХОВСЬКИЙ, Степан; КОЗУБСЬКИЙ, Борис; Інж. КРАВЦІВ, Михайло; ЛУЦЬКИЙ, Сергій — Члени Ради Сеньйорів.

ЗВЕРНЕННЯ ПРОВОДУ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ В 50-ТУ РІЧНИЦЮ АКТУ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Український Народе!

В книзі Твого Буття, побіч славних сторінок, що їх вписали великі державні Мужі княжої доби, гетьмансько-козацької епохи і новішої історії визвольних змагань початку цього століття УНР-ЗУНР і гетьманської Держави та Карпатської України, долучились найновіші світлі сторінки п'ятдесятлітньої давности.

В цьому році минає 50 літ від проголошення відновлення Української Держави Актом 30 червня 1941 року у Львові.

П'ятдесят років є достатнім періодом в житті народу, щоб з віддалі часу належно оцінити події і акти, які склалися на шлях до його історичного самоздійснення.

Акт 30 червня 1941 року був логічним кроком Організації Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери в часі, коли гітлерівська Німеччина зчепилася в смертельному змагу з московською імперією за панування над Україною. Прийшов момент, коли Україна мала змінити червоного окупанта на брунатного, котрий поставив собі за ціль здобути для себе новий життєвий простір, перетворюючи Україну на свою колонію, а український нарід в рабів-чорноробів. В такий історичний час український нарід мусів проявити свою волю, щоб не стати погноєм для росту нового окупанта. Цю ролю перебрала на себе Організація Українських Націоналістів (ОУН), як мобілізуюча активна сила українського народу, щоб сказати перед світом рішуче слово в його імені.

Ставка на власну суверенну Державу була велика і риск потрапити під кулі окупанта міг відстрашити найбільш сміливих. Одначе для Проводу ОУН і її одчайдушного членства іншої альтернативи не було. Після зформованого в Кракові напередодні вибуху війни Українського Національного Комітету на чолі з ген. Петровим і д-ром Володимиром Горбовим, куди увійшли представники майже усіх політичних напрямків, Організація Українських Націоналістів приступила до здійснення своїх плянів — заскочити німців проголошенням відновлення Української Держави. Діяти треба було обережно і скоро, щоб довести до свідомости українського

народу те, що, визволяючи з-під одного гнобителя, гітлерівці несуть нове поневолення Україні. З другого боку, німецька пропаганда не зможе користуватися аргументами «визволення», якщо їхня постава до відновлення Української Держави виявиться негативною. Так воно і сталося. Німці відкрили свої правдиві наміри стосовно української державности, арештуючи Голову Державного Правління Ярослава Стецька і інших членів УДП. Перед тим в Кракові був заарештований Провідник ОУН Степан Бандера. Гітлер вимагав, щоб гестапо домоглося відкликання проголошення Акту 30 червня. Коли ці намагання не дали бажаних наслідків, то почалися далші арештування провідних членів ОУН, що були активні в проголошуванні відновлення Української Держави і при організуванні української влади на місцях. Тим часом Похідні Групи ОУН зайшли, зразу за фронтом, у найдальші закутини України, несучи зміст Акту 30 червня всюди, де проживає український нарід. З великим одушевленням приймала тих післанців волі вся Україна, даючи многим притулок і захист, а при тому поповнюючи ряди ОУН.

Під час, коли гестапо заповнювало німецькі тюрми і концтабори членами ОУН і учасниками Похідних груп, піддаючи їх тортурам і на шибениці, ОУН приготує організацію збройних сил, які відстояли б Акт 30 червня і вели б боротьбу за його втілення. В скорому часі, коли збройну боротьбу очолив Роман Шухевич — Тарас Чупринка, який втік з-під німецького арешту, збройна боротьба набрала організованих форм під назвою Української Повстанської Армії (УПА). Всі збройні одиниці, що поставали відрубно, або на отаманській основі, були інтегровані в одну УПА під командою Головного Командира ген. хор. Тараса Чупринки. Воюючи на два фронти — проти німецьких окупаційних сил і советських партизанських загонів — УПА спинила безкарний вивіз нашої молоді на каторжні роботи до Німеччини, де велика частина з них гинула від бомбардування і важких робіт. Нарід зрозумів, чому було конечне проголошення відновлення Української Держави і створення УПА, та включався в ту боротьбу, піддержуючи всіми силами свою Повстанську Армію. Без тієї допомоги не було б можливо вдержатися в боротьбі до половини 1950-их років. Проголошенням відновлення Української Держави і боротьбою УПА, ОУН врятувала український нарід в світовій opinіi перед клеймом гітлерівських коляборантів, хоч як дуже хотілося большевицькій агентурі цей ярлик нав'язати.

Українське Державне Правління, що його з мандату Національних Зборів у Львові зформував Голова УДП Ярослав Стецько, мало в своєму складі не тільки членів ОУН, але також представників різних колишніх політичних партій, бо ОУН не претендува-

ла на виключність, а за основу державного будівництва брала демократичний принцип з його багатопартійністю. На цій основі була також побудована Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), створена в липні 1944 року, як передпарламент України для координації і ведення політичної і збройної боротьби за її повне визволення. Акт 30 червня 1941 року залишився актуальним на весь час боротьби, спочатку двофронтової, а відтак проти московського імперіялізму в його сталінському виді.

Наслідки Акту 30 червня 1941 року, з боротьбою ОУН-УПА на протязі понад десятиліття, дали себе відчувати в московських ґулаґах і на засланні, де на каторжній праці опинились члени ОУН-УПА та насильно вивезене населення, яке сприяло в їх боротьбі. Вони відбилися відлунням у творчості літературної молоді 1960-1970-их років, а також у наш час у відтворенні героїчної доби з перепохованням жертв ворожого терору, великими здвигами, як «живий ланцюг» Львів-Київ та 500-ліття «Козацької Слави», з національною і революційною символікою та з рішучим «ні» ворожим затіям накласти нове чи «відновлене» імперське ярмо на шию українського народу.

Одержавши архиерейське благословення від Голів обидвох українських Церков — від Слуги Божого, митрополита УГКЦ Андрея Шептицького і луцького православного архиєпископа Полікарпа — Акт 30 червня і його здійснювання мали вплив на поставу українського духівництва і вірних, що загнані в новітні катакомби мужньо несли свій хрест на сучасну Голгофу. Потужне відродження обидвох наших Церков у наш час має місце головно в тій частині України, де найдовше велася збройна боротьба ОУН-УПА.

Нація, яка в своїй пам'яті зберігає славу героїчних подвигів синів і дочок своїх, видержить і найважчі удари і доведе світові своє право на вільне державне життя. Живими свідками слави недавнього минулого є ветерани ОУН-УПА, які унаслідок перебування в Україні.

Український Народе!

Наспів час завершити вікову боротьбу за своє місце між вільними народами світу, за свободу людини в межах гуманних і справедливих законів, зі своєю владою, що захищатиме Тебе від ворожих небезпек, від голокостів типу штучних голодів, Чорнобилів та екологічного заневищення, що смертельно загрожує Твоєму здоров'ю.

50-ліття Акту 30-го червня 1941 року пригадує нам усім, що Державу нам ніхто не подарує, її треба здобути! Шляхи її здобут-

тя можуть бути різні, однак одне є на потребу — зосередження всіх сил нації на боротьбу. Всі чесні методи є добрі, котрі ведуть і наближують нас до Мети. Тому ліквідуймо внутрішні фронти й непорозуміння, а творім один фронт проти ворога нашої державності і незалежності. Доведем до відома всіх, хто ще йде разом з ворогом і йому вислуговується, що найвища пора схаменутись і повернутися на лоно свого народу. Всіх, хто живе на нашій землі неукраїнського роду, належить включити в українське державне будівництво, бо від цього залежатиме їхнє майбутнє в нашій Державі. Нам потрібні лояльні громадяни, а не шкідники української державності.

Пам'ятаймо, що з нами Дух наших великих Мужів і Героїв — Мазепи, Петлюри, Коновальця, Бандери, Чупринки і Стецька та тих, що їм на ім'я Мільйони.

З нами Бог — ми переможемо!

Слава Україні! Слава Героям!

Дано на день 30 червня 1991 р.

ПРОВІД
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

ЖЕРТВУЙТЕ ЩЕДРО НА —
ФОНД ОБОРОНИ УКРАЇНИ,
ВИЗВОЛЬНИЙ ФОНД ОУН
І ФОНД АБН!

Богдан ФЕДОРАК
Голова УДП

НА ШЛЯХУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

На протязі довгих десятиліть Українське Державне Правління було в ідейно-політичному зв'язку з визвольними силами на Батьківщині і мобілізувало українську діаспору і політичні сили Заходу для допомоги тим, які стояли і стоять у першій лінії фронту. Ми радіємо, що по довгих роках неволі і жертвовної боротьби, сьогодні можуть в Україні сили, які відновлять Українську Державу.

Найосновніші процеси проходять у ділянках ідейно-політичного бою за УССД і політичного організування народу. В Україні збільшується й поширюється націоналістична література, міцніє ідейний бій проти російського імперіялізму і комунізму. Діяльність демократичних партій і об'єднань допомагає ширити і скріплювати в народних масах ідеї української державности та боротьби за них.

Дорогі Українці!

Шлях до визволення — це шлях Української Національної Революції, стратегія якої охоплює всі засоби, доступні в боротьбі народу власними силами за своє вільне буття. Сюди включаємо політичну боротьбу, соціальну, ідеологічну, освітню, культурну, економічну — і правозахисну згідно з міжнародними конвенціями про національні і людські права. Також міжнародна політика мусить служити мобілізації спільного фронту визвольних і волелюбних сил всіх поневолених Росією націй під кличем: Воля Народам, Воля Людині!

Не дивлячись на тимчасові полегшення чи поступки, російські імперіялісти під керівництвом Михаїла Горбачова намірюються і далі поневолювати Україну, і далі асимілювати її при допомозі структури ССРСР, що не буде ліпшою від усіх дотеперішніх конституцій ССРСР. КПСС із своїми філіями в Україні, КГБ, советські збройні сили, на спілку з мільйонами шовіністично наставлених апаратчиків-бюрократів, вороже наставлені до відновлення Української Держави. Вони підготовляють українському народу нові злочинні удари і погроми.

Тому ми кличемо всіх українців ставати до священної боротьби за наші Богом дані права нації і людини. Необхідно з'єднати всі діючі державницькі та націоналістичні сили в один могутній фронт! Усякі особисті, місцеві, побутові, конфесійні розбіжності треба відложити на бік! У революційному русі мусять мати своє місце українці різних віровизнань, різних поколінь — незалежно від місця свого народження, заняття, соціальних прошарків чи особистих поглядів щодо ладу майбутньої нашої держави. Пригадуємо, що жодна постороння потуга не буде визволяти Україну, а єдино сам український народ! Настав час, щоб мільйони нас на Рідних Землях і в розсіянні на чужині піднялися об'єднано до цього останнього вже великого чину та скинули кайдани комуністично-московської неволі.

(Із сторінок альманаху «Гомін України», 1991)

«Перед Тобою, Українська Молоде, як і перед цілою нашою еміграцією стоїть завдання зазнайомлювати чужинців з визвольною боротьбою українського народу. Роби це при кожній нагоді і всіма засобами. Використовуй для цього свої особисті знайомства, зв'язки з молоддю інших народів і міжнародними організаціями молоді. Запалюй молодь усіх народів на боротьбу проти большевизму. Вона найскоріше зрозуміє Тебе, бо кожна молодь найживіше обурюється на неправду і насильство і завжди готова боротися проти них».

(Із «Звернення Воюючої України до всіх українців на еміграції»)

Василь ОЛЕСЬКІВ

Голова Проводу ОУН

АКТ 30 ЧЕРВНЯ 1941 — НЕЗМІННИЙ ДОРОГОВКАЗ

На довгому шляху ставання української нації до державного життя, відновлення Української Держави Актом 30 червня 1941 року належить до найсвітліших сторінок української історії ХХ століття. Особливе значіння цієї історичної події полягає передусім в тому, що вона заіснувала в незвичайно тяжких і несприятливих обставинах, в яких опинився український нарід. За панування над Україною і її багатствами зустрілись на її території дві наймогутніші в той час імперські потуги — гітлерівська Німеччина і большевицька Росія, дві великі мілітарні сили у зеніті своїх воєнних спроможностей. Політично жадна з них не визнавала права українського народу на самостійне державне життя, маючи свої далекосяглі пляни поглинути його у свій національний організм або звести до ролі раба. Тому перемога котроїбудь імперської потуги у тій війні принесла б українському народові даліше жорстоке поневолення.

Втопивши в морі крові молоду українську державу, що знову появилася на коні історії у 1918 році, большевицька Росія запланувала і методично перевела нечуваний у світі геноцид над українським народом, виморивши страшним голодом мільйони українських селян-хліборобів і вимордувавши в чекістських катівнях та сибірських мерзлотах тисячі української інтелігенції, щоб в той спосіб зломити хребет і підкосити самі основи української нації. Так знекровлений і обезголовлений український нарід став об'єктом плянової і жорстокої русифікації з метою скріпити комуністичну російську імперію у її плянах дальших завоювань.

Знову ж нацистська Німеччина, хоч дотепер окупувала лише невелику частину земель Західної України, свої імперіялістичні пляни стосовно Східної Європи, а України зокрема, розкрила в теоретичних працях Гітлера й інших теоретиків Третього Райху. Виходячи з теорії расової вищости німців над іншими народами, особливо над слов'янськими народами, ці останні були апріорно призначені на безпросвітну екзистенцію і рабську працю у рамках німецької великодержави. Свою явно негативну поставу до державницьких аспірацій українського народу виявив Гітлер в

питанні Карпатської України, підтримавши збройну агресію Мадярщини проти цієї новопосталої вітки Української Держави.

Не було також підстав надіятись на зрозуміння чи підтримку стремлінь українського народу до незалежного державного життя з боку англосакського світу, враховуючи його в основному негативну поставу до відновленої Української Держави в 1918 році, а також традиційну політику рівноваги сил в Європі між кожночасними політичними бльоками, підставою якої було збереження російської імперії як важливого силового фактора на боці англосаксів.

В такій констеляції міжнародних стосунків і мілітарних сил, перед українським народом постало кардинальне питання — бути пасивним спостерігачем у розгрі двох ворожих імперських сил на своїй землі, постачальником для них матеріальних засобів і людських сил, а чи черговий раз заявити перед усім світом своє право на власну державність. Вибір не був легкий. Це не був 1917-ий рік, коли після трирічної виснажливої війни в Європі почали розпадатися імперії на національні держави, у висліді чого Україна також проголосила свою державну самостійність. Цим разом війна між двома імперськими потугами щойно починалася, вислід якої було важко передбачити. Безперечно, що в той час головним ворогом українського народу та його державности була імперська большевицька Росія і проти неї в першу чергу було звернене вістря боротьби українського визвольного руху в цілому, а Організації Українських Націоналістів зокрема. Та не була прихильником державної самостійности України також гітлерівська Німеччина, помимо запевнень в протилежному деяких її представників, але з пропозицією відкласти остаточне вирішення цього питання після закінчення війни з ССРСР.

Двадцятилітній період від проголошення Української Держави в 1918 році і боротьби на кілька фронтів за її вдержання позначився великими змінами в політичному житті української нації. Українська державницька ідея просякнула в усі верстви українського народу, її визнали за основу українські політичні партії, а Організація Українських Націоналістів станула на шлях революційної боротьби за її здійснення, чим започатковано нову епоху в новітній історії України. У великому стратегічному пляні цієї боротьби за українську державність проти всіх окупантів і на всіх землях України відновлено і жертвою крові і життя освячено Карпатську Україну в 1939 році. В такому ж пляні йшла підготовка до чергового державницького чину нації при найближчій нагоді назріваючого збройного конфлікту між Німеччиною і Советським Союзом.

Головні політичні і стратегічні напрямні визвольної боротьби за українську державу лягли в основу постанов першого Великого Збору ОУН у 1929 році, на підставі яких проходила всестороння діяльність ОУН у першому десятилітті її існування. Найвищою метою української нації є здобуття своєї незалежної держави, бо тільки через свою державу стає нація підметом своєї власної і світової історії. Звільнити Україну від займанців і здобути Українську Державу може лише військова сила, що спиратиметься на озброєний народ. На внутрішньому відтинку ОУН веде всеукраїнську соборницьку політику, без надавання їй партійного, класового чи якогонебудь іншого групового характеру.

Повищі постулати були поширені і поглиблені черговими важливими постановами ОУН під проводом Степана Бандери напередодні війни між двома імперськими потугами. У трьох знаменних документах того часу — Маніфесті ОУН з грудня 1940 року, Постановах 2-го Великого Збору ОУН з квітня 1941 року і Політичних вказівках Проводу ОУН про боротьбу і діяльність ОУН під час війни з травня 1941 року — були всесторонньо опрацьовані цілі і принципи боротьби на тлі глибокої аналізи тогочасного становища в Європі і в світі. ОУН, як єдино діюча в тому часі політична організація на українських землях, що одночасно стала авангардною силою української нації, ще раз підтвердила світоглядово-ідейні заложення українського визвольного націоналізму, з яких випливали принципи визвольного-революційної боротьби за відновлення Української Держави, як найвищої мети нації.

Крім проголошеного революційного шляху боротьби, особливо підкреслено потребу творення власних збройних сил і вперше видвинено гасло «Свобода народам і людині», яке стало могутнім мобілізуючим чинником усіх поневолених народів у спільній боротьбі в тому часі і на майбутнє. Принцип власних сил у боротьбі за державу зумовив потребу сильної політичної організації, яка своїми великими ідеями підняла б народ, бо лише активна участь якнайширших кругів народу у цій боротьбі може забезпечити їй тривалий успіх. З цією метою вишколено і зорганізовано велику когорту пропагандистів-революціонерів з призначенням пронести у відповідному часі ідеї української державности на всі землі розлогої України.

В питанні будови Української Держави особливого значіння мали слідуєчі напрямні, подані у «Політичних вказівках Проводу ОУН»:

«На звільнених від московсько-большевицької окупації частинах української землі, не ждучи на ніщо, ОУН проголошує відбудову Української Держави, встановляє владу, яка має зорганізу-

вати державне життя в усіх ділянках та кермувати ним. . . При будіванні Української Держави мусять бути сконцентровані всі українські сили, мусять в ній взяти участь всі українці, що щиро і чесно з відданням будуть працювати для неї та обороняти й заступати її інтереси. . . Будівання державної влади на монопартійному принципі було б шкідливе для української державности, бо не спиралося б на реальному укладі сил. . . Першою повноправною владою Української Держави буде той уряд, що постане в Україні як провід визвольного зриву, ініціатор та керманич відбудови Української Держави. . . Якщо б на Україну прийшли війська таких держав, що вороже відносилися б до української державности, тоді наша визвольна боротьба увійшла б у новий період».

Виходячи з повищих політичних і стратегічних принципів та тактичних напрямних, ОУН під проводом Степана Бандери вирішила заініціювати у відповідному часі відновлення української державности, незалежно від постави зовнішніх сил. З метою консолідації українських політичних сил, з ініціативи Проводу ОУН створено в червні 1941 року Український Національний Комітет з осідком у Кракові, до якого увійшли, на індивідуальній базі, представники ОУН, УНДО, Гетьманців, УНР, Фронту Національної Єдності і ряд визначних українських діячів. Комітет очолив генерал Всеволод Петрів, а виконуючим обов'язки голови (ген. Петрів був задержаний німцями в Празі) обрано д-ра Володимира Горбового, його заступником — проф. Віктора Андрієвського, а секретарями — д-ра Степана Шухевича і б. посла Василя Мудрого. В день вибуху війни, 22 червня 1941 року, Український Національний Комітет опрацював і затвердив Маніфест, в якому підкреслено волю української нації до державної незалежности, і вислано його до німецького уряду зі сподіванням, що він буде респектувати прагнення української нації до суверенного державного життя.

Щоб перешкодити чи унеможливити реалізацію українських плянів відновлення Української Держави, німецька влада поробила заходи, щоб не допустити повернення в Україну провідних українських діячів, особливо провідних членів ОУН і членів УН-Комітету. Та, передбачуючи таку поставу німців, Провід ОУН в перших днях воєнних дій на українській території вислав таємно групу провідних членів ОУН, в якій були заступник Провідника ОУН Ярослав Стецько, Іван Равлик, Ярослав Старух, Лев Ребет, Дмитро Яців і інші, завданням яких було продістатися найперше до Львова, а відтак до Києва. Згідно з напрямними Проводу ОУН, у Львові мало бути створене Крайове правління на Західніх Українських Землях як перший етап до центрального акту, який

мав відбутися в Києві силами всієї соборної України — Акту відновлення Української Самостійної Держави. Однак після прибуття до Львова 30 червня і аналізу ситуації разом з місцевими провідними членами ОУН стверджено, що німці не допустять до проголошення Української Держави в Києві, отже прийнято історичне рішення зробити це у Львові, негайно, і в той спосіб поставити німців і весь світ перед доконаним фактом.

З допомогою місцевої сітки ОУН, про заплановані на вечір Національні Збори в будинку «Просвіти» повідомлено визначних українських діячів з усіх ділянок організованого життя — релігійного, культурного, освітнього, господарського і політичного. Ярослав Стецько, як головний ініціатор і архітект цього важливого задуму, відвідав митрополита Андрея Шептицького, якому представив плян проголошення відновлення української державності проти волі нового німецького окупанта. Вислухавши уважно подані аргументи за такою наглою дією, Митрополит заявив: «Честь України вимагає робити те, що ви задумали сьогодні. Робіть в ім'я Боже, я благословляю».

Помимо короткого часу, на Національні Збори прибуло понад сто визначних громадян Львова, родом з різних земель України, між ними представник митрополита Шептицького єпископ Йосиф Сліпий, новообраний того ж дня посадник Львова проф. Ю. Полянський, представник Дружин Українських Націоналістів о. д-р Іван Гриньох, представник Проводу ОУН Іван Равлик та інші. В абсолютній тиші, Національні Збори відкрив Ярослав Стецько, віддавши честь усім, що впали за волю України. У своєму вступному слові він з'ясував ситуацію в Україні і в світі. «Україна стає не тільки пляцдармом боротьби двох величезних воєнних потуг, — заявив він, — але й ключовою позицією у цій війні. Російські армії відступають під ударами німецьких військ, але питання остаточної перемоги залежатиме від мобілізації уярмлених народів на чолі з Україною проти Росії на базі їх національних незалежних держав. Українська армія зможе вирішально причинитися до програної Росії... У кожній ситуації українська нація мусить виявляти свою волю до національно-державного життя і тому необхідно проклямувати відновлення державності. Світ мусить довідатися із цього Акту, як знає з боротьби, що українська нація не буде нічийм тяглом і не буде воювати за чужі інтереси крім своїх власних. Німеччину, яка веде війну проти Росії, уважатимемо нашим союзником, якщо вона визнає наше право на державну незалежність... Тому творення української національно-визвольної армії — закон хвилини... Без спільного фронту з уярмленими Москвою народами немає перемоги над Росією... З сьогоднішнім днем нам необхідно братися за організування нашого

державно-політичного життя, перебираючи всюди в Україні владу в наші руки, організуючи адміністрацію, господарство, міліцію, шкільництво, а понад усе — власну армію. Революційна ОУН закликає усіх без різниці політичних переконань громадян до спільного діла, яке необхідно вести в дусі християнських засад, респектуючи права усіх громадян України, лояльних супроти нашої державности. ОУН взяла на себе преважкий обов'язок ініціювати політику доконаних фактів і, — коли треба, — бере на себе повну відповідальність за них. ОУН звертається до Національних Зборів схвалити її рішення про проголошення відновлення української державности».

Відтак Ярослав Стецько відчитав текст Акту проголошення відновлення Української Держави, в якому говориться: «Волею українського народу, Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Української Держави, за яку поклали свої голови цілі покоління найкращих синів України. . . На західніх землях України твориться українська влада, яка підпорядкується українському урядові, що створиться у столиці України — Києві». Присутні стоячи вислухали текст Акту і, відспівавши національний гімн, затвердили його. Відтак Національні Збори, на письмову пропозицію Степана Бандери в імені ОУН, обрали головою Українського Державного Правління Ярослава Стецька й уповноважили його сформулювати УДП з правом призначати і звільняти членів Правління. Відновлення Української Держави, очоленої суверенною українською владою, стало історичною дійсністю в цей величний день 30 червня 1941 року. Цей черговий державницький чин української нації був благословлений Головами українських Церков — митр. Андреем Шептицьким (Українська Греко-Католицька Церква) і єп. Полікарпом (Українська Православна Церква), які з цієї нагоди видали Архипастирські Послання до українського народу.

Ще цього самого пропам'ятного вечора з радіостанції ім. Євгена Коновальця у Львові, що її раніше того дня перебрав під опіку озброєний відділ підпільників, з уст спікера Юліана Савицького на хвилях етеру рознеслася по всій Україні і по всьому світі радісна вістка про відновлення Української Держави. Її підхопили тисячні колони Похідних Груп ОУН і Дружин Українських Націоналістів, які прямували на східні землі України, і розпочали відновлювати українську владу по всіх селах і містах на звільнюваних від большевиків теренах. У великому духовному і патріотичному піднесенні український нарід на масових зібраннях і здвигах стверджував свою волю до державного життя, апробуючи проголошений Акт відновлення Української Держави. На протязі кількох наступних днів була створена українська державна адмі-

ністрація на всіх землях Західньої України і поступово поширювалася на східні землі. Дня 5 липня 1941 року було завершене формування Українського Державного Правління, до якого увійшли, подібно як до Українського Національного Комітету в Кракові, представники різних політичних орієнтацій, що надало урядові всеукраїнський характер. Наступного дня, 6 липня, на нараді видатних громадян і представників організованого українського життя, скликаній у Львові Проводом ОУН, покликано до життя Раду Сеньйорів, своєрідний Сенат, як еманацию волі громадськості, з метою осягнення і здійснення національного ідеалу. На почесного Голову Ради Сеньйорів покликано митрополита Андрея Шептицького, а на Голову Ради Сеньйорів обрано д-ра Костя Левицького. У прийнятій резолюції наради, м. ін., сказано: «Зібрані радіють актом консолідації українського громадянства на еміграції, довершеним у Кракові 22 червня 1941 року, та закликають гаряче всіх українців-патріотів об'єднатися у велику історичну хвилину для розбудови української самостійної держави, підчиняючись Державному Проводові, проголошеному у Львові дня 30 червня 1941 року».

В той спосіб була завершена структура української суверенної влади, і коли вона розпочинала свою заплановану діяльність, прийшов сподіваний удар з боку гітлерівської Німеччини. Вже наприкінці Національних Зборів, коли був проголошений Акт відновлення Української Держави, присутній на них проф. Ганс Кох, як речник німецької влади, намагався уневажнити цей Акт, що було зігноровано Зборами. Перед Провідником ОУН Степаном Бандерою, якого арештовано 11 липня, і перед Головою УДП Ярославом Стецьком, арештованим 11 липня, німецький уряд поставив ультиматум відкликати Акт відновлення Української Держави, на що одержав категоричну відмову. Понад два місяці часу німці даремно намагались спаралізувати діяльність української влади, яка безупинно поширювалась на все нові терени Східньої України, і, не осягнувши своєї цілі, в половині вересня 1941 року застосували широкі репресії проти українського народу. Арештовано цілий ряд членів Українського Державного Правління і провідних членів ОУН, яких запроторено до концтаборів і тюрем. Розпочались прилюдні езекуції українських патріотів, масові вивози української молоді до Німеччини на каторжні роботи, а Україну поділено на окремі територіальні одиниці з метою забезпечення контролю над нею. Помимо перестороги з боку Степана Бандери, Ярослава Стецька і других українських провідних діячів перед згубністю такої політики, Третій Райх фактично виповів війну українському народові і його відновленій державі. Український нарід прийняв цей виклик з боку нового німецького оку-

панта і в короткому часі, під проводом ОУН, розпочав збройну боротьбу в обороні відновленої Української Держави, що й довело до прискорення неминучого краху нацистської німецької імперії.

Та розпочата збройна боротьба українського народу проти німецького окупанта не закінчилася з упадком гітлерівської Німеччини. Розбудована на державницьких ідеях ОУН-УДП мілітарна сила українського народу, якою стала Українська Повстанська Армія під проводом її легендарного Командира ген. — хор. Романа Шухевича-Тараса Чупринки, і політичним проводом ОУН-УГВР, продовжила героїчну збройну боротьбу за Українську Державу проти російсько-большевицького окупанта, який знову повернувся на українські землі. І ця боротьба, освячена кров'ю, життям і терпінням мільйонів українських патріотів, започаткувала розклад большевицької імперської системи в самих її основах, що й довело її остаточно до цілковитого банкрутства і занепаду, чого ми є свідками сьогодні.

З перспективи 50 років від проголошення відновлення Української Держави Актом 30 червня 1941 року видно його непромінальне в часі значіння. Виявлений в ньому чин української нації зробив її сувереном своєї долі у найважчих часах її існування і започаткував нову епоху героїчної збройної і політичної перманентної боротьби за досягнення остаточної мети. Несплямлений, чистий і кров'ю освячений прапор цієї боротьби донесено до наших днів. Його перебирають сьогодні дужі руки молодого покоління, яке продовжує святе діло своїх славних попередників. Ідеї українського визвольного націоналізму, які лягли в основу відновленої Української Держави в 1941 році, є далі провідними в українському народі і є незмінним дороговказом на теперішньому етапі його боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу.

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО ПРО ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО

Ярослав Стецько — Голова Українського Державного Правління, Голова Проводу ОУН, Президент АБН, член Почесної Президії Європейської Ради Свободи, член Української Військової Організації, ідеологічний референт Крайової Екзекутиви ОУН, уповноважений полк. Євгеном Коновальцем до підготовки римського Великого Збору ОУН, заступник Голови Проводу ОУН-Револьюціонерів з 1940 року, член Бюро Проводу ОУН з 1945 року, Голова Проводу Закордонних Частин ОУН, редактор підпільних видань ОУН, довголітній в'язень польських і німецьких тюрем і концтаборів, ідеолог українського націоналізму в дусі християнського світогляду, стратег української визвольної революції, сподвижник ідеї Українського Патріархату, публіцист, який впродовж понад пів століття формував політичну думку, видатний дипломат і організатор світових сил до боротьби проти комунізму, за розвал московської імперії та державну незалежність поневолених народів.

«УКРАЇНА БЕЗ ХОЛОПА І БЕЗ ПАНА»

Я писав на теми ідеологічно-суспільні, політичні, на теми етики і висував у своїх публіцистичних працях ось що: оцінюючи нинішнє становище взагалі і дійсність, яка панує в українській суспільності та на українських землях, я поставив тезу, що сьогоднішній змісл життя узмістовлюється в тому, що ідеалом людини є національно-суспільний ідеал. Національно-суспільну працю не вважаю за заслугу окремих осіб, але за обов'язок кожної людини. Я кажу, що всім зміслом життя мусить бути національно-суспільний ідеал.

Я висунув ідею нового суспільного порядку. Тим новим суспільним порядком має бути ідея солідаризму професій, не клас в економічному розумінні, бо українська суспільність є безкласовою суспільністю людей праці.

Далі я висував у своїй діяльності тезу, що Україна повинна стати ідейним, моральним і культурним центром, довкола якого повинні зосереджуватися змагання інших поневолених народів. Україна має бути їхнім ідейним і моральним провідником у їхніх визвольних змаганнях.

Призадумуюся над долею цілого українського народу, я підкреслював соборність: ідейну, психологічну, моральну та соборність політичних змагань.

Я писав і про українське право, про те, чи право бездержавного

народу існує та обов'язує його членів чи ні. Я прийшов до висновку, що воно існує. Бо тверджу, що право існує тоді, коли його психологічно й морально визнають члени даної суспільності. Визнаю, що істотним моментом права є признавання його даною суспільністю. Примус, фізична сила не є суттєвим моментом права. Керуючись цим мотивом, я з правного й ідейного боку робив те, що робив. Я виконував свій обов'язок, що його мені диктувала моя приналежність до української суспільності.

Я визнаю, що українська держава існує, існує потенційально в серцях українського народу. Не існує поки що реально, але існує морально і правно в наших душах. Змислом мого життя було, є і буде: Україна вільна, Україна без холопа і без пана. Я вірю в перемогу.

*(Із виступу Ярослава Стецька на процесі проти членів
Крайової Екзекутиви ОУН у Львові 1936 року)*

«ОУН БУЛА РІШЕНА ТВОРИТИ ДОКОНАНІ ФАКТИ»

Для Проводу революційної ОУН було ясно, що якраз на нас, націоналістів-революціонерів, паде особлива відповідальність не лише за те, що діятиме в Україні, але й за те, щоб прихилити для української визвольної справи зовнішній світ, та щоб здобути його підтримку для української державности.

Основною помилкою було б думати, що революційна ОУН тому цей тягар відповідальности відчувала на собі, що, мовляв, як це твердять її політичні противники, вона була «ідеологічно близька» до націонал-соціалістичної Німеччини. Таке твердження зовсім не відповідає правді. Цю відповідальність відчувала ОУН особливо тому, що вона репрезентувала єдину політично-революційну і мілітарну силу, яка була спроможна підняти у кожній ситуації українську справу без огляду на посторонні сили. . .

Революційна ОУН не утотожнювала себе з націонал-соціалістичною Німеччиною ані ідеологічно, ані політично, але для неї було вирішальним: визнає Німеччина нашу державну незалежність чи стоїть за колонії на Сході Європи? Це рішало! Тому безконечною наївністю і виявом злої волі наших політичних противників є те, що вони за своє безділля обвинувачують революційну ОУН, як «ідеологічно співзвучну» з націонал-соціалістичною Німеччиною силою, що мало б вирішувати тоді про компетентність лише революційної ОУН — дбати про союзників для української справи. . .

Безкомпромісовість ОУН, при капітуляції всіх українських «демократичних» партій перед Москвою, викликала серед усієї ук-

раїнської спільноти орієнтацію лише на ОУН, бо вона відкрила фронт проти Москви, а не саморозв'язувалася, як це робили усі, без винятку, українські політичні партії, не перейшовши в підпілля. . .

Виправдувати своє обтяжене сумління оплюгавлюванням другого притаманне для людей без честі і ідеї, без характеру і національної гідності. На революційну ОУН орієнтувався народ, бо вона мала борців і героїв, але засуджував опортуністичні і безхарактерні групи, бо вони скапітулювали перед большевизмом так само, як трохи пізніше — ці ж самі «демократи», «соціялісти», «радикали» — скапітулювали точнісінько так само перед нацистами, пішовши з ними на коляборацію, як вчора йшли з большевиками. . .

Революційна ОУН була рішена творити dokonані факти. Вона була рішена творити багатовидну українську силу в Україні і поза нею з аспектом протиросійським і з аспектом протинімецьким, якщо німці не респектували б нашої ідеї. ОУН прагнула створити якнайширший фронт для розбудови державної адміністрації, господарства, шкільництва, культури, міліції, а понад усе — армії, яка завжди повинна бути армією нації, а не партії, групи чи організації. . .

ОУН прагнула включити в цей державно-творчий фронт увесь український самостійницький політичний, економічний, культурний, церковний і молодіжний світ. Це була рація державно-творчої сили України, якою була, є і буде ОУН. . .

(Думки взяті з книжки: Ярослав Стецько «30 червня 1941»)

«У ВІЧНУ УКРАЇНУ МИ ВІРИЛИ. . .»

«Крізь найбільші страхіття історії завжди проглядає Божий палець, який так покерує буттям людей, що завжди людина матиме рішальний голос, а не машина.

Я вдячний Богові, що він мені дав ту віру в людину, а теж переконання про позасвітню доцільність навіть усіх нещасть, бо тільки ця віра в Боже Провидіння, яка крізь призму моєї нації у мене унааявнюється, дала мені 29-річному тоді голові Уряду силу витримати на пості, не заломившись, та честі нації не сплямивши, я думаю, теж честі християнина. Бо наша нація стала в захист не тільки своєї волі в той час, але і в захист віри в Христа проти обох безбожницьких систем: большевизму і нацизму! Я думаю, що я видержав не тільки завдяки моїй волі, але найперше моїй вірі, яка дає передусім міць волі. . .

Україна в той час була озброєна передусім великими ідеями, го-

това постояти за них життям своїх найкращих, життям і терпінням всього народу. Україна щойно кувала зброю. Ми — націоналісти — були переконані, що ми маємо правдиві ідеї, ми вірили в них, у наші правди, але водночас ми були пересвідчені, що правда не перемагає сама із себе, але перемагає тоді, коли перемагають її безстрашні носії; таке діється з волі Бога! Христова Правда була і є абсолютна Правда, але вона перемагає тому, що за неї мільйони йшли на муки і віддали своє життя, а навіть сам Христос страждав за Свою Правду і життя Своє віддав на хресті за нас, за Україну, яка із терпінь у сяйві золотому повстане як новий горючий стовп світла, справедливості, волі, слави Божої! В цю нову Україну ми вірили, у вічну Україну ми вірили, тому для нас і німецькі, і російські військові диявольські машини були проминальні, хоча які вони були жахливі!

(Ярослав Стецько, «30 червня 1941»)

ДЕ ШУКАТИ УКРАЇНИ?

На перший погляд, питання дуже просте й на нього не важко дати відповідь. Насправді ж, бачимо дивне явище, бо нам пропонують шукати України всюди, тільки не в самій Україні.

України мусимо шукати у багатовіковій її духовності, в її соціальності, а не в маоїзмі, ленінізмі, скрипниківщині чи взагалі в націонал-комунізмі, бо все це чуже, антиукраїнське. Україна має свої власні духовні вартості, вірить у себе і розгортає світовий протимосковський та протикомуністичний фронт у цілому світі, бореться за розвал московської імперії, за побудову на її руїнах національних держав із власним соціальним ладом. Кожен суверенний народ повинен будувати свою державу згідно із власною волею, запроваджувати в ній такий лад, який для нього найкращий.

(Із писань Ярослава Стецька)

ІДЕЙНЕ МІСЦЕ УКРАЇНИ В СВІТІ

Боротьба, яка розгортається на наших очах у світових розмірах, не є виключно політичною боротьбою. Вона сягає до найглибших вартостей людської природи, до найосновніших проблем людського буття. Із здійсненням політичної незалежності України та інших уярмлених Москвою націй — буде здійснюватися також інший, цілісний образ буття людини і націй на уярмлених досі землях. Ще кілька десятиліть тому змагання поміж імперія-

ми не мало характеру боротьби за перемогу вічних прав людського буття, а було змаганням за розподіл сфери політичних, господарських чи культурних впливів. . .

Призначення Богом бути Україні на грані двох світів ставить до неї і до нас, її синів, особливі вимоги. Україна втілює в собі ті інші ідеї, ідеї того другого, протиставного Московії світу. Тому наша боротьба за національно-державну незалежність включає в собі й елементи боротьби за перемогу вічних вартостей, спільних усім людям: за Бога, за людину, за націю, як органічну людську спільноту, за родину, як її органічну клітину.

Ще ніколи національна боротьба якогось народу не мала таких загальнолюдських первнів, не вміщала в собі стільки вічних ідей, як у наші дні визвольна боротьба українського народу. Ще ніколи від перемоги боротьби однієї нації не залежало так майбутнє численних народів і людей, може й на століття, як нині.

Дві концепції життя — українська і московська зударяються на всіх відтинках. Боротьба між ними — це протиставлення двох національних організмів в усіх життєвих площинах: культури, релігії, соціальних інституцій, моралі, господарства, політичних концепцій, національних традицій. . .

Тому нема жодної можливості, щоб із тез національної, християнської України і з антитез антинаціональної, антихристиянської, гангстерської Московщини створити синтезу вартостей двох світів. Бо не йде про те, щоб знищити зло, щоб запанувало добро, знищити кривду, щоб запанувала справедливість, знищити тиранію, щоб запанувала воля, знищити Антихриста, щоб запанував Христос, знищити імперію, щоб запанувала ідея нації. Всюди там, де запанує московська «правда», немає місця для Божої і людської правди на землі.

(Із писань Ярослава Стецька)

ЗА ІДЕОЛОГІЧНІ ВАРТОСТІ

Ще ніколи ідеологічні моменти не грали такої вирішальної ролі в боротьбі народів і людей, як саме тепер. Не було, нема й не буде жодного великого суспільного руху без ідеології, бо не можна йти в розбурханий світ без дороговказів і давати тривалі основи під його існування. Злочинність большевизму чи нацизму не в тому, що вони мали ідеологічні підвалини, а в тому, що їх ідеології були фальшиві, антилюдські. Йде про те, яка ідеологія — добра чи зла.

Національна християнська ідеологія вимагає від людей самозречення, самопосягати в ім'я вищих, справедливіших ідеалів, заперечує егоїзм і кличе до боротьби за шляхетні ідеї. Отже, суть у

благородності ідей, у респектуванні християнських і людських за-
сад, у моральних принципах у житті й політиці, в характерності
носіїв ідей, а не в спотворених ідеях нацизму-большевизму.

Повернення до національної християнської ідеології — це наказ
хвилини, бо це повернення до вічних духовних вартостей, аль-
труїзму, самопосягати, героїзму, суворих обичаїв, повернення лю-
дини, як Богоподібного ества, до Бога і Батьківщини. . .

(Із писань Ярослава Стецька)

«НАША СИЛА В БОРОТЬБІ, ВІРІ. . .»

З останнього слова Голови УДП з нагоди 45-ліття Акту
30 червня 1941 року

. . . Я прошу Вас передати всьому активові організації мої ви-
слови найщирішої подяки за ці безчисленні вислови підтримки і
молитви, зокрема нашому молодому поколінню — юнацтву, моло-
дим кадрам, Тусмівцям, Сумівцям, передусім юнацтву — майбут-
ности Організації, а старшим кадрам, загартованим в боротьбі і
праці, мій поклін.

Прошу передати подяку широкому українському громадянству,
Владикам і Духовенству обох віровизнань, які соборники, зрозу-
міли, що за соборника моляться.

А тепер з'єднані духом і ідеєю маємо далі маршувати вперед, і я
вірю, разом з'єднані, переможно до перемоги. Наша сила в бо-
ротьбі, вірі, молитві і принциповості. ОУН завжди перемагала як
дороговказ, як світло в темряві, як незламний носій революційно-
визвольної ідеї, ніколи не капітулювала, і завжди була в боротьбі
з опортунізмом і дефетизмом. Тим шляхом ідіть далі, бо Легенди,
Яциви, П'ясецькі, Мирони, Шухевичі, Грицаї, Бандери не хилили
вниз прапора, не знали рабства ані опортунізму. Я теж не схилив
і не схилю прапора Української Революції при Божій Помочі.
Хай повіває він переможно як тризуб з мечем на Святій Софії.
Наше гасло — Христос в Катакомбах, Україна в боротьбі за хри-
стиянський ідеал свободи і державної незалежності!

30 червня 1986

Слава Україні!

Героям Слава!
ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО

«ВІН... ЗБЕРІГ ВІРНІСТЬ СМІЛИВІЙ БОРОТЬБІ...»

«Дорога пані Стецько!

Мене глибоко засмутила вістка про смерть Вашого чоловіка Ярослава. Він ціле життя горів гарячою любов'ю до свободи в епоху, яку затьмарювала тоталітарна тиранія. Протягом 74 років свого життя він разом із своїми земляками зберіг вірність сміливій боротьбі за права людини і національну незалежність України проти двох схожих тираній нацизму та комунізму.

У триваючому протиборстві проти комунізму за серця й уми людей мужність та відданість ідеалам свободи Вашого чоловіка будуть постійним джерелом надхнення для всіх, які прагнуть волі й самовизначення, тривалим нагадуванням про вічне змагання людства розірвати кайдани неволі.

Нехай Бог Вас благословить!

Відданий Вам Рональд Реген

Білий Дім
Вашінгтон, ДК
Липень 22, 1986

ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ТИЖНЕВИК

«ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ»

«ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» — орган української самостійницької думки та речник українського визвольного руху. Він подає правдиві інформації про події на українських землях а також приносить обширні відомості про міжнародні події, насвітлюючи й коментуючи їх в дусі інтересів української справи. «ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» речево дискутує й роз'яснює всі суспільно-політичні й культурні питання української еміграції й постійно містить хроніку українського життя з усіх закутків світу. «ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» — це універсальний часопис української еміграції в усіх країнах поселення, що повинен знайтися в руках кожного свідомого українця, якому доля нашої Батьківщини не байдужа.

Передплату у Великій Британії приймає:

Українська Видавнича Спілка
200, Liverpool Road, London, N1 1LF.

Адреса Видавництва:

Verlag Schlach Peremohy
München 8000, Zeppelinstr. 67, Germany.

Іван КАНДИБА

«МИ САМІ ХОЧЕМО БУДУВАТИ СВОЄ ЖИТТЯ»

Для України випала нелегка доля — вона, коли й вільна, то перебуває в крайньо складних умовах, або в неволі.

Свою волю, свою долю їй доводиться виборювати в дуже важких умовах.

Якщо виходити з нашого століття, то, проголосивши 22 січня 1918 р. на розвалинах російської імперії свою державну незалежність, а об'єднавшись 22 січня 1919 року з Західньо-Українською Народною Республікою в Самостійну Соборну Українську Державу, український народ нарешті добився повної незалежності.

Та недовго він тішився своєю волею, бо внаслідок навали в 1921 році московсько-большевицьких орд, очолених кровожадними розбишаками Антоновим-Овсієнком і полковником Муравйовим, від імени свого надхненника, великодержавного російського шовініста Леніна, український народ знов потрапив, при сприянні коляборантів Ю. Коцюбинського, Петровського, Затонського, Скрипника та інших, у ще важчу від усіх попередніх — трагічну неволю, в якій, на великій жаль, перебуває й досі.

За весь той сімдесятилітній період небаченої в історії людства неволі московсько-комуністичної кривавої деспотії Україна пережила не одну трагедію.

Одною з них є штучно створений в 1932-33-их роках голод, що привів до виморення комуністично-деспотичним режимом понад семи мільйонів наших селян, більшість з яких — це діти, жінки, старики.

Друга трагедія — це кривавий терор, внаслідок якого фізично винищено десятки тисяч наших кращих синів і дочок із творчої інтелігенції — майже весь інтелектуальний скарб нашого народу.

До подібних слід віднести і червневі злочини 1941 року зі сторони червоних катів-людоджерів, які із застосуванням середньовічних засобів винищили в Західніх областях України багато десятків тисяч політв'язнів, а в Східніх областях — десятки тисяч жертв у Биківні, Вінниці, Харкові та інших місцевостях.

На той час не було політичної сили в Україні, яка могла б протидіяти комуністично-кагебівській деспотії, крім ОУН, що утворилася в 1929 році.

Ще в травні 1941 року Провід ОУН виробив у документі «Полі-

тичні вказівки» чітко визначену свою державницьку політику, в якій зокрема було сказано, що ОУН використає війну Німеччини з ССРСР для розгортання боротьби за Суверенну Соборну Українську Державу.

А в своїй відозві «До Українців» від 14 червня 1941 року, яку підписали 116 політичних, військових і громадських діячів, ОУН ставить питання визволення українського народу і відновлення Української Суверенної, ні від кого Незалежної Держави.

Наступило 30 червня 1941 року.

Найактивніші самостійники-державники української національності, з ініціативи ОУН, Степана Бандери, в особі Ярослава Стецька проголосили Акт віднови Української Державности і зформували Державне Правління, яке було підтримано всіма політичними державними об'єднаннями, митрополитом Андреем Шептицьким і єпископом Полікарпом Луцьким, одним з найголовніших ідеологів українського націоналізму — Дмитром Донцовим та найширшими колами громадськості.

Цей Акт — декларативна заява перед усім світом, що Україна повинна належати не імперіялістам-загарбникам Москви чи Берліна, а що єдиним законним господарем Українських Земель є український народ і будь-яке посягнення на це священне право — непростимий і важкий злочин.

Акт 30 червня — перемога головної ідеї українського народу, здійснення його заповітних прагнень, — це доказ політичного прозріння та національної свідомості.

До Акту 30 червня німецькі окупанти поставилися вороже. Вони зажадали відкликати його, та Степан Бандера і Ярослав Стецько відмовились це зробити.

Така відмова породила директиву, згідно якої українських націоналістів почали вважати ворогами Третього Райху. Степана Бандеру і Ярослава Стецька було запроторено в концтабір Саксенгаузен, а тисячі українських націоналістичних діячів посадили в тюрми і до концтабору Освенцім, в яких замордовано двох рідних братів Степана Бандери — Олександра і Василя. Було замордовано членів Головного Проводу ОУН — Дмитра Мирона-Орлика, Івана Габрусевича, Івана Климів-Легенду та тисячі інших.

Усім цим гітлерівці засвідчили, що вони такі ж закляті вороги нашої державної самостійности, як і кремлівські тирані.

Раз і назавжди провалилася політика орієнтації на чужі сили, погасло рабське вірування в те, що чужинці допоможуть нам вирватися з неволі, зазнала остаточної поразки так звана германо-фільська концепція.

У відповідь на гітлерівський терор націоналісти почали організовувати власні збройні сили — Українську Повстанську Армію

(УПА). При переважаючих силах окупантів УПА вела завзяту боротьбу майже десять років, чим внесла золоту сторінку в історію України.

Хоч національно-визвольна боротьба й була потоплена в крові, та нашим ворогам не вдалося задушити духу і прагнень підростаючих поколінь до Державної Самостійности. А заслуга в цьому, в основному, ОУН і УПА, національно-визвольного руху 40-50 років, в тому числі й Акту 30 червня 1941 року. З програмами Самостійности Української Держави виникли на початку шестидесятих років групи Л. Лук'яненка та І. Кандиби. Романа Гурного, Грицини та Коваля, Зеновія Красівського та Михайла Дяка, а в кінці шестидесятих на початку семидесятих — багато різних груп правозахисного характеру, аж до створення Гельсінської Групи, а згодом і Гельсінської Спілки, а все це разом породило найширший рух — Народний Рух України.

Усі згадані громадські і політичні течії привели до важкої кризи комуністичної ідеології, яка завжди була антигуманною, аморальною, а практично — злочинною. Усе це, в свою чергу, послабило політичний вплив комуністичної деспотії та заставило її до чергової авантюри — так званої перестройки, яка нічого доброго народам імперії не дала і не дасть, вона остаточно збанкрутіла. Кривава імперія вступила в останню свою стадію — в стадію агонії, і найближчим часом мусить загинути.

Таким чином, звірище-потвора перебуває в агонії, а раз так, то воно дуже небезпечне. В першу чергу воно старається усяким способом зберегти владу, владу і владу. Жадоба влади, насильства, брехні, маніпуляцій, безділля уже перейшли в її гени. Найчорніші сили — КГБ і його агентура — перебувають у надзвичайному стані, збирають на кожного інакодумця матеріяли, заводять досіє і очікують слушної нагоди, щоб захопити владу і встановити «старі добрі» порядки. Такого можна сподіватися з дня на день. Хай, нам боятися такого нічого. Не знищили нас за 70 років, не встигнуть знищити нас за 70 днів. А покищо владу стараються захопити «демократичним» способом, і це їм в більшості випадків вдається. Шляхом реакційних Указів про мітинги, вибори вони мають можливість назначити, «вибрати» собі потрібних «депутатів» і так формують собі так звані парламенти сталінсько-брежневської агресивної більшості. Так в Москві, так і в Києві. Сімдесят років робили все, щоб загнати в людей страх, боязнь, від чого більшість, особливо в східних районах, ще не відійшла, або довели їх до байдужности. І таким чином ще добиваються більшості, або при допомозі солдат, як цього добився найліпший друг одного з головних катів України Щербицького — Івашко. Таким способом він і його браття Гуренки, Масоли приходять до влади, щоб добити все те живе, що ще не вбито, довести до повної катастрофи.

Отже, замість того, щоб злочинну КПСС і її вічно вірну опору КГБ визнати поза законом і переслідувати в кримінальному порядку, вони тримають в своїх руках повноту влади.

В таких-то умовах і народилися нові політичні організації — Українська Християнсько-Демократична Партія, Українська Республіканська Партія, Українська Народно-Демократична Ліга, а також Всеукраїнське національне об'єднання «Державна Самостійність України», яке маю честь очолювати.

Про мету ДСУ говорить сама назва.

За своїм ідейним спрямуванням програма ДСУ мало чим відрізняється від програми ОУН. Діячі ОУН та УПА для нас — це кращі сини України, а національно-визвольний рух 40-50-их років оцінюємо як одну із найсвітліших сторінок нашої історії.

Будемо співпрацювати з усіма тими організаціями в Україні і поза її межами, в тому числі і в діаспорі, які вважають, що в сучасній Україні панує ворожа нам окупаційна влада, і які вважають, як це здавна-давен розуміється, що коли окупант не залишає окупованої ним території, то він повинен загинути або стати рабом того народу, якого окупував. А наш окупант надто довго затримався і покищо ми являємося його рабом. Він має повноту влади, заволодів найліпшими житлами, а наші люди мусять вистоювати в чергах за мізерним житлом десятки років, а до цього жити в підвалах чи в півпідвалах або віддавати всю зарплату за найменше житло. Таке становище і з працею, надалі існує заборона на професії, повсюдні пільги, в тому числі й на пенсії — союznego та іншого значення. Окупант позбавив нас нашої мови, культури, зфальсифікував нашу історію і т. п., покалічив наших дітей, знівечив нашу духовність, вбиває, калічить наших синів, братів заради своїх імперіялістичних інтересів і т. п., знищив нашу природу, довів до катастрофічного стану наше довкілля.

Отже, головна мета нашого об'єднання: найскоріша побудова Української Самостійної Соборної Держави. «Не пора москалеві, ляхові служити. . . Нам найвища пора для України жити!»

Відмічаючи 49-ті роковини Акту відновлення Української Держави, закликаю патріотів України заявити Москві — геть з України — ми самі хочемо будувати своє життя.

Вічна ганьба катам України та їхнім покровителям!

Визнати злочинну КПСС та її вічну опору — КГБ поза законом та переслідувати їх в кримінальному порядку!

Хай живе ідея 22 січня 1918, 1919 років і 30 червня 1941 року!

Вічна пам'ять і слава всім, хто загинув у боротьбі за УССД!

Бути Українській Самостійній Соборній Державі!

СЛАВА УКРАЇНІ!

Львів, 30 червня 1990 р.

ЗАЯВА ЛЬВІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ

30 червня 1941 року відбулось проголошення відновленої державности України. Цей Акт було здійснено всупереч плянам фашистської Німеччини, у зв'язку з чим Українське Державне Правління було ліквідоване гітлерівцями, а його чільні члени арештовані гестапо, ув'язнені в концтаборах або ж знищені. Зокрема, були розстріляні міністр лісництва А. П'ясецький, міністр координації І. Климів-Легенда. Спікер Львівської радіостанції Савицький, котрий 30.06.1941 р. передав в ефір Маніфест про відновлення державности, був страчений в концтаборі Абенсее.

Тогочасні події необхідно оцінювати з урахуванням реалій історичної обстановки. А вона в 30-40 роках відзначалася синдромом насильства і тоталітаризму, що володів усією Європою. Тому, в умовах гітлерівського та сталінсько-большевицького терору проголошення державної незалежності під гаслом «Свобода народам — свобода людині» цілком логічно перейшло в український рух опору гітлерівським, а потім і сталінським окупантам.

Висловлюємо надію, що на основі об'єктивного вивчення фактів, документів наші історики виконають свій громадянський обов'язок і скажуть людям правду про цей трагічний період в житті нашого народу, який одержав неоднозначне, в основному негативне трактування сталінсько-брежнєвськими істориками-фальсифікаторами.

Сьогодні, засуджуючи насилля і визнаючи єдино прийнятим мирний парламентський шлях досягнення суверенітету України, ми тим не менше розглядаємо Акт 30 червня 1941 року як свідчення невмирущого бажання українського народу до самостійности і віддаємо належну шану людям, що заради волі народу пішли на смерть і каторгу.

Слава Україні! Слава Героям!

Прийнято другою сесією 21 скликання 29 червня 1990 р.

РЕЗОЛЮЦІЯ ВІЧА ГРОМАДИ ЛЬВОВА ТА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТИ ВІД 30 ЧЕРВНЯ 1990 р.

Ми, учасники віча громади Львова та Львівської області, присвяченого відновленню Української Державности 30 червня 1990 року, приймаємо цей Акт як волевияв українського народу, як результат його постійних багатовікових стремлінь до повної незалежности та національного життя в окремій Самостійній Українській Державі.

Схиляємо голови перед пам'яттю героїв, які поклали своє життя в боротьбі з коричневою і червоною чумою в змаганнях за визволення України.

Віче ухвалило:

Починаючи від 1990 року — кожного року вшановувати День 30 червня як національне свято українського народу.

Віче вважає, що сьогодні боротьба України за незалежність — є продовженням боротьби за незалежність усіх поколінь найкращих синів і дочок України.

Віче вважає за необхідне: звернутися до Всеукраїнського Народного Руху України, аби він підніс клопотання про перенесення останків великого національного героя, гетьмана України Івана Мазепи для перезахоронення на Україні.

Віче звертається до Львівської міської та обласної Рад з пропозицією: вулицям і майданам Львова та інших міст області надавати імена героїв національно-визвольних змагань українського народу.

Віче підтримує пропозицію групи учасників мітингу висловити політичне недовір'я Голові Верховної Ради УРСР і очолюваній ним консервативній більшості, а також Голові Ради Міністрів УРСР Масолу — і буде домогатися, аби розпустити парламент і обрати новий його склад, аби він справді став національним, українським.

Віче підтримує представника ДСУ — групи Державної Самостійності України — створити окремий рахунок у банку і в ньому зібрати кошти на спорудження меморіальної дошки на будинку колишньої «Просвіти», де 30 червня 1941 року була проголошена Державна Самостійність України.

Василь СИМОНЕНКО

УКРАЇНСЬКИЙ ЛЕВ

Бубнявють думки, проростають словам,
Їх пагіння бринить у завихренні днів.
Цілий тиждень ходжу і живу між левами,
Недаремно і місто називається Львів.

Є міста ренегати, є просто байстрята,
Є леви, що мурликають, ніби коти,
Божевільно безглуздо облизують ґрати,
Ще й пишаються з власної сліпоти.

Але думати про них я сьогодні не хочу,
Бо мені трішечки повезло:
Я побачив у Львові Шашкевича очі,
Кривоносові плечі, Франкове чоло.

Сивий Львово! Столице моєї мрії,
Епіцентре моїх радощів і надій,
Вибухає душа, я тебе розумію,
Але, Львово, хоч трішки мене зрозумій.

Я до тебе прийшов із захопленням сина
Від степів, де Славута легенду снує,
Щоби серце твоє одчайдушне левине
Краплю сили вдихнуло у серце моє.

У 100-ліття з дня народження

Анатоль БЕДРІЙ

ПОЛКОВНИК ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

Відзначаючи сторіччя від дня народження 14 червня 1891 р. полковника Євгена Коновальця, основним питанням є: яку тривалу науку повинні винести й практикувати українці на основі його політичної концепції та діяльності? Відповідь на це питання зводимо до чотирьох його знаменних заłoженъ: 1) примату змагання за Українську Самостійну Соборну Державу і безкомпромісного відстоювання концепції УССД у найневідрадніших обставинах; 2) необхідності незалежницької зовнішньої політики, основаної на концепції УССД і власних сил українського народу; 3) необхідності революційної організації донцовського типу; 4) необхідності революційно-повстанської військової сили для відвоювання УССД.

1. Першенство безкомпромісної боротьби за УССД

Концепція Української Суверенної Соборної Держави полонила Євгена Коновальця ще в його студентських роках перед Першою світовою війною. Це було заслугою студента з південної Причорноморської України Дмитра Донцова, який в свою чергу був проїнятий державницько-самостійницькою ідеєю, голошеною східньоукраїнським діячем (із Полтавщини) Миколою Міхновським. Донцов признав цей домінуючий на нього вплив писанъ Міхновського у своїм творі «Рік 1918», Київ: «Самостійна Україна на мене, ще молодого студента, зробила незатертий вплив. . . я розумів, і від Міхновського навчився розуміти, цей (український революційний) рух як протиросійський взагалі, не тільки протирежимний». З огляду на свою самостійницьку діяльність, Донцов був змушений виїхати в 1908 р. поза межі російської імперії та опинився на українських землях, окупованих Австрією. В 1913 році, 30-річний д-р Дмитро Донцов був запрошений виголосити доповідь на Другому Всеукраїнському Студентському З'їзді у Львові на тему «Сучасне політичне положення нації і наші завдання». Чільним учасником з'їзду і слухачем доповіді був 22-річний Євген Коновалець, про якого довідуємося: «З'їзд залишився у Полковниковій тривкій пам'яті, особливо завдяки відомому рефератові Дмитра Донцова

“Сучасне політичне положення нації і наші завдання. . .”» «Зна-йомство з людьми цього кола дало мені щойно змогу зрозуміти гаразд принцип Соборности України і кермуватись ним як основною засадою в моїй праці далі» — заявив згодом Коновалець». ¹

Під кінець 1917 р. москалі звільнили Коновальця з полону, до якого попав ще в 1915 р., будучи старшиною австрійської армії. Він приїхав до Києва і очолив формовану там сотню Січових Стрільців, що скоро збільшилася до куреня, який боровив Київ перед інвазією російських військ Леніна й Троцького після проголошення Українською Центральною Радою Четвертого Універсалу про повну суверенність української держави. Весною 1918 року курінь поширився до полку Січових Стрільців. Коли владу в Українській Державі перебрав режим гетьмана Павла Скоропадського, Січові Стрільці поставилися до цього перевороту пасивно, вважаючи, що не форма режиму, а суверенність України є найважливішим принципом, якого вони боронили. Літом 1918 року за згодою Гетьмана був зформований «Окремий Загін Січових Стрільців», який, однак, виступив проти гетьманського режиму, коли цей проголосив у жовтні федерацію з Росією. Владу перебрала Директорія УНР, а загін розрісся до дивізії, а далі до Корпусу Січових Стрільців, будучи головною військовою формацією УНР у визволенні Києва від москалів вдруге. Населення тоді говорило про Коновальцеве військо: «Святі якісь люди йдуть на Київ. Вони нічого для себе не бажають. Усе дають за волю народу. То були часи незрівнянного героїчного підйому Січового Стрілецтва». ² Формація була розв'язана в грудні 1919 р. У роках 1918-1919 постать полковника Є. Коновальця виросла до національних розмірів побіч гол. от. Симона Петлюри.

В 1928 році Полковник написав працю «Причинки до історії Української Революції» (передрукована в книзі Кучабського, як вгорі), в якій він виразно відмічує, що найважливішим принципом Січового Стрілецтва було боронити суверенність України, без вигляду на режим та устрій, чи потім боротися за її відвоювання від чужих загарбників. Державна політика була головною темою частих зустрічей в Києві полк. Коновальця з Миколою Міхновським і Дмитром Донцовим. Коновалець писав: «Проголошення гетьманом федеративного маніфесту було тим остаточним чинником, що пхнув Січових Стрільців до виступу в обороні ідеї української державности. . . Національно-державний момент був провідним чинником усієї військової організації Січових Стрільців».

У квітні 1920 р. Уряд УНР уклав із Польщею т. зв. Варшавський договір, яким УНР погодилася на відлучення від України її західних і північно-західних земель та включення їх до Польщі. Цей катастрофальний договір спричинив великі конфлікти в

українським народі. Тож полк. Коновалець був рішений продовжувати боротьбу за Українську Державу, але лише соборну, що апріорно об'єднуватиме всі українські етнографічні землі. Цей принцип наголошений на з'їзді представників українських військових організацій, заініційованого Коновальцем у серпні 1920 р., в рішеннях якого читаємо: «З'їзд стоїть на становищі повної соборності й самостійності України без огляду на те, в які соціальні та політичні форми виллється ця самостійність. . .»³

Є. Коновалець оснував літом 1920 р. таємну Українську Військову Організацію (УВО), кредо якої подане в заяві «Український бойовик іде!»: «І ціль у нього одна: воля у власній державі. Суверенна, Соборна Українська Держава — то його найближча Мета, а шляхом до Неї — Боротьба».⁴ У відозві УВО 1-го листопада 1928 р., полк. Коновалець писав: «У кожного з нас повинна зродитися, як фізична потреба, тільки одна правда: Самостійна, Соборна Національна Держава!»⁵

Коли ж полк. Коновалець набрав переконання, що самої військової організації замало і потрібно створити ідеологічну організацію борців за УССД, то у статті «Військовий вишкіл» («Розбудова Нації», Прага, липень-серпень 1928), він твердив: «Які підходи, міркування й методи до визвольної акції в поодиноких українських угрупованнях не були б, одно для всіх українців, оскільки вони не фантасти чи злочинці, мусить бути ясным: відновлення й закріплення Української Держави є, буде й мусить бути найбільше важливим моментом нашої боротьби».

Створивши Організацію Українських Націоналістів, Полковник у своїй кінцевій промові на основуючому Конгресі 3-го лютого 1929 р. сказав: «Мусимо собі ще раз коротко узмисловити величину нашого зобов'язання: мобілізуючи і спираючись на широкі народні маси, мусимо, ведучи їх, боротися і добитися віднови Самостійної Соборної Української Національної Держави на всіх просторах життя українського народу».⁶

Примат боротьби за суверенну соборну державу сильно підкреслений у передовій статті «Наші основні позиції на Західній Україні», поміщеній в офіціозі «Розбудова Нації» за травень-червень 1932. Там читаємо: «Визвольна справа — здобуття Самостійної й Соборної Української Держави — стає на цілий ріст перед сучасним поколінням. Щораз більше й ширше усвідомлюють собі українські маси ту істину, що від політичного визволення залежить не тільки всебічний розвиток українського народу, але саме його життя-буття. А коли так, то постуляту політичного визволення не можуть усувати в тінь такі 'вимоги життя' чи 'реальні здобутки', що сконкретизовані в кличах: 'зберігати стан посідання', 'в кооперації наше майбутнє'. Щобільше, вони стають шкідливими тоді,

коли відтягають маси від політично-визвольних змагань, бо тим самим засуджують український нарід на вічне нужденне животіння паріїв-рабів. . . А тому — наша визвольна справа передрішує вибір революційного шляху боротьби. . . Отже українську національну революцію приймаємо ми як основне правило всіх наших чинів».

Така настанова була типово Коновальцевою й стала знаменною для націоналістів-революціонерів на чергові десятиліття. Її визнавці вважали, що при ніяких умовах з ніяких так званих тактичних міркувань не вільно відкладати боротьби за УССД на другий плян, а чи її заступати якими-будь іншими «актуальними» справами.

Полк. Коновалець найбільше підсилював такий розвиток ОУН на Західньо-Українських Землях у провіднім активі, що дістав назву «тридцятників». Наслідки виявилися після загибелі Полковника: одна група скоро відійшла від його політичної лінії. Проте основний актив Організації під польською окупацією та молодші члени ПУН пішли шляхом, викарбованим полк. Коновальцем: їх починальною метою була незмінно боротьба за УССД. Так оформилася ОУН під проводом Степана Бандери, що при першій нагоді під час розгару німецько-російської війни проголосила відновлення Української Держави Актом 30-червня 1941 р. Це вихованці славного Полковника, які стали на прою з могутньою гітлерівсько-нацистською Німеччиною, доказуючи ділами і своїм життям, що УССД для них благословенна і свята ідея, щодо якої немає компромісів, немає ніяких «тактичних відступів», як це знаменито висловився сл. пам. полк. Михайло Колодзінський перед нацистським консулом в Хусті 15-го березня 1939 року: «В словнику українського націоналіста немає слова 'капітулювати'. Сильніший ворог може нас у бою перемогти, але поставити нас перед собою на коліна ніколи!»

2. За власнопідметний міжнародний фронт проти окупантів

Полк. Євген Коновалець є основником зовнішньої політики ОУН, опертої на концепції УССД. Українська національна політика перейшла в 1920 роках тяжку кризу так званих орієнтацій на посторонні потуги в боротьбі за українську державу. Тоді були актуальними дві такі антисоборницькі орієнтації: визволення Придніпрянщини від москалів при допомозі Польщі (УНРівська концепція) і визволення Західньої України від Польщі в оперті на Росію (концепція Петрушевича). Полк. Коновалець, як Начальний Командант УВО, протиставився обидвом. У публікації під наго-

ловком «УВО» (1929) читаємо: «Рішуче відкидаючи орієнтацію як на Польщу, так і на большевиків, УВО вважає зрадником визвольних змагань українського народу тех ті одиниці з-поміж українців, які пропагують орієнтацію на того чи іншого окупанта України і намагаються витворити серед української спільноти прихильні до Москви або Польщі настрої». З огляду на вплив цих «орієнтацій» на деяких членів УВО, частина старшин старшого покоління відійшли від УВО, коли в ній перемогла концепція Коновальця. Зате безкомпромісова постава полк. Коновальця в цьому питанні зискала собі молоде тодішнє покоління.

У своїй промові на Конгресі Українських Націоналістів Полковник наголосив саме переважливість незалежної від посторонніх сил зовнішньої політики ОУН: «Віднова Соборної Української Держави сама собою однозначна з ліквідацією московської імперії, як і польського історичного імперіялізму, спричинить таку докорінну перебудову цілого Сходу Європи і великої частини Азії, що це з конечности вплине не менш глибоко й на політичний вигляд всієї решти світу». Коновальцева візія майбутнього міжнародного ладу віддзеркалена у відозві Конгресу: «Відкидаючи орієнтації на історичних ворогів Української Нації, ОУН буде в союзі з народами, які вороже відносяться до окупантів України. . .» Цей принцип повторений у Постановах Конгресу на Другім Великім Зборі (квітень 1941 р.) у кличі «Воля народам — Воля Людині!»

Щоб визвольну політику ОУН втримати незалежною від впливів чужих сил, полк. Коновалець зразу запланував свій переїзд до нейтральної країни. Він переїхав у 1930 р. з родиною до Швейцарії. У листі до одного члена УВО в Канаді, І. Рурика, він писав: «Можливо, що в зв'язку з моїм переїздом начнуться різні сплетні, чому я виїхав з Німеччини. . . мій переїзд був плянований уже давно, і то з Німеччини до якоїсь нейтральної країни. . . думаю, що з нейтрального ґрунту краще нам організувати нашу визвольну акцію».⁷

У 1930 р. польські окупанти провели на Українських Землях т. зв. пацифікацію українського національного життя. Тоді, за директивами Полковника, ОУН провела велику пропагандивно-інформаційну акцію в Європі, зокрема на форумі Ліги Націй в Женеві, проти польського імперіялізму. Засновано пропагандивно-політичні осередки в Данцігу, Римі, Берліні, Женеві, Брюсселі, Празі, Відні, Парижі, в Канаді та США, а далі в Литві, Болгарії та навіть у Японії. Один чільний член ОУН — Андрій Федина — влучно оцінив цю міжнародну діяльність: «Полковник Коновалець, як колись Хмельницький чи Мазепа, дивився далеко вперед і шукав можливих союзників для українського визвольного руху.

У Данцігу була створена окрема референтура для справ Сполучених Стейтів, Канади і Південної Америки».⁸

Щодо Німеччини, то знайомий Коновальця Євген Бачина-Бачинський записав у своїм щоденнику під датою 27-грудня 1931, наступне: «Полковник признався, що вже давно мріє про припинення всяких взаємин з німцями, яким не вірить 'на понюх табаки', як колись казали, бо вони напевно зрадять українців і загарбають нашу батьківщину. Каже, що німці — наші вороги більше за поляків».⁹

Ці прогнози вкоротці сповнилися, бо в січні 1934 р. гітлерівська Німеччина заключила договір з Польщею. Реагуючи на цей договір, Коновалець скріпив заходи ОУН щодо зискання приятелів у Великій Британії. Він вислав до Лондону інж. Євгена Ляховича, який стверджує, що ще «перед 1933 р. мав декілька розмов з полк. Є. Коновальцем, який був виразно стурбований загально поширюваним поглядом, що політика ОУН, мовляв, є пронімецька. 'Це наносить шкоди нашій справі, — говорив він, — і було б дуже корисним, якщо б ця справа була в'яснена в Лондоні, а саме: маючи на увазі нашу далеку майбутність, ми воліли б кооперувати з Британією у вирішуванні справ на Сході Європи, ніж з ким-небудь іншим».¹⁰

У червні 1933 р. відбулася важлива конференція Проводу ОУН спільно з Крайовою Екзекутивою із ЗУЗ. За свідченням Євгена Врецьони, 'полк. Коновалець висловився проти 'нав'язування зв'язків з гітлерівцями', мотивуючи своє становище негативним ставленням націонал-соціалістичної партії до всіх народів Східної Європи — до слов'ян у цілому, а до українців зокрема. Гітлер шукає у Східній Європі не союзників, а життєвого простору для своєї нації. Для ілюстрації своїх тверджень, він прочитав деякі місця з 'Майн Кампф'. . . треба прийняти, що й вимоги щодо України, накреслені Гітлером у 'Майн Кампф', будуть виконані, як тільки партія матиме для цього фізичну можливість. . . У політиці кожна одностороння орієнтація згубна. Одностороння орієнтація поневоленої нації веде до 'загентурення' і до цілковитої катастрофи».¹¹

У листі до Є. Ляховича з 2-го травня 1935 р. Полковник так висловив своє розуміння зовнішньої політики ОУН: «Я завжди обстоював і, мабуть, на тому всі ми погоджувалися, що наша увага мусить бути сконцентрована на чотирьох великодержавках: Англія, Італія, Німеччина і Ніппон. . . На кожний випадок, ці події в міжнародній політиці, що ми зараз заобсервуємо, є для української проблеми катастрофальні. Справа в тому, що через французько-більшевицьке залицяння й нарешті через пакт —

найважливіший наш ворог, себто большевицька Росія, — значно себе посилив і, діставши вплив у концерті Європейських держав, безперечно, зможе далеко успішніше паралізувати всі наші стремління до визволення українських земель з-під большевицького ярма. Знову ж наслідком залицянь та порозуміння німецько-польського наш, з черги другий ворог, себто Польща, теж значно себе посилив, і те посилення відчули вже як слід ЗУЗ. . . ми втратили дві бази. . . маю тут на увазі Німеччину й Чехо-Словаччину. Німеччину ми втратили через порозуміння з Польщею, ЧСР — через її порозуміння з большевиками». І далі Полковник заключив: «На мій погляд, політика в даний момент повинна: 1) За всяку ціну старатися включити українську проблему у сферу, так сказати б, заінтересування великобританської політики. 2) Під теперішній момент тільки в Англії можемо мати базу для дальшого ведення нашої соборницької політики. . . 3) Ми в нашій міжнародній діяльності не повинні допустити до того, щоб нас використувано як знаряддя одної великодержави проти другої».

Коновалець далі висловив принцип безкомпромісової ОУНівської політики такими словами: «Хоч ми вважаємо Росію найгрізнішим з усіх окупантів, однак ми будемо в майбутньому поборювати всіма силами всілякі самовільні спроби всіх інших інтервентів вирішувати справи Східньої Європи проти волі українського народу або без порозуміння з ним. . .»¹²

Полк. Коновалець вислав також в 1934 р. представника ОУН на Далекий Схід, двох в 1935 р. і трьох у 1937, для нав'язання з японськими протиросійськими колами.

Розвиток міжнародних подій у 1936-38 рр. напевно не тішив полк. Коновальця, бо тоді проходив процес формування двох блоків — Японії, Німеччини й Італії — з одного боку, і Великобританії і Франції — з другого. Перші об'єдналися в Пакті Анти-Комінтерну, що хоч був проти комунізму, то не був за розчленування російської імперії на суверенні держави уярмлених націй. Знов же англійський прем'єр Невіл Чемберлен виявляв капітулянтські позиції супроти Німеччини, а Французька політика була пасивна, чи дещо проросійська. В Іспанії розгорілася громадянська війна. Гітлер прилучив Австрію до Німеччини. У такій ситуації загинув полк. Коновалець.

Коли оформився Революційний Провід ОУН, очолений Степаном Бандерою, зовнішня політика Організації повернула до принципів із років 1928-38.

3. Необхідність авангардної революційної організації

Під впливом писань Дмитра Донцова та власного політичного досвіду полк. Є. Коновалець набрав у другій половині 1920 років переконання, що замало мати військово-боеву визвольну організацію, якою була УВО, але ще потрібна політично-ідеологічна організація. Цю думку виразно помічаємо в різних місцях його праці «Причинки до історії Української Революції». У цьому напрямі зміряла під його керівництвом Перша Конференція Українських Націоналістів (листопад 1927).¹³ Важливішим кроком в цьому ж напрямі була Друга Конференція Українських Націоналістів (квітень 1928), на якій Полковник провів рішення, що нова організація має протиставитися до всіх легалістично-опортуністичних партій.¹⁴

На Першому Конгресі Українських Націоналістів (січень 1929) Полковник визначився по боці ідеології Міхновського й Донцова, яку форсували С. Ленкавський, С. Охримович і Ю. Вассиян (в ділянці ідеалізму). Цей початковий період у формуванні ОУН Коновалець завершив у своїй заключній промові на Конгресі словами: «доба, в якій живемо, безмірно велика. Це одна з тих революційних епох, які простягаються на цілі десятиліття, і в якій кується новий світ і нова людина... віднову Самостійної Соборної Української Національної Держави... можемо досягнути тільки революційними, ніколи не еволюційними шляхами».¹⁵ У Постановках Конгресу підкреслено, що одним із найперших завдань ОУН є «викликати в українському народі державно-творчі зусилля, розгорнути українську національну силу...»¹⁶ Як твердить Степан Ленкавський, на молодь, яка включилася до новопосталої ОУН на ЗУЗ і ПЗУЗ, велику переконливу силу мало Коновальцеве заложення: «Як не буде в нас сили, не досягнемо нічого, хоч би все найкраще для нас складалося. Як будемо мати силу, тоді вийдемо побідно з найгіршого лихоліття і здобудемо все, що нам треба» (С. Ленкавський, «Націоналістичний рух на ЗУЗ та I Конгрес Українських Націоналістів»)¹⁷.

Провідники ОУН на Рідних Землях розпрацьовували стратегію «перманентної революції», як зростаючої всесторонньої організованої боротьби проти окупантів, в той час, коли кадри ОУН на еміграції процесу революціонізації не переживали. Для ЗУЗ, полк. Коновалець призначив у червні 1930 р. Крайовим Провідником сот. Юліана Головінського (нар. 1894), під якого керівництвом проведено масову саботажну акцію проти польських окупантів, що викликала жорстоку польську «пацифікацію». Полк. Коновалець видав тоді «Відозву Проводу», в якій читаємо: «ОУН свою визвольну місію вбачає в організації народних мас на оку-

пованих землях, у виробленні в них активізму та підготовлення їх до збройного зриву — національної революції».¹⁸ Поляки зловили сот. Головінського і 30-го жовтня 1930 року в жорстокий спосіб його замордували. Це був перший визначний герой революційної ОУН. Продовж чергових тижнів боєвики ОУН зліквідували кількох польських окупаційних урядовців. ОУН ставала з кожним днем все більше боєвою підпільною організацією. Очолював її на ЗУЗ Степан Охримович (нар. 1905), якого теж вкоротці зловили окупанти, та який після катувань помер у квітні 1931 р. У липні 1931 р. полк. Коновалець призначив на цей пост Івана Габрусевича (нар. 1902), якого поляки зловили в березні 1932. За його керівництва ОУН зліквідувала м. і. польського шовіністичного політика Тадеуша Голуфка і комісара окупаційної поліції Чеховського.

Розвиток революційної визвольної боротьби мав апробату полк. Коновальця, який висловив таке становище на погляди політичного референта в ПУН, Дмитра Андрієвського, мовляв, його поради «означали б від націоналістів на окупованих землях щораз більше віддалюватися і засуджувати ПУН стати з часом Проводом ОУН на еміграції без зв'язку і впливу на розвій революційних сил, що діють на окупованих теренах».¹⁹

У листі з 15-го квітня 1932 р. до Дмитра Андрієвського Полковник писав: «ОУН — революційна організація, і як така, має вона до вибору різні методи підготовки революції. Вона теж не може себе згори позбавляти, коли зайде така потреба, такого методу, яким являється терор. . . більшість учасників Збору не були в принципі противні тому, щоб, коли вимагати того будуть обставини, не вживала ОУН теж того методу поборювання окупантів українських земель. . . На західніх землях той рух виявляє більше радикальні тенденції, ніж це декому з нас бажане. Не виключено, що ми вже в недалекому часі опинимось супроти того руху в ролі батьків без відповідного впливу на його дальший розвій. . . Молодий націоналістичний рух на західніх землях нас ще толєрує. Я певний, одначе, що з його скріпленням і внутрішнім оформленням, він, коли ми не намагатимемось знайти спільну мову, витворить свій власний провід. . . Доходимо до таких мудроців, що пропонуємо західньо-українським націоналістам іти лінією найменшого спротиву».²⁰

У листі з 17-го квітня 1932 р., Полковник писав: «Я тверджу, що ми повинні захоплюватися, що кинені нами ідеї й гасла знайшли такий податний ґрунт серед нашого молодого покоління».²¹ У цім самім листі, Коновалець вказує на такий розвиток в ОУН: «Закордонної діяльності ПУН, яка своїм характером, коли не діяльністю, зовсім легальна, а на кожний випадок напівлегальна, із діяльністю ОУН на Західніх Землях, яка в силу обставин, що там

склалися, як і самим характером тої діяльності, як революційної, не є і не може бути легальною, бо тоді вийде, що ПУН — чисто емігрантська установа. . . І взагалі, що та ОУН має робити, коли їй не можна виконувати революційних чинів?»²²

У листі з 17-го червня 1932 р. Полковник м. і. писав: «У проводі мусять бути тільки такі особи, які по своїй психічній структурі були б революціонерами, які ніяк не можуть погодитися з сучасним положенням українського народу. . . Провід мусить мати зв'язок із українськими теренами і мусить вчуватися в положення».²³

У листі з 1-го липня 1932 р., він твердив: «. . . Сидження на двох стільцях недопустиме і деморалізує. . . Зматеріялізовання й опортунізм громадянства, а зокрема нашої інтелігенції на ЗУЗ, дійшли до того степеня, що властиво не можна вже відділити, що в нас ще доцільне, а що — хрунівство. Реакція проти того мусіла зродитися, і я особисто благословляю, що та реакція виходить саме від націоналістичної молоді. . . З того може вийти тільки відродження нації, і можуть бути створені ті необхідні передумови для ставлення чи підготовки революції. . . Боротьба за душу нації — то процес затяжний і його в рукавичках вести не можна. . . Не вузька партійність, а глибокий ідеалізм ціхує нашу молодь. . . Ми ж тої молоді на ділі не вели досі, ми дали певні імпульси, а вона сама почала думати глибше, ніж ми самі».²⁴

У липні 1932 року відбулася в Празі (ЧСР) важлива конференція ОУН, на якій полк. Коновалець остаточно передав провід ОУН на ЗУЗ в руки молодого покоління. Цього ж року ОУН дістала двох нових героїв: Василя Біласа і Дмитра Данилишина, повішених поляками. Пропагандивний референт КЕ Степан Бандера провів тоді величезну акцію звеличення їхнього чину. За це на пропозицію д-ра Володимира Горбового, полк. Коновалець передав провід на ЗУЗ в руки Степана Бандери (нар. 1909). Замітними визвольними чинами за керівництва Бандери були: атентат на большевицький консулят у Львові для заманіфестування протесту проти народовбивчого голоду, зорганізованого під їхньою окупацією (жовтень 1933), та вбивство польського міністра внутрішніх справ Б. Перацького (червень 1934). Ці чини були беззастережно апробовані Коновальцем, який покликавав все більше молодих революціонерів до головного проводу: Івана Габрусевича — на ідеологічно-вишкільного референта ПУН, Олексу Гасина (нар. 1910) до військової референтури, Ярослава Стецька (нар. 1912) на голову Підготовчої комісії Другого Великого Збору. Дмитра Грицяя (нар. 1907) він призначив Крайовим провідником у 1938 р. 1935 року Полковник зформував Крайову Екзекутиву ОУН на Північно-Західних Українських землях із самих молодих

членів: Микола Кос, Ярослав Старух (нар. 1910), Яків Бусел, Ростислав Волошин (нар. 1911), Василь Сидор (нар. 1911) і ін.

Убивство полк. Євгена Коновальця не привело до упадку ОУН, а тим більше, її революційного розмаху. Півтора року пізніше викристалізувалося нове керівництво, що завершило своє формування покликанням Революційного Проводу 10-го лютого 1940 року і відбуттям Другого Великого Збору (квітень 1941), на якому вибрано на Голову Проводу ОУН Степана Бандеру — гідного спадкоємця Організації Українських Націоналістів, яку виплекав і якою керував сл. пам. полк. Євген Коновалець.

4. Необхідність військової сили для відвоювання УССД

Необхідність військової сили — це четвертий найважливіший принцип, характеристичний для постаті полк. Коновальця. Здається, ніхто краще не розумів цього кардинального принципу в двадцятих роках, як саме він, за винятком гол. от. Симона Петлюри. Цей принцип сильно наголошений в його «Причинках до історії Української Революції». Саме задля вирощування свіжої української військової сили з молодих річників, Полковник зформував підпільну Українську Військову Організацію 1920 року, яка виховала в десятках тисяч західних українців розуміння важливості війська для здобуття УССД і вишколила сотні готових до революційно-повстанської боротьби бовівиків.

Конівалець був військовим стратегом революційного-повстанського типу й наголошував відповідну до цієї стратегії тактику. Доказом того є семилітня поява «Сурми» — органу УВО, де друкувалися вишкільні матеріали. Історичну аргументацію про необхідність націоналістичного війська він подав у статті «Причинки до історії Української Революції», а актуальні завдання військової підготовки до визвольної боротьби він виловив у статті «Військовий вишкіл», написаній весною 1928 р. (передрук у «Розбудові нації», липень 1928). Конівалець хвалить у статті сот. Ріко Ярого як такого, що думає категоріями революційно-повстанської стратегії.

Полковник наполягав на включення УВО до ОУН саме з мотивів якнайбільшого наголошення в ОУН військового чинника. На Конгресі Українських Націоналістів він безпосередньо очолював військову комісію і виголосив доповідь на тему «Військова справа». До вибраного Проводу ОУН він включив військовиків ген. М. Капустянського, полк. М. Сціборського та сот. Р. Ярого. Конівалець опрацював Постанови Конгресу в ділянці «Військової політики», з котрих три перші стисло передають концепцію револю-

ційного війська: «1. Організація української військової сили буде поступово розвиватися, а її форма мінятися відповідно до трьох етапів політичного стану України: ворожій займанщини, національної революції, державного закріплення. 2. В обставинах ворожих займанщин підготовку українських народніх мас до збройної боротьби, а зокрема підготовку організаторів і вишколених провідників, перебере окремий військовий осередок. 3. Лише військова сила, що спиратиметься на озброєний народ, готовий уперто та завзято боротися за свої права, зможе звільнити Україну від займанців та вможливити упорядкування Української Держави».

У Проводі почала відразу діяти військова референтура під керівництвом ген. М. Капустянського, але він хоч був націоналістом і військовиком, то не ставив революційно-повстанської стратегії й тактики, а підходив до справи згідно з правилами регулярної армії. Щойно в другій половині тридцятих років Коновалець почав міняти настанову референтури в правильному напрямі, завдяки включенню до неї молодших військовиків-революціонерів, як Олекси Гасина і Михайла Колодзінського.

Полк. Коновалець доручив, щоб від самого початку формування Крайових Екзекутив обов'язково входили туди референти військового вишколу. І так першим військовим референтом на ЗУЗ Коновалець назначив М. Колодзінського (нар. 1902). Військові референтури мусіли теж діяти в Окружних і Повітових ексективах.

Гідною відмічення є стаття «Перманентна революція», поміщена в «Сурмі» за жовтень 1930 р. Тоді ж появилася «Відозва Проводу ОУН у зв'язку з «саботажною акцією» проти польських окупантів, в котрій полк. Коновалець зазначає: «ОУН свою визвольну місію вбачає в організації народніх мас на окупованих землях, у виробленні в них активізму та підготовленні їх до збройного зриву — національної революції».

Після схоплення поляками Колодзінського в січні 1932 р., Коновалець назначив на його місце Дмитра Гриця. Полковник радів кожним скріпленням військової референтури, як, наприклад, спеціальним курсом для інструкторів військового вишколу, відбутим у Данцігу (Гданськ) у вересні 1933 р. У звіті керівника станиці ОУН у Данцігу, Андрія Федина, за першу половину 1930 років, читаємо: «Полковник Коновалець, як колись Хмельницький та Мазепа. . . завжди клав велику вагу на військову ділянку і тому її особисто форсував. Він старався про приміщення молодих членів Організації в старшинських школах в армії голляндській, італійській, німецькій, литовській».²⁵

Коли ж поляки арештували Дмитра Грицая, то на його місце як військового референта на ЗУЗ Полковник поставив 1935 року Олексу Гасина. Рівночасно Коновалець вирішив зформувати Крайову Екзекутиву для ПЗУЗ, у якій військовим референтом він призначив осінню 1936 р. Василя Сидора (нар. 1911). Сидор, за апробатою Полковника, почав формувати на Волині й Поліссі літом 1937 року перші військові чоти ОУН під назвою «Вовки». Весною 1938 р. Олекса Гасин поїхав до полк. Коновальця разом із Зеноном Коссаком у справі потреби змінити Крайового Провідника на ЗУЗ, на що Коновалець погодився і призначив на цей пост Дмитра Грицая. Але Гасина Полковник залишив при собі, включивши його до військової референтури ПУН. До спілки з Гасином, Коновалець опрацював «Військовий підручник». Військова референтура видала тоді збірник «За збройну Україну» та «Війна й Техніка». В цьому останньому збірнику, що появився вже після загибелі Полковника, є багатозначна стаття «Воєнне значення й стратегічне положення Закарпаття». Коновалець ще успів покликати окремий штаб для опрацювання проблеми Закарпаття з військового боку в складі: ген. М. Капустянський, підполк. М. Колодзінський, ген. Курманович і підполк. Колосовський.

Смерть полк. Євгена Коновальця стримала на деякий час розвиток революційно-військової боротьби ОУН за УССД. Але військовики-революціонери йшли незмінно шляхом, визначеним Коновальцем. Зокрема група старшин включилася до творення війська Карпатської України, на чолі з Михайлом Колодзінським, Романом Шухевичем, Зеноном Коссаком, Олексою Гасином. Для них незрозумілою була заборона ПУН включатися до Карпатської Січі членам ОУН із ЗУЗ. Мимо того, туди перейшли численні військовики: Осип Карачевський, Гриць Барабаш, Осип Линда, Іван Бутковський, Євген Врецьона, Юрій Лопатинський, десятки підстаршин та сотні членів-вояків.

Восени 1939 року, коли вибухла польсько-німецька війна, військові референти ОУН на ЗУЗ і ПЗУЗ організували більші військові відділи до боротьби з окупантом. Але війна скінчилася по кількох тижнях, а ЗУЗ і ПЗУЗ залляла московська інвазія. Однак, вже наступного 1940 року був зформований при Революційнім Проводі ОУН Військовий Осередок, що після Другого Великого Збору ОУН (квітень 1941) розширився до розмірів Головного Військового Штабу ОУН. Так почалася героїчна доба Української Повстанської Армії. Всі згадані особи стали генералами, полковниками й командирами цієї армії. Це були «Його воїни», за висловом Володимира Макара, — воїни славної пам'яті полковника Євгена Коновальця.

ПРИМІТКИ

1. Остап Грицай, «Життя і діяльність Євгена Коновальця до Революції 1917 р.», «Євген Коновалець і його доба», Мюнхен, 1974, стор. 31.
2. Василь Кучабський «Корпус Січових Стрільців», Чікаго, 1969, стор. 186.
3. Гляди «Причинки до історії. . .», в Кучабського, стор. 445.
4. Вид. Пропагандивного відділу УВО, 1929, стор. 5.
5. Там же, стор. 10.
6. Гляди П. Мірчук, «Нарис історії ОУН», Мюнхен, стор. 92.
7. «Євген Коновалець і його доба», стор. 373.
8. Гляди «Нарис історії ОУН», стор. 486.
9. Гляди «Є. Коновалець і його доба», стор. 719.
10. Там же, стор. 915.
11. Там же, стор. 476-477.
12. Лист з 5-го червня 1935, там же, стор. 917.
13. Гляди «Нарис історії ОУН», стор. 76-80.
14. Гляди «Повідомлення», там же, стор. 87.
15. Там же, стор. 92.
16. Там же, стор. 100; гляди також ЗЧ ОУН, ОУН, 1955, БУП ч. 1, стор. 15-16.
17. «Є. Коновалець і його доба», стор. 399.
18. «Розбудова нації», вересень 1930; також у «Нарис історії ОУН», стор. 240.
19. Лист до Є. Онацького з 18-го травня 1932, «Є. Коновалець і його доба», стор. (667-668).
20. Там же, стор. 670-674.
21. Там же, стор. 676.
22. Там же, стор. 677-678.
23. Там же, стор. 683-686.
24. Там же, стор. 687-688.
25. «Нарис історії ОУН», стор. 486.

(Із сторінок Альманаху «Гомін України», Торонто, Канада, 1991).

БЛАЖЕННІШИЙ МИРОСЛАВ ІВАН ПОВЕРНУВ В УКРАЇНУ

На рідну землю після півстолітньої розлуки прибув з Риму Верховний Архієпископ Української Греко-Католицької Церкви Блаженніший Мирослав Іван Кардинал Любачівський з численним супроводом церковних достойників та світських представників. Зійшовши з літака, Блаженніший Владика поцілував землю.

Блаженнішого Мирослава Івана зустрічали: Архієпископ Володимир Стернюк з представниками духовенства, голова обласної Ради В. Чорновіл, керівники обласної та міської Рад, представники політичних партій та громадських організацій, миряни. На поле аеродрому вийшли тисячі людей з хоругвами та національними прапорами. Молодь привітала Владика хлібом-сіллю. Після короткого вітання офіційними особами, кортеж автомобілів вирушив до собору Св. Юра. Весь кількакілометровий шлях був заповнений львів'янами та мешканцями області, були представники Тернопільщини та Івано-Франківщини. Люди утворили живий коридор. Машина Владика була засипана квітами. На площі біля собору зібралося декілька десятків тисяч людей. Прибуло два автобуси з представниками преси та гостей з-за кордону.

Ще до привітання, як тільки машини приїхали на подвір'я собору, Владика направився в підземелля собору та поклонився праху митрополита Андрея Шептицького.

Вітання Блаженнішого Мирослава Івана відбулося на подвір'ї перед входом до собору. Першим привітав Владика В. Чорновіл, потім Архієпископ Володимир Стернюк і тоді зі зверненням до присутніх звернувся Владика Мирослав Іван. Він дякував Богові за повернення на рідну землю і висловив надію, що разом з народом буде продовжувати робити добрі справи на користь Церкви і національного відродження.

Вечором, з участю Владика відбулася Вечірня з Літією.

В неділю, о 10 год. відбулася Літургія в соборі Св. Юра. Владика в супроводі духовенства та мирян пройшов з митрополичої палати в собор. В соборі його одягнули в патріярші ризи. Св. Літургію служили єпископи, які приїхали з Владикою з цілого світу. Вітав Владика Митрополит Стернюк. Владика звернувся з проповіддю до вірних. Літургія повністю транслиувалася телебаченням.

О 16 год. Блаженніший Мирослав Іван зустрівся на площі перед оперним театром, де зібралися десятки тисяч громадян з церковними хоругвами та національними прапорами. Площа була свят-

ково прикрашена. Владика Мирослав Іван та почесні гості ви-йшли на балкон театру. Над центральним балконом звисала хоругва Владики.

Зустріч відкрив В. Чорновіл. З промовою виступив заступник голови облради, голова комітету по зустрічі Владики Іван Гель. Владика вітали: Митрополит Володимир Стернюк, народний депутат Ірина Калинець, заступники голови облвиконкому Степан Давимука, голова львівської організації НРУ Любомир Сенник, голова НТШ Олег Романів. Закінчилась зустріч виступом Блаженнішого Мирослава Івана, який пригадав трагічну долю УКЦеркви та висловив впевненість, що настав час її відродження.

Під час зустрічі хор дітей та юнацтва «Дударик» та хор «Антей» співали церковні пісні та неодноразово «Многая літа». Закінчилась зустріч національним гімном.

Львівське телебачення кожного вечора передає звіт про перебування Владики (УЦІС).

СЛОВО БЛАЖЕННІШОГО ПАТРІЯРХА НА ЛЕТОВИЩІ

«Високопреосвященні і Преосвященні Владики,
Високодостойні Представники Влади,
Всесвітліші Отці і Преподобні Сестри,
Святочна Громадо,
Дорогі в Христі Браття і Сестри!

Нехай буде прославлений Триєдиний Бог, Отець, Син і Дух Святий, що після 53 років я знову міг прибути в Україну й до престолу наших галицьких митрополитів, до нашого рідного Львова. Цілую цю землю й обіймаю усіх жителів цієї землі, нашої України, як ангели, що звіщали народження Божого Сина, кличу 'Слава на висотах Богові, й на землі мир, а людям благовоління!'. Радість сповняє наші серця, бо переміг Бог, перемогли Правда, Справедливість і Любов. Ступаючи знову на нашу землю, вітаю Вас словами нашого Спасителя 'Мир вам!'. Нехай мир панує у серцях ваших, нехай мир володіє по всій нашій Батьківщині Україні, й по усьому світі. Нехай Дух єдності й любови буде зі всіми нами. У цій хвилині радості клонимо свої голови перед нашими мучениками й ісповідниками, що стільки років страждали й очікували цієї хвилини, яку ми сьогодні з таким зворушенням і піднесенням і радістю переживаємо. Складаю щиру подяку усім тим, що доклали стільки старань і зусиль, щоб це наше повернення стало дійсністю. Дякую Всемогутньому Богові, що вислухав наші молитви і прийняв наші жертви, пости й діла милосердя. Дякую

Святішому Отцеві Іванові Павлові II, Папі Римському, якого представника ми сьогодні між нами вітаємо, що стільки докладав і докладає зусиль, щоб наша Церква й Нарід утішалися повною волею і свободою. Дякую усім тим людям доброї волі християнського Сходу й Заходу, що своїми молитвами й працею, ділами милосердя, наполегливістю трудилися для осягнення радості цієї хвилини. Чимало цих людей сьогодні тут між нами. . .

. . . Нам надзвичайно мило бачити між нами представника Святішого Отця Папи Івана Павла II і висловити нашу вірність і вдячність Намісникові Христа на Землі за все, що Римські Архиєреї зробили і, напевно, ще зроблять для спасіння душ українського народу. Дивлячись на Вас, ми бачимо не лише теперішнього Святішого Отця, але й блаженної пам'яті Вселенських Архиєреїв, передусім Папів Пія XII, Івана XXIII, Павла VI, Павла Івана I, котрі нам повсякчас допомагали і котрі підтримували нас. . .»

Глава УТКЦ від імені усіх вірних запевнив Папського Нунція у вірності нинішньому Римському Архиєрєєві та його наступникам, у тому, що таку ж віру ми передамо нашим дітям.

«Ми з нетерпеливістю очікуємо визнання Ним (Папою) і Вселенською Церквою патріяршого устрою Української Греко-Католицької Церкви і запрошуємо Його прибути до нас і до нашого Львова».

Прохання до Папи Римського Блаженніший відтак повторив по-італійському.

ДОСТОЙНОМУ БРАТОВІ КАРДИНАЛОВІ МИРОСЛАВОВІ ІВАНОВІ ЛЮБАЧІВСЬКОМУ ВЕРХОВНОМУ АРХИЄПІСКОПОВІ ЛЬВІВСЬКОМУ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ

Щасливі обставини, що принесли воскресіння Католицької Церкви візантійсько-українського обряду і правну відбудову її Ієрархії, дозволяють тепер Вашій Емінінції святкувати Святу Пасху в українському катедральному храмі у Львові, для якого Ви були іменовані 7 вересня 1984 р.

Так-то Ви можете повернутись тою ж дорогою, якою давно минулого 9 лютого 1963 р. прибув до Риму, по довгих літах неволі, Ваш достойний попередник на древньому і славному Львівському престолі, бл. п. Кардинал Йосиф Сліпий. Є це поворот, що замикає епоху, позначену героїським свідченням віри і твердої вірності до Петрової Столиці тисяч і тисяч віруючих, які — разом зі своїми пастирями — прийняли хрест, що привів до воскресіння Церкви в Україні.

В часі переслідування слідкував я, так як і бл. п. мої Попередники, з невтомною й особливою журбою про Українську Католицьку Церкву, постійно домагаючись для неї прав на свободу і закликаючи на пошану. Тепер, за незбагненим промислом Божого Провидіння, з радістю вітаю цю Вашу подорож до Львова, дякуючи з глибини серця Богові нашому Отцеві за те, що її вчинив можливою.

Супроводжу Вашу Емінінцію моєю молитвою в певності, що зустріч з клиром, монахами, монахинями і віруючими Вашої Архиепархії, як і пастирські відвідини, що їх маєте намір здійснити серед інших спільнот візантійсько-українського обряду, скріплять так зв'язки єдності внутрі тієї Церкви, як і з цією Апостольською Столицею.

Прохаю, рівно ж, занести любим синам благородної української землі сердечний і батьківський привіт Христового Заступника, з побажанням, щоб під пильним проводом їх пастирів, яких-то мав я щастя зустрінути два рази тут в домі спільного Отця, змогли підняти з наснагою й щедрістю за діло віднови, згідно з Другим Ватиканським Собором, і зуміли жити у братній згоді зі спільнотами Церков-сестер.

З цими почуваннями і цими бажаннями, які поручаю материнському заступництву Пресвятої Богородиці, Цариці України, від серця уділяю Вашій Емінінції і тим, що супроводять Вас у подорожі, та для всієї Церкви, що є на Україні, Апостольське Благословення, як завдаток небесних ласк.

З Ватикану, дня 13 березня 1991,
13-го року нашого Понтифікату.

ІВАН ПАВЛО II

ПРИВІТ ПАТРІЯРХОВІ МИРОСЛАВОВІ ІВАНОВІ ЛЮБАЧІВСЬКОМУ ВІД УДП З ПРИВОДУ ПОВЕРНЕННЯ НА УКРАЇНУ

Слава Ісусу Христу!

Дітройт, 25 березня 1991 р.

Їх Блаженству, Святішому Патріярхові
Помісної Української Католицької Церкви
Іванові Мирославові, Кардиналові
Любачівському у Львові, Україна

Ваша Святосте, Блаженніший Патріярше!

Українське Державне Правління має велику шану і радість привітати Вашу Святість в цю історичну хвилину з поворотом на

Рідні Землі, на який то момент довго довелося чекати в поневірянні нашої Церкві-страдниці.

Поворот Вашої Святості в Україну, що припадає на Квітну неділю, символізує в'їзд Ісуса Христа до Єрусалиму. Це є провісником скорого воскресіння України до нового життя — після страсного етапу її Церкви і цілого народу.

Вітаючи Вашу Святість на цьому новому етапі праці Вашого відповідального Уряду, хочемо вірити, що Апостольська Столиця не матиме більше «територіальних і інших перешкод» для визнання патріяршого устрою нашої Церкви, про що Ви просили Святішого Отця у Вашій промові на VII Синоді Єпископів УКЦ.

Велика місійна праця, яка жде наші традиційні Церкви на ґрунті морального спустошення, нанесеного атеїстичним большевицьким режимом Україні, є таки можлива для майбутнього державного життя нашого народу. Вона вимагатиме незвичайних зусиль, співдії і правдивої християнської любови в дусі українського екуменізму.

Тому, вітаючи Вашу Святість на патріяршому престолі Помісної Української Католицької Церкви в Україні, хочемо запевнити Вашу Святість про нашу повну підтримку Ваших зусиль у тому напрямку і просимо Всевишнього, щоб благословив Ваші труди на благо Церкви і народу.

Це є наші найщиріші побажання, які посилаємо Вашій Святості разом із висловами нашої найглибшої пошани і відданости у Христі Господі.

За Українське Державне Правління:

Богдан Федорак, Голова

Володимир Мазур, Секретар

ПРИВІТ ПАТРІЯРХОВІ МИРОСЛАВОВІ ІВАНОВІ ВІД ПРОВОДУ ОУН З ПРИВОДУ ПОВЕРНЕННЯ НА УКРАЇНУ

Слава Ісусу Христу

20 березня 1991 р.

Їх Святості
Святішому Патріярхові Української Католицької Церкви
Іванові Мирославові Кардиналові Любачівському,
Львів — Україна

Ваша Святосте!

З Богом благословенної історичної нагоди повороту Вашої Свя-

тості, Глави Української Католицької Церкви-Страдниці, на Рідні Землі, просимо прийняти від Проводу ОУН і всього нашого членства наші найщиріші побажання щасливої зустрічі з Українським Народом-Страдником, з героїчними Владиками, священством і вірними, перед якими стоять величезні завдання християнського оновлення всієї України.

Вітаючи Вашу Святість з поверненням на Владичий престіл Ваших Світлих Попередників, Князів Церкви Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького і першого Патріярха УКЦ Кардинала Йосифа Сліпого, ми висловлюємо Вашій Святості нашу вдячність за поновну пригадку Святішому Отцеві Папі Іванові Павлові II під час останнього Синоду Владик УКЦ в Римі про конечність визнання Апостольською Столицею патріяршого устрою УКЦ. Ситуація, в якій під цю пору знаходиться релігійне життя в Україні і складність міжконфесійних відносин в українському народі, вимагають рівночасно повноти патріяршої влади наших традиційних Церков і духа екуменізму для остаточного досягнення «єдності Церкви і Народу», про що заповітував Святіший Патріярх Йосиф.

Організація Українських Націоналістів, яка в Україні несла разом з Церквою і Народом важкий хрест переслідувань, каторги і підпільних та тюремно-лагерних поневірянь, сприятиме й надалі скріпленню повної державної незалежності України, що є одним гарантом повної свободи, в тому свободи совісти і людської та національної гідності.

Просимо Всевишнього, щоб благословив Вашу Святість і Синод Єпископів УКЦ на щасливе започаткування нового етапу в житті Церкви і Народу на рідних Українських Землях і щоб спільне з українським народом святкування цього річного світлого празника Христового Воскресіння скріпило нашу віру у скоре воскресіння української Правди, після кривавих шляхів Голготи, що їх ще досі верстає Україна.

Остаємо з висловами глибокої пошани, синівської відданості і просимо Вашого Патріяршого благословення.

За Провід ОУН
Василь Олеськів, Голова

З ПРОПОВІДІ БЛАЖЕННІШОГО ПАТРІЯРХА В СОБОРІ СВ. ЮРА У КВІТНУ НЕДІЛЮ 31.3.1991

«Дорогі в Христі Брати і Сестри!

Сьогодні Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви повернувся до своїх дітей, нині здійснилося те, що ще донедавна здавалося нездійсненним. Завдяки Вашим вірності, мучеництву, ісповідництву та терпінню Христос переміг та 'милість і істина зустрілися, правда й мир поцілувалися'...

... Беру в посідання і торжественно входжу до нашого собору Святого Юра на пам'ять про всі часи. Відновляємо нашу вірність Христові, його Святій Церкві, Вселенським Архиереям, нашій традиції, переданню й літургічному обрядові. Ми будемо вірні спадщині Слуги Божого Митрополита Андрея і Патріярха Йосифа, якого тлінні останки, згідно з його Заповітом, перенесемо до крипти цього нашого архикатедрального собору».

Кардинал Любачівський нагадує присутнім у храмі, що самотність Української Греко-Католицької Церкви засвідчували такі митрополити як Іларіон (1051 року) та Клим Смолятич (1147 року). Про єдність із Вселенською Церквою говорили київські митрополити Петро Акерович (1245 року) на Першому Ліонському Соборі, Григорій Цамлак (1413 року) на Констанцькому Соборі, Ісидор (1439 року) на Флорентійському Соборі. В часах Берестейського Синоду (1596 року) відновлено цю єдність-злуку із Вселенською Церквою, себто »Берестейське поєднання було першим екуменічним актом в сучасному розумінні цього слова«.

«Сьогодні ще раз відновляю, — наголосив Блаженніший, — прохання всього українського народу до Вселенського Архиерея визнати Патріярхат Помісної Української Греко-Католицької Церкви, щоб тим здійснити навчання Другого Ватиканського Вселенського Собору, що 'Східні Церкви, так як і Західні, мають право і є зобов'язані рядитися згідно з власними питоменими правилами, бо ці правила мають за собою шановну давнину, краще відповідають звичаям їхніх вірних і є придатнішими для старання про добро душ', і 'тому що патріярхальна установа є в Східних Церквах традиційним видом управління, цей Священний і Вселенський Собор бажає, щоб там, де потрібно, були встановлені нові патріярхати'.

Великий Ти, Господи, і чудні діла Твої. Ти зволив нам сьогодні показати свою славу — Осанна! Благословен, хто йде в ім'я Господнє. Український нарід Твій! Він сказав Тобі своє 'Так', він виявив і виявляє повіки свою вірність».

Пополудні тієї ж Квітної Неділі Глава УГКЦеркви стрінувся з народом перед оперним театром у Львові. Відбувся величавий мітинг на честь повернення Блаженнішого в Україну. З промовами виступили голова облради і облвиконкому Вячеслав Чорновіл, його перший заступник Степан Давимука, голова Комітету для підготовки зустрічі Блаженнішого Іван

Гель, Містоблюститель і Правлячий Архиерей Володимир Стернюк, Папський Нунцій у Москві, архієпископ Франческо Коласуанно, митрополит українців Канади Максим Германюк, засновник та директор благодійної організації «Поміч Церкві в потребі» о. Веренфрід ван Страатен, голова Крайової ради Руху Любомир Сенік, народний депутат України Ірина Калинець, голова Наукового Товариства імені Тараса Шевченка Олег Романів.

Народ Галичини вітає свого Духовного Проводиря квітами, синьо-жовтими прапорами, «Многая літами. . .» і «Ще не вмерла Україна», але найбільше — вірністю Українській Католицькій Церкві, подиву гідною стійкістю у збереженні і виконуванні її святих приписів, щирими молитвами і зворушливими сльозами радості. . .

СЛОВО ПАТРІЯРХА МИРОСЛАВА ІВАНА

виголошене перед Оперним Театром у Львові

Дорогі Брати і Сестри!

Переступивши пороги престольного собору св. Юра, моєї архипастирської катедри і зібравшись тут перед многотисячною масою нашого княжого городу Львова, вітаю Тебе, мій Український Народе, нашим древнім церковним привітом:

Слава Ісусу Христу!

І звертаючи наші духовні очі до небесних хоромів триєдиного Бога, з радістю кличу словами тропаря, що його ми співали на вчорашній Вечірні: «Днесь благодать Святого Духа нас зібрала, і всі ми, взявши хрест Твій, кличемо: Благословен, хто йде в ім'я Господнє, Осанна во вишніх!».

З глибини душі й у вдячності Господеві кличу: «Великий Ти, Господи, і чудні діла Твої. . .». Бо оце більш півстоліття минає, як я, молодий студент нашої Богословської Академії, залишив цей храм і цей город з благословенням свого Попередника, Слуги Божого Митрополита Андрея, щоб на чужині здобувати знання, поглибити й розширити своє світозріння, щоб потім, вернувшись в рідну Україну, могли якнайкраще служити своїй Українській Церкві і своєму Українському Народові. . . «Чудні діла Твої, Господи! . . .», бо не думав, ні не знав я, що цей же Всемогучий Господь покличе мене стати переємником мого Благовістителя, Слуги Божого Митрополита Андрея і покійного Патріярха Йосифа Сліпого, стати Главою Української Церкви.

Апокаліптичні події, яким ще кінця не видно, відбулись у цьому часі на нашій Рідній Україні і на цілому євроазійському Сході. . . В центрі цих подій стояла наша Церква, оцей духовний чинник у народі. . . Переживав ці події Слуга Божий Андрей, не вважав він їх вічними, а тільки проминаючими, бо коли в 1939 році атеїстична влада зайняла західньоукраїнські землі, цей Великий Духовний Мислитель писав до духовенства:

«Обернулася картка історії, настала нова епоха. Стрічаймо її молитвою, сильною надією в безконечну доброту й милосердя Ісуса Христа-Бога, який усе веде на Божу славу і наше добро...», а до нас — молодих священників і семінаристів писав: «Працуйте там, де Церква вас покличе, бо наша Церква на рідних землях була знищена. Але вона, оновлена, возстане, і тоді Ви вертайтеся, щоб піднести її з упадку».

Ми вдячні Господеві! Ми вдячні водночас нашій Українській Церкві, Церкві-мучениці і страдниці, нашій Церкві-Матері, її незліченим вірним, мирянам, священникам, владикам! Ми особливо вдячні тим дітям нашої Святої Церкви, які життя своє віддали як останню жертву Господеві у служінні своїй рідній Церкві... Ми вдячні Вам, Високопреосвященний і дорогий Владико-Брате, Володимире, що, перейнявши спадщину духовну своїх Попередників — Страдника Слуги Божого Андрея і в'язня Христа ради Блаженнішого Патріярха Йосифа, оглавили цю нашу Церкву-матір, ув'язнену, недобиту, будучи сам в'язнем Христа ради! Ми вдячні Вам, Дорогий Брате і Сослужителю Володимире, що зберегли ієрархічну єдність і апостольське наслідство в нашій Українській Церкві, і ця наша вдячність поширюється на всіх наших співбратів в єпископському служінні — на тих, що відійшли до Господа по вічну нагороду, і на тих, що по сьогоднішній день трудяться тут на Господній ниві: це Владики Софрон Дмитерко, Іван Семедій, Филимон Курчаба, Павло Василик, Йосиф Головач, Іван Маргітич, Юліан Вороновський, Михайло Сабрига й Іриней Білик. Разом з ними згадуємо сьогодні всіх тих отців духовних і монахинь, що трудилися в підпільній Церкві, й ті тисячі вірних, що з нараженням свого власного життя ісповідували свою віру і піддержували її у своїх ближніх.

Дорогі Браття і Сестри! Знайшовшись у нашому соборі св. Юра у нашому престольному городі Львові, серед свого духовного стада, не можу не згадати болючих для цивілізованого світу просто нечуваних подій, що мали тут місце в 1945-1946 роках.

Після блаженної смерти мого Попередника, Слуги Божого Митрополита Андрея 1 листопада 1944 року, заарештування всіх Владик нашої Церкви, в дні 8-10 березня 1946 року відбувся так званий «Собор» Греко-Католицької Церкви зі смертним вирок, що так живо нагадує вирок на Христі Ісусі з-перед двох тисяч років — «Нехай буде розп'ятий!». Яка дивна схожість! Христос-Богочоловік — це праобраз Церкви. Церква — це Його таїнственне тіло! Смертний присуд на Христа «Нехай буде розп'ятий!» проголосили дві влади — тодішня старозавітна церковна, очолена архиєреями Анною і Каяфою, і римська, світська, оглавлена Пилатом... Присуд виконано, Христа розп'яли, і на Його гробі поставлено озброєну сторожу...

А тимчасом по трьох днях Христос возстав із гробу! Він Воскрес! Все те, записане у святих Євангеліях, будемо переживати у наступному Страсному тижні... Разом із тим будемо відновлювати в своїх мислях Страсний хід нашої Церкви, бо і на ній відбилася печать її Основника Христа!

Так званий «Собор» Греко-Католицької Церкви 8-10 березня 1946 року був судом нечестивих, у якому спряглися дві влади: світська і церков-

на. . . Нагадуються слова псалмоспівця: «Чого метушаться народи, і люди задумують марне! Встають царі землі, князі зговорюються разом на Господа і на помазанника його». Тому я, смиренний раб Божий, Мирослав Іван, Верховний Архиєрей і Глава Української Церкви, властю мені даною Господом Богом нашим, в Тройці Святій Єдиним, Його Єдинородним Сином, Господом нашим Ісусом Христом, Благодаттю і Силою Його Духа Святого, як наслідник Слуги Божого Андрея і Патріярха Йосифа, торжественно заявляю, що збір, який відбувся в храмі св. Юра в днях 8-10 березня 1946 року і назвав себе «Собором Греко-Католицької Церкви», був недійсним і неканонічним, порушував основні права людини, зокрема право на вільне ісповідування і релігійну свободу.

Складаю цю торжественну заяву, ступивши вперше у свій катедральний храм, що його осквернено «діяннями збору нечестивих» з-перед 45 роками. Того збору, що видав вирок смерті нашій рідній Українській Церкві, закричавши, як колись товпа в Єрусалимі — «Нехай буде розп'ятий! . . . Розпни, розпни його!». Нехай буде розп'ятою. . . того ж збору, що ще й поставив озброєну сторожу на всьому просторі буття нашої Церкви і її духовних чад — аж до Потьми і Колими і аж до краю землі.

Поставили сторожу, щоб, бува, не воскресла! . . .

А тим часом вона, ця наша рідна Церква, возстала і вийшла з гробу! Наша Церква воскресла! І хоч немічна і з ранами на своєму тілі, вона знову кличе до всіх живих чад своїх — Мир Вам! Вона прощає і каже недругам своїм — Господь нехай простить і помилує, мир вам!

Не хочу бути суддею. Тут на Землі оцінку всіх подій залишаю судові історії і її чесним дослідникам. А там на небі судитиме справедливий і милосердний суддя — Творець Всесенної! Судитиме за їх зlodіяння, вчинені на тілі нашої Церкви вже вмерлих спричинників терпінь нашої Церкви і тих усіх, також вже вмерлих, їхніх підручних, у тому числі, на жаль, заблудших дітей своєї Церкви, що з тих чи інших мирських міркувань відрікалися від своєї рідної Матері. . . За них усіх молю словами нашої християнської щоденної молитви.

До всіх тих, що ще не встигли отрястися з праху на своєму сумлінні і що далше не вміють собі сказати: «Хто я? Чий я син? Чия моя мати?» — кличу і благаю: Застановіться над чудовою євангельською притчею про Блудного Сина! Візьміть собі до серця слова цієї притчі, де мовиться: «і вниде в себе — опам'ятайся!». Шлях до Отцівського дому відкритий! Оце моє напominання — увійти в своє сумління, пригадати собі, опам'ятатися — скеровую до всіх — віруючих і невіруючих, до всіх громадян моєї батьківщини — України!

Дорогі мої Брати і Сестри! Поділюся з Вами ще одним моїм душевним переживанням на фоні останніх подій в Україні і цілому світі: Частина Східної Христової Церкви, якої я Сином і Главою, це Українська Католицька Церква, або, як її за обрядовими ознаками звано, Греко-Католицька Церква. За кількістю своїх вірних вона не найбільша на Україні. Зате зберегла вона неоціненний скарб: єдність з Апостолом Петром і його Наступниками на Римському Апостольському Престолі. Божий Промисел призначив цій Церкві бути дріжджам-квасом, надхненником і вершителем тієї єдності, щоб Церква Христова, як це мовиться в Ісповіді Віри,

була «єдиною, святою соборною і апостольською». Господь Всемогучий дав їй це післанництво! Здійснюючи його в мінливих епохах свого історичного буття, ця наша Рідна Церква пережила своє «умалення».

На подобу до Ісуса Христа, ця католицька вітка Української Церкви «умалила себе», прийняла вид раба, смирилася, стала слухняною аж до смерти, смерти ж хресної. . . Тому і Бог її превозніс! Превозніс її не тільки в тому, що вона оцілила, але й тим, що своїм умаленням вона збагатилася! Умалена Церква стала Церквою всесвітною! Її незлічені храми, здвигнені трудом і любов'ю до своєї Церкви-Матері, її Владики-Пастирі зі своїми вірними і духовенством збагатили християнство по всіх країнах і континентах нашої планети! Невіруюча людина стоїть перед нерозгаданим феноменом! А віруюча закликає: Це чудо Божого промислу і Божої мудрости!

Не можу я не звернутися в цьому моєму слові і до братів-українців інших християнських віровизнань, зокрема до братів і сестер Української Автокефальної Православної Церкви. Змагаймо до єдності, молимся і працюймо спільно для кращого завтра Української Церкви і Народу. Нас далеко більше єднає, ніж роз'єднує, зокрема віра св. Володимира, коли Церква була ще одна і неподілена. Кріпімся духовно, розбудовуймо наші громади, будьмо толерантними і терпимими один до одного, і прийде час, коли знову з'єднається Русь із Руссю у вільній Україні. У всіх тих змаганнях нашим взором нехай буде Слуга Божий Митрополит Андрей, який ціле своє життя віддав для єдності Церков. Глядім і на постать покійного Патріярха Йосифа, який так часто закликав нас до поєднання в Христі.

Звертаюся до Вас з проханням про терпеливість, бо я свідомий, що бажаєте почути, яка ж програма мого і нашої Церкви діяння. Не очікуйте від мене негайної відповіді. На рідній українській землі знаходжуся вперше, після десятків років перебування в країнах західного світу. Тому найперше бажаю відвідати українські церковні і світські громади, зустрітися як брат з братом, чи батько із сином, — одним словом — хочу відчувати ритм серця землі української і живої людини на ній. Щойно тоді подам точні деталі програми нашої праці.

А зараз назву тільки основні її лінії. За своїм Попередником, Слугою Божим Митрополитом Андреем, повторю його слова: «Не перестанемо жертвенно працювати для Христової справи в нашому народі. Як громадяни суверенної української держави, очоленої її законною владою, надіючись на те, що Всемогучий Господь дозволить нашому народові здійснити в недалекому часі цю ще нездійснену мрію наших дідів і прадідів».

«Будемо повинуватися владі і слухати законів, оскільки вони не противні Божому законові». Повторяємо тут дослівно слова Митрополита Андрея. Будемо берегти і збагачувати його духовну спадщину, зокрема його заповіти про «Замиріння» і «Церковне З'єдинення». Дороговказом для нашої праці, якщо мова про мого безпосереднього Попередника бл. п. Патріярха Йосифа, буде його Завіщання з його Заповітом: завершити наше церковне новонародження встановленням одного Патріярхату Києво-Галицького і всієї Русі!

Українська Греко-Католицька Церква завжди стояла з народом, ішла назустріч усім духовним і життєвим потребам української людини. Для

молоді і старших, затруженого батька, заклопотаної матері, юних сімей, інтелігенції, студентів, робітників, селян — до всього українського народу голошу істину, що «Христос — наша сила!» І запевняю, що Українська Греко-Католицька Церква робитиме все, щоб радість, мир і визволення, які приносить Христос, були Вашими.

І вкінці — Тобі, Владичице наша, Богородице і Приснодіво Маріє, відаю в опіку і під Твій покров весь наш церковний Божий люд і весь український нарід, до Тебе прибігаємо: «Під Твою милість прибігаємо, Богородице Діво, молитвами нашими в скорботах не погорди, але від бід ізбав нас, єдина, чиста і благословенна». Амінь.

Достойні, Шановні і Дорогі Присутні! Дозвольте мені ще на закінчення цього слова сказати всім наше щире і сердечне українське Спасибі — дякую.

Мою подяку складаю ще раз і ще раз Всевишньому Триєдиному Богу, що дав нам ласку дочекатися цієї блаженної хвилини.

Свою і цілої нашої Церкви подяку складаю Святішому Отцеві Папі Іванові Павлові II за його теплі слова і Апостольське Благословення, яке ми сьогодні чули, і за всі старання, які він докладає для кращого майбутнього Української Церкви і народу. Ці наші почування складаю на руки Апостольського Нунція, архієпископа Франческо Коласуонно. Глядіть, Преосвященний Владико, на український нарід, з яким піднесенням духа він вітає свого Отця і Главу, як він відновляє свою вірність Церкві Христовій і його Намісникові тут на землі. Цей вірний український нарід гросить Вселенського Архиєрея і очікує від нього визнання його патріярхату і патріяршого устрою. Сьогодні перепон канонічних вже немає — Українська Греко-Католицька Церква — вільна і на своїй території, — а рації історичні, юридичні, а зокрема пастирські прямо вимагають цього завершення. Тому прохаємо Святішого Отця: Нехай визнає Вселенська Церква Патріярхат Української Церкви і тим дасть поновний доказ своєї дбайливості для спасіння душ і печайливості для єдності всіх християн.

Вітаю всіх представників влади нашої України. Гляджу на синів і дочок нашого столичного міста Києва і тих, що прибули з центральних і східних земель нашої батьківщини. Сердечно вітаю представників областей і міст Львова, Івано-Франківська, Тернополя і Ужгорода (Закарпаття), Буковини, нашої Гуцульщини — всіх духовних синів і дочок України, від Дону до Карпат. Ми спільно, на законах Божих і основних правах людини будуватимемо краще завтра українського народу. Ми бажаємо причинитися до морального оздоровлення цього народу, якому старалися вирвати із серця Бога. Ми приходимо зі словом Божим і Його потіхи до хворих, немічних, сиріт, вдів і вбогих. Ми здійснюватимемо на ділі слово Христової Євангелії. . .

Вітаємо з почуттями щирого зворушення і глибокої вдячності основника благодійної організації «Поміч Церкві в потребі» о. Веренфріда ван Страатена і його найближчих співробітників, які так численно тут з'їхалися зі всіх закутин землі, щоб спільно радіти з нами в цей наш історичний день. Отець Веренфрід найбільший наш добродій, і коли світ про нас мовчав, він говорив про нас, промовляв до сумління власть імущих світу цього. Він близький приятель покійного Патріярха Йосифа і з нагоди на-

шого повернення до Львова він подарував нам молитовник і видрукував його тиражем 250.000 примірників, щоб український нарід молився і вивчав Слово Боже.

Хоч немає сьогодні їх тут присутніх, бо сьогодні приїхав батько до своїх дітей, то бажаю щиро подякувати Німецькій Єпископській Конференції, католицькій ієрархії Австрії, Швейцарії, Італії, Франції, Великої Британії, Бельгії, Голландії, Злучених Держав Америки і Канади за їхню поміч і піддержку у важких часах нашого переслідування і за моральну і матеріальну поміч, які ми від них одержуємо, відколи втішаємося свободою. Вітаю представників Римо-Католицької Церкви України, Польщі, Литви, Латвії, Росії і Казахстану.

Не можу поминути весь наш український нарід, який живе на поселеннях, бо всі ми творимо одну Українську Церкву. Сьогодні під поняттям «Українська Церква» ми розуміємо не лише цих вірних, які живуть у етнополітичних межах нашої Батьківщини, але там, де живуть її вірні, чи це на Рідних Землях, чи в Польщі, Росії, в Сибірі і Казахстані, чи в Чехо-Словаччині, чи в Югославії, чи в країнах Західної Європи, в Канаді, Америці, Аргентині, Бразилії, Парагваю, Австралії, Новій Зеландії чи країнах Далекого Сходу — всюди, де б'ється українське віруюче серце, — там перебуває Українська Церква, що, як печайлива мати, дбає за дітей своїх. Коли Церква тут в Україні була мовчазною, говорила про неї Церква на поселеннях. Тепер перебуватимемо повсякчасно в повній єдності й єдності, й тоді ніяка сила лукавого не подолає нас.

Дякую Преосвященним Владикам з наших поселень, що подорожують разом зі мною у цьому паломничанні серед свого українського народу.

Дякую всім представникам наших монаших — чоловічих і жіночих — чинів. Я Вас усіх відвідаю, а тепер лише Вас прохаю: Будьте сіллю землі й ідіть та освячуйте наш нарід.

«Господи, Господи, споглянь з неба й подивись, і посіти той виноградник, що його насадила десниця Твоя». Благослови український нарід Твій, і словами Слуги Божого Митрополита Андрея Тебе взиваємо: «Прохимо Тебе, Царю небесний, Духу правди, любови і справедливости, до Тебе підіймається наша молитва! Зігрій і просвіти наші уми і серця, показуй нам правильну дорогу в нашій праці для добра свого народу, благослови наш труд. І подай нам братню єдність у всіх наших зусиллях для нового розквіту Христової Церкви в Україні».

Благословення Господнє на Вас, Його благодаттю і чоловіколюб'єм завжди, нині і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

Львів, перед Оперним Театром,

Квітна Неділя,
31 березня 1991 р.

(«За Вільну Україну»)

ПРИВІТИ БЛАЖЕННІШОМУ ПАТРІЯРХОВІ

Ваше Патріярше Блаженство,
Еміненціє, Отче Кардинале!

Клюб української греко-католицької інтелігенції нині торжествує, вітаючи повернення Первоієрарха Помісної Української Католицької Церкви до архікatedри святого Юра на трон Галицьких Митрополитів. «Довершилась України кривда стара», і наша Церква-мучениця по довгих роках переслідувань і страждань відзискує свої законні права і кано-нічно довершену структуру на нашій, на своїй землі.

Члени Клубу української греко-католицької інтелігенції, сповнені подяки Богові за велику ласку воскресення Церкви-Матері, в сей день — его же сотвори Господь — урочисто заявляють: Верховний Владико не-скорених і неодступних від Віри Батьків! У християнській покорі і синів-ній любові стоїмо при Вашій Світлій Особі, очікуючи Вашого благосло-вення і вказівок для праці на пожиток нашій святій Церкві і Народові. Ваші вказівки і розпорядження будуть завжди для нас Законом. А поміч святого Юра і Пречистої Матері, на яку уповаємо, скріплюють наші надії на скромну, але віддану працю у Винограднику Христовім. Бажаємо Ва-шому Блаженству довгих літ архипастирського служіння на Святоюрсь-кій горі для Божої хвали і для добра нашої Помісної Української Като-лицької Церкви та її вірних.

Исполла еті Деспота!

Від імені Клубу української греко-католицької інтелігенції,
Іван Гречко

* * *

Марійське товариство «Милосердя» (Caritas) висловлює свою велику радість із приводу повернення Блаженнішого Патріярха Мирослава Івана до нашої національної святині — собору святого Юра.

Бажаємо Вашому Блаженству многих літ щасливого життя та справу-вання патріяршої влади на престолі Ваших великих попередників в архі-кatedрі св. Юра для добра Віри наших батьків і для добра вірних Поміс-ної Греко-Католицької Церкви в Україні!

Від імені Марійського товариства «Caritas»
Стефанія Шабатура

* * *

БЛАЖЕННІШИЙ ПАТРІЯРШЕ!

Це дуже знаменно, що Ви повертаєте в Україну саме в Квітну Неділю. Після Страсного Тижня, який тягнувся для нас так довго, нарешті прихо-дить для нашої стражденної Церкви світла і радісна година Воскресіння.

Віримо: Ваша праця, Владико, скріпить і утвердить нашу Віру і Церк-ву. ПРОСИМО БЛАГОСЛОВЕННЯ.

«Українська молодь Христові»

* * *

Майже дві тисячі років тому у святий Єрусалим в'їжджав сам Син Божий, Спаситель світу Ісус Христос. Лунало тисячоголосе славослів'я: «Осанна!», «Слава во вишніх!». Дорога була встелена квітами та пальмовим гіллям.

З такими самими почуттями віри, надії і любови зустрічаємо ми нині нашого Верховного Владику, котрий, мов Батько рідний, повертається до своїх осиротілих дітей.

У далекому 1937 році від'їжджав зі Львова молодий питомець Богословської академії Мирослав Любачівський, прямуючи до святого Вічного Міста Риму для завершення богословських студій. Там, у світовому центрі християнської науки і культури, поринув він у глибини філософії і богословії, став одним із найбільш освічених Отців нашої Церкви.

У 1963 році в авреолі слави і мучеництва в'їжджав до Риму після 18 літ сибірської каторги Верховний Митрополит Української Греко-Католицької Церкви Блаженніший Патріярх Йосиф Сліпий, щоб знову очолити переслідувану й гнану, але нескорену Українську Церкву. Через кілька літ Блаженніший Патріярх назначив своїм заступником і сукцесором Митрополита Філядельфійського Мирослава Івана Любачівського як визнаного ученого-богослова і мужа святости.

1984 року Всевишній покликав до себе Блаженнішого Патріярха УКЦ і Святіший Отець Папа Іван Павло II номінує Блаженного Мирослава Івана Верховним Архієпископом Української Греко-Католицької Церкви, а згодом надає йому високе звання Кардинала.

Воскресла і піднімається з руїни наша свята Церква. Настав час, коли Верховний Архієпископ повинен зайняти свій престіл на Святоюрській горі. І ось у навечір'я празника в'їзду нашого Спасителя до Єрусалиму в'їжджає до своєї столиці наш духовний Батько.

Ми, представники Української греко-католицької спілки ім. Митрополита Андрея Шептицького, маємо честь вітати Вас, Блаженніший Владико, у княжому Львові і скласти шлюбівання вірності Вам як князеві нашої святої Церкви-Мучениці і просити Всевишнього, щоб у добрім здоров'ї духа і тіла Ви могли працювати для нашого народу і Української Греко-Католицької Церкви на многая і благая літа!

Від Української греко-католицької спілки
ім. Андрея Шептицького
Голова Спілки Анна Мороз

* * *

**ПРЕОСВЯЩЕННІШИЙ ВЛАДИКО,
РІДНИЙ БАТЬКУ ХРИСТОВОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНЦІВ!**

Ми, діти Христової Церкви з славного, майже вільного міста Коломиї, з радісним хвилюванням, з великою синівською любов'ю щиро вітаєм Вас, всіх Всечесніших Отців і Вельмишановних Добродіїв на нашій рідній українській землі, у славному княжому місті Львові. Вітаємо Вас в ім'я нашого любого Спасителя: **СЛАВА ІСУСУ ХРИСТУ!**

Хочемо відкрити перед Вами біль свого серця, спричинений тим, що новітні Іроди, фарисеї, юди протягом 50 років розпинали Христову Церк-

ву, народ Божий на Україні. 50 років ми були сиротами на нашій рідній українській землі, беззахисними жертвами жорстокого тоталітарного режиму, який по-звірячому закатував мільйони християн.

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ СЛАВНИМ ГЕРОЯМ-МУЧЕНИКАМ, ЯКІ ВІДДАЛИ СВОЄ ЖИТТЯ У БОРОТБІ ЗА ПРАВДУ, ДОБРО І СПРАВЕДЛИВІСТЬ, ЗА ВІРУ ХРИСТОВУ!

Нарешті чаша терпіння виповнилася. Дякуючи Всемогутньому Богові настав час, коли Христова Церква в Україні переможно воскресла в авреолі героїчної ісповідницької, мученицької слави.

Ми висловлюємо безмежну синівську вдячність нашому Небесному Отцю за те, що не залишив нас самотніми у тих жорстоких переслідуваннях, що посилав нам вірних священників і єпископів, що дав нашій Церкві, нашому народові силу гідно по-християнськи до кінця пронести хрест тяжких випробувань, які випали на нашу долю.

Від імені всіх українців-християн висловлюємо свою синівську вдячність Вам, наш дорогий і рідний Отче Владико, всім єпископам, отцям духовним і всім нашим браттям-українцям з діаспори за те, що Ви не забули нас у час лихоліття, що турбувалися про нашу долю, молилися за нас, пересилали нам Святу Літургію і слово Боже через радіо Ватикан, що висилали нам книги Святого Письма, що заступалися за нами на міжнародній арені. Це ж великою мірою саме завдяки Вашим безкорисливим, наполегливим старанням ми вижили фізично і духовно і нарешті одержали релігійну свободу. Нехай Господь Бог винагородить Вас щедро ласками своєї безмежної батьківської любови.

З нагоди цієї знаменної історичної події — Вашого повернення на рідну Україну, до рідного дому, до своїх дітей, вірних Української Греко-Католицької Церкви, — ми ще раз від усього серця вітаємо Вас і заявляємо, що при Божій допомозі будемо завжди вірними нашому Отцю небесному і Святій Вселенській Христовій Церкві, яку очолює законний наступник святого апостола Петра — Папа Римський.

Поручаємо себе, наше місто Коломию і цілу Україну Вашим молитвам і Вашій батьківській опіці. З великим синівським благоговінням чекаємо Ваших відвідин з апостольською місією столиці Гуцульщини й Покуття — нашого славного міста Коломиї.

Нехай Господь Бог щедро благословить Вашу апостольську діяльність на рідній українській землі на благо всіх людей доброї волі, на процвітання нашої рідної матері-України, на вічну славу Бога Отця і Сина, і Святого Духа. Амінь!

НА МНОГАЯ, МНОГАЯ ЛІТА, ВЛАДИКО!

Від імені жителів міста Коломиї і Коломийського району
вірний Української Греко-Католицької Церкви,
член УХДП, Василь Гундяк

Примітка від Редакції:

Проповіді і Промови їх Блаженства Патріярха Мирослава Івана кардинала Любачівського і тексти привітів українських католицьких організацій взяли ми із сторінок «За Вільну Україну» з 2 квітня і з «Ратуші» 1-2 квітня, 1991 р.

Поезія

Богдан БОРА

БЕЗСМЕРТНИЙ ЛИЦАР

(Сл. пам'яті полк. Є. Коновальця)

Він був таким, як кожний з нас, —
Людиною з життям дочасним.
Він жив-горів, але не згас,
Як завтра більшість з нас погасне.

Бо в тілі тім не попів тлів,
Не іскра сумнівом роздerta,
Не кволість задумів і слів,
А горда райдуга безсмертя.

Бо в тілі тім царем був Дух —
Творець зусиль за царство Волі,
Який стопив народ в обух
Розбити мури стін неволі.

Бо в тілі тім огонь палав,
Як прапор нації крилатий,
Як заграва минулих слав,
Як символ боргу і розплати.

Бо Дух Його, немов граніт,
У ґрунт вростав і не іржавів.
Недаром ворог динаміт
Вложив під цю скалу держави.

Але... Розтерзав тіло-плоть,
А Дух без щерби і руїни
Живе й веде нас до висот,
Як вічний лицар України.

Микола ВЕРЕС

ЧЕРВЕНЬ

Мов блискавка, надвоє передерши
Небес загрозовичених альков,
В задимленім, далекім сорок першім
Ти, червню райдужневий мій, прийшов.

І сонце засміялося над Юром,
Над повенню уквітчаних голів,
Здавалося — ніколи більше бурі
Не буде на оновленій землі.

Здавалосьь, що омріяну годину
Звіща усім церков святочний дзвін,
Що в течію з'єднаються єдину
Увільнені Дніпро, Дністер і Дін.

Здавалося. . . Здавалосьь так багато,
Та паростки жевріючих надій
Зів'янули, понівечені катом,
Що нам приніс ще гірший буревій.

Зів'янули? . . . О, ні, вони живучі,
Безсмертям закарбовані вони,
І подих Володимира на кручах,
Й полтавської бравурність рівнини. . .

Чергуються невпинно дні і ночі,
А в ранковім пробудженні бори
З гаями і левадами шепочуть
Про пам'ятні червневі вечори,

Про батька, що в тюрмі закатували,
Про кров неупокорених синів,
Краплина де свята її упала,
Там маків первоцвіт зарум'янів.

І з гордістю пригадую сьогодні
Їх зливу на Личакові. . . Гей-гей, —
Ці маківки — то сила народня,
То спомин минулих епопей.

А обрії наближують останню
Із червнем полум'яним в небесах,
Тим червнем, що сьогодні в сподіваннях,
Стремліннях наших, мріях і ділах.

Тим пам'ятним, який у сорок першім
Між ударів роздвоєних заграв
Дерзанням споконвічного довершив,
Що січень в вісімнадцятім почав!

Червень, 1961 р.

Ірина СЕНИК

Я БАЧУ ВАС, ДАЛЕКІ ЛЬВОВА ВЕЖІ

Я бачу вас, далекі Львова вежі,
як в пам'ятливий 41 рік
на передмістях вщухали пожежі,
о, не забути їх мені вовік!
Хоч відлунали воєнні фанфари,
серце ними наповнено вщерть.
Від крові запеклись тротуари,
де безнастанно ступала смерть.
Рано над ратушем вище і вище
в старинному городі Лева
прапора мого нове полотнище
рука закріпляла сталева.
Пливе схвильований потік народа,
їм тісно на вулицях міста.
Сьогодні на землях наших свобода,
немає нагайки чекіста.
А місто світить каштанові свічі
по закатованих в'язнях в цю днину,
ніколи мені не побачити двічі
варварських оргій подібну картину.
В противогазах спішили люди
в підвали і льохи-в'язниці,
де у жінок повирізані груди,
без очей окривавлені лица.

Хто назове безіменних героїв,
намалює шляхи їх на карті?
В муках лягли, хоч без бою,
за щастя новітньої Спарти.
Перші відділи біля Собора,
їхні марші, як птиці крилаті,
весело вслід їм біжить дітвора,
більш не треба боятись зіркатих.
Ще ніколи не був таким щедрим
місяць червень в моїй Батьківщині,
радість черпай хоча би у ведра,
наливай у серця всій родині.
Повні залі Народного Дому,
тут зібралися друзі підпілля,
вам не бачити їхньої втоми,
Україна їх зве на весілля.
Замість кобзи у них гаківниці,
на майбутнє вінки збережені,
замість панциря — серця сталені,
їх сталили московські в'язниці.
Я хотіла б задати питання,
я, дочка цього міста:
чи знайшли ви для себе заслання,
ненависні червоні чекісти?
Якщо ні,
то ж чекайте!
І на вас повернеться світова колісниця,
щоби вам окривавити лиця.
Я бачу вас, далекі Львова вежі,
в Сибіру, кожен день,
я шлю думок своїх вам стежі,
нечувані слова пісень.
Я вірю завжди, без перерви:
де найдорожча в світі вулиця
в зелених шатах тулиться,
зберемося стрічати червень.

Мирослав КУШНІР
(1922-1944)

ТО НЕ СОНЦЕ НАД БОРОМ. . .

То не сонце над бором знялося,
то не пісня ніжна солов'я,
і не пошум духмяний колосся —
це повстала Вкраїна моя.
Лине спів, і прапори лопочуть.
Сонце золото сипле на нас.
Сонце золотом всипати хоче
Першу маніфестацію мас.
На трибуні троянди зацвіли
І багато веселих голов —
Кучерявих й від старости білих,
А обличчя рум'яні, мов кров.
Хтось промову жагучо говорить.
»Хай живе!« — задрожали доми,
від сьогодні ніхто нас не зборе,
від сьогодні вже вольними ми.
— Слава! Слава! — зривається знову,
і колони видзвонюють такт,
топчуть ноги опалі окови.
Це ж бо волі розбодрений такт.

29.7.1941

ШЕВЧЕНКО — БРАТЧИК

Задушна ніч, сліпа, безкрая,
і в пільму вдивлене вікно,
нависла дум криклива згряя,
морочить душу уводно.
Братерство братнє — воля, воля!
Кого ж ви братом прозвали?
Синам жорстокого Миколи
Ви дружню руку подали.
І ви ждете од них любови,
Раби, підніжки, прошаки!
Нема козацької в вас крові,
Сини козацькі не такі!
Не ждїть добра в собак Петрових,
обух громадою сталїть,
бо не словами — кров'ю злою
нам треба волю окропить.

Задушна ніч, сліпа, безкрая,
Глибінь бездонна темноти.
Буранно вітер завиває,
Заносить думи у степи.

1.3.1942

* * *

На схід гармати, як чумацькі мажі,
замість волів мотори заревли,
із переляком ген на перелазі
дівчата д'долу прилягли.

Услід гарматам хмари ланцюгами
понад хатами в зібганім селі,
і тільки часом довгими рядами
недоростки муштруються малі.

Не чути співу копачів у полі,
не піднімаються широкії дими,
холодне сонце в кровній авреолі
таке ж задумане, як ми.

25.9.1942

* * *

Запахло збіжжя золоте і ржаве,
кашкетом сивим уклонився лан,
і ходить вітер, як господар-пан,
голубить колос і колише трави.

Ще день, ще два — і у бадьорий тан
женці з серпами кинуться смугляві,
й пісні розсиплять, радісні й ласкаві,
про щасну долю і важкий талан.

Чому б і нам не вийти рано в поле,
коли стерня-їжак нам босі стопи коле
і пахне тьмяно на межі полин?

Чому б і нам не пити ранні роси,
упавши на моріг, на молоді покоси,
чотириolistних рвати конюшин?

23.7.1943, Бережани.

Спогади

о. Іван МУЗИЧКА

НАРИС ПРО СЕЛО ПУКІВ

(Продовження, 4)

Село мало кількох, що покінчили університетську освіту, — головно право. То були особи, що потім своїми рефератами, промовами при різних нагодах вчили село. До таких належали Теодор Дарміць, Володимир Шеремета, Ярослав Космина. Перших двох большевики арештували в 1940 році, і обидва вони погинули. Дарміць згинув при рубанні сибірських лісів. Був дуже здібний чоловік. За що їх покарано? За те, що тії большевики мали що визволяти в 1939 році, за те, що вони виховували нас, підносили освіту села та вчили як у неволі кувати долю? Біля них виховувались на добрих українських патріотів їхні товариші — сільські хлопці, вчилися від них і працювали над собою в самоосвітніх гуртках серед різних перешкод від польських властей. Жаль бере і лютє, коли подумати, скільки таких наших сільських інтелігентів «зліквідували» большевики за їхню велику працю і патріотизм. Тії ж люди зробили велику жертву. Вони могли легко дістати десь працю в польських урядах чи інших постах, запродуючи свою душу. Були в нас вчительки, що осталися в селі і жили при своїх батьках, але не пішли вчителювати десь «на мазури», куди їх власті навмисне посиляли, щоб тільки не вчили вони по українських селах. Советський історик чи плиткий пропагандист бачить у них тільки «буржуазних націоналістів» і навіть не розуміє того слова з брудного словника большевицької політграмоти і при тім не бачить в себе таких же російських націоналістів, чи радше шовіністів (і Ленін вживає цього терміну!) або російського хулуя, а не добрих людей — патріотів своєї землі, чесних та відданих працівників для свого народу.

Донині бачу картину, коли тії діячі села працюють, промовляючи щирими словами до набитої людьми залі, які з запертим віддихом слухають їх слів правди і науки. То не советські мітинги, на які силою зганяли людей, а різні пропагандисти сипали зі слиною фрази, які ніхто не розумів, включно з ними самими. Селу не бракувало таких робітників, і Рогатинська гімназія їх постачала. В тридцятих роках деякі батьки, не маючи грошей, посиляли до Рогатина до польської семиклясової школи, яка звалася «червона

школа» (бо була збудована з червоної цегли), щоб там доповнити свою освіту. Хоч це була польська школа, туди посилали, щоб забезпечити своїм дітям максимум можливої науки. Школа та була державна і безплатна. Така була висока оцінка науки у селі.

Освітня праця в читальні мала велике виховне значення. Ця праця і виховання молоді усунули серед молоді бійки, які траплялися між молодими, пусте байдикування по вечорах чи неділях. Пригадую з оповідань про випадки в двадцятих роках зараз по війні, коли парубки вибирались на другі села на забави, щоб там вчинити бійку. Були і каліцтва. Буйна молодість. З найбільших завадіяк потім були найкращі учасники в освітній праці у селі. Все це давали ті сільські інтелігенти, що виховували село і молодь.

В тридцятих роках, тобто за «моїх часів», до Рогатинської гімназії ходило нас біля чотирнадцяти. Село було віддалене від Рогатина на сім кілометрів. На ті часи не була це велика віддаль, щоб її долати ногами. Весною, літом і ранньою осінню ми ходили пішки. Треба було вранці встати і рушити в дорогу перед сьомою і на восьму годину ти є вже на місці. Так поступали учні і з інших сіл, недалеко віддалених від міста. Коли наступала слота восени, сніги взимі і болота весною, нас возили наші батьки, чергуючись кожного дня. Ми збиралися в центрі села, криючись під дахами від дощу, поки приїхала «фіра». Ми всідали і їхали, по дорозі говорили небилиці, збиткували, сварилися, або серед морозів сиділи тихо, надувшись, як сичі, і час сходив непомітно. Наші батьки чекали шість годин на подвір'ю «Союзу Кооператив», що було рівночасно подвір'ям гімназії («щоб не гонити коней даром». . . — часу не шанували, бо його на селі було доволі, а коней шанували, бо то були члени родини нарівні з людьми). Пополудні пів до другої ми, голодні, їхали до дому. Літом, поки зайти додому типовим галицьким «гостинцем», що провадив до села, ми ставали в Кутцях на оболонню, щоб пограти у футбол. На останній лекції один ентузіяст футболу вже помпував м'яч (якщо ми мали його. . .) і рухами та очима вказував, яку хто позицію буде грати, і так ішло. . . Втомлені і виголоднілі, ми поверталися додому, де чекала звичайно якась господарська робота, до якої заставляв батько і потреба. Пишу «виголоднілі», бо тоді в гімназії не було сніданків чи перекусок. Зимом продавали чай, каву, терціян Федоришин продавав булки на «великій перерві», але їх могли купити тільки «багатші». Брати зі собою хліб в торбу вважалось чомусь не-спартанським! Поснідавши вранці біля шостої, обідав кожний з нас десь по третій! Так ми вчилися. Осінню по дорозі збивали ми з придорожніх дерев грушки чи яблука, та вони були дикі і від них язик дубів, але ми їх завзято їли. . .

В селі ставилися до гімназистів із пошаною: наші старші газди любили молодих людей, що «вчилися в школах», і приставали з ними радо на розмову, оцінюючи при тому внутрі, чи то буде добрий свій чоловік, чи «гордий панич», що «буде стидатися нас, хлопів». . . Дивує мене по сьогодні, що чимало багатих господарів не посиляли своїх здібних синів до гімназії, хоч ті не раз і плакали, так хотіли туди дістатися. Причиною, думаю, був брак робітника на господарстві, а також безвиглядність дальших вищих студій, а потім можливості дістати працю по фахові. Стати лікарем — означало продати кілька кусків поля. Наука коштувала грошей і жертви в родині. Жиди всіх своїх синів посиляли на вищі студії, навіть за кордон. Наше громадянство розвивало кооперацію, торгівлю і промисел, щоб дати своїм особам, зі середньою чи фаховою освітою, працю. Тверді це були часи для людей з освітою. Тому багато з них жили на селі і працювали для села.

Овочі тієї праці з-перед Першої світової війни я міг ще бачити. Перед Першою світовою війною перед приходом о. Соловія село мало якогось доброго вчителя музики і диригента оркестри. Я подивляв усе, як прості дядьки добре вивчили ноти і сольфеджо, і то тяжкою ще методом виучування інтервалів «фа», «соль», а вони казали «фасольками», так як колись вчилися читати при помочі називання буков «аз», «буки» і т.д. Пуківська оркестра була славна в повіті до першої війни. Перестала існувати через малий нерозум музикантів. Інструменти всі були в читальні (біля церкви), де все відбувалися проби. Там їх застав прихід москалів у 1914 році, які забрали собі ці інструменти, і музиканти осталися з порожніми руками. Село того москалям не простило ще і в тридцятих роках. Було кілька спроб відродити оркестру, був цілий гурт ентузіястів і добрих музикантів, що грали добре з нот, був здібний диригент і дяк при тому, теж на ім'я Теодор Соломка, але ніколи оркестри не вдалося відновити. Музичні інструменти були дуже дорогі за Польщі (за пересічний клярнет чи корнет треба було продати свиню. . , а вона призначена була на податки!).

Село мало все добрий драматичний гурток. Це була вже навіть традиція. Початки гуртка сягають просвітянських часів ХІХ сторіччя. Гурток і праця в ньому дала селу своєрідних артистів — «зірок», які вславилися своєю грою в цілій околиці і дійсно виконували свої ролі знаменито. Маю перед очима небагатого селянина, все тяжко спрацьованого Семена Антоняка, який напрацювавши цілий день тяжко (куди йому там найти час вивчити ролю якогось там козака-характерника), спішить на пробу ще таки в якомусь балахоні, в якому працював цілий день. Але вміє знаменито говорити за суфлером і виконує своїм голосом і обличчям

знаменито свої ролі, і зала приймає його гру із захопленням: «То наш Сенько!». За що його арештували большевики в 1940 році? За що замучили на правду праведну душу? За те, що любив сцену і своєю грою одушевлював тисячі людей? Хто направить ті важкі злочини і кривди, вчинені большевиками у винищуванні таких

Фрагмент з «фестину» — Попис Молоді

людей? Не направить навіть і це «щасливе життя», яке нібито тепер там мало б заіснувати, не направить і тая колективна економія різних паразитів, що вже дає якусь там скількість грамів на душу хліба чи сала більше. . . Чому про таких людей, що відроджували село, не згадує «історик» з цитованої «Історії», а тільки про тих, що нічим не причинились до росту рідної культури чи й економії села?

Драматичний гурток в селі ставив поважні і не легкі драми та п'єси, а також дуже успішно знамениті комедії. Були свої знамениті коміки! В селі часто гостювали наші мандрівні театри ім. Тобілевича, «Заграва», а коли вони злучились — ім. Котляревського. Село любило театр, і в часі вистави все бракувало місць і в

старій читальні, а потім і в просторнішій новій. До старих любителів театру долучувалися скоро і молоді. Пригадую собі труднощі, які мав драматичний гурток з польськими властями. На кожну виставу мав дати дозвіл повітовий уряд. (Хто сьогодні думає на поселеннях, що треба писати до якогось там магістрату прохання, щоб поставити якогось там «Москаля-чарівника»?). Треба було писати прохання з оплатою, треба було подати назву п'єси і автора і число п'єси з урядового каталога, в яким був список дозволених драм, комедій тощо. П'єсу, яка не була на списку, треба було давати до цензури, і це тривало довго, поки прочитали, і могло скінчитись заборонаю ставити. Очевидно, список був перестарілий і найновіші наші драматичні твори не були в ньому. Щоб вийти з ситуації, подавалось замість назви нової п'єси назву і число старої з її урядовим числом з каталогу, і дозвіл приходив. Присутній на виставі поліцай на змісті не розумівся. Так поставили ми, молодші, п'єсу Лімниченка «Убите щастя», підсуваючи Франкову драму «Украдене щастя»...

Одного разу селом переїздили якісь п'яні «стшельци» (організація польської молоді мілітарного типу) з Курян і зачепилися з нашими хлопцями. Наші їх без труда побили. Винних, очевидно, не знайдено, але село покарали тим, що майже цілий рік була заборона всяких забав, концертів і вистав. Такі то були наші «права» в польській державі, перед якими ми мали клонити голову...

Великі клопоти були з різними організаціями і товариствами, які наше суспільство творило. Польський уряд пильно стежив, головню за організаціями молоді. Всюди добачали, як і большевики, нашу «контрреволюцію», тобто українських націоналістів. Очевидно, вони були, але легальні організації були нормальним вислідом суспільного життя. Читальню «Просвіта», яка існувала в селі ще перед Першою світовою війною, розв'язали в часі пацифікації в 1932 році. Тоді прийшов до села відділ війська, кількох господарів добре збили, хлопців ловили, щоб чистити їм коні (то був відділ кавалерії), впали до читальні і, як варвари, знищили там різні образи та театральне устаткування. Читальню замкнули, ще й заплombували. Коштувало це труду і впливів о. Соловія, щоб врешті її відновлено під іншою вже назвою: «Кружок Рідної Школи».

Зараз по програній нашій війні, коли згоріла в селі корчма, стало товариство «Народний Дім». Його ціллю було збудувати на місці згорілої корчми великий Народний Дім, в якому примістились би кооператива, читальня та інші потрібні для громадських установ приміщення. Почалися терпеливі збірки на таку ціль. Зі

села потім сусіди сміялися, хоч це була тоді нормальна річ: по-жертви відбувалися не тільки в грошах, але й в натурі, конкретно — в курячих яйцях. То була тоді своєрідна валюта, і нею жінки-господині виповняли свій домашній бюджет! Тому говорили потім про село: «Пуків побудував свій Народний Дім за яйця. . .». Але це був найкращий Народний дім, може, і на цілу Галичину тоді. Грошей годі було назбирати за рік, ані позичок дістати на це годі було.

Спочатку на місці корчми побудували з цегли партеровий довгий дім, в якому з одного кінця була кооператива, посередині молочарня і в другому кінці заля для сходин, нарад чи й виливання свічок для церковного братства. Старий будинок читальні біля церкви далі служив для культ-освітніх цілей, забав для молоді, тощо. Молочарня довго в селі не задержалася, і я дивуюся, скільки разів читаю, що подекуди був такий великий ентузіазм до тієї інституції. Вона грабувала в бідних родин молоко, бо бідний чоловік, щоб мати гроші на різні потреби, ніс молоко до тієї молочарні, там забирали в нього товщ, і він одержував «біле молоко», яким годував дітей і родину зі шкодою для їх здоров'я. Це була корисна інституція для багатих людей, або там, де було багато пасовиськ і можна було держати більше корів. Пуків не славився великими господарствами чи більшим числом корів. Одинокий священик мав шість корів, інші багатші господарі мали не більше трьох-чотирьох. Не було і добрих пасовиськ. Молоко було виключно для вжитку родини, а не для комерційних цілей. Або, принаймні, такий стиль господарки створили в селі.

Збірка на Народний Дім продовжувалася від 1924 року. Сьогодні в Америці роблять щось подібне, щоб щось будувати — ліплять вареники, з тією тільки різницею, що будують на кредит і потім сплачують. В ті часи за кредит було важко, нарід покладався виключно на власні сили. В 1934 році також зібрано в грошах допомогу в Америці, де було кілька осіб з Пукова, які допомогли в цьому ділі. Таким великим меценатом була Агафія Пастущин, що ще живе в Рочестері (США).

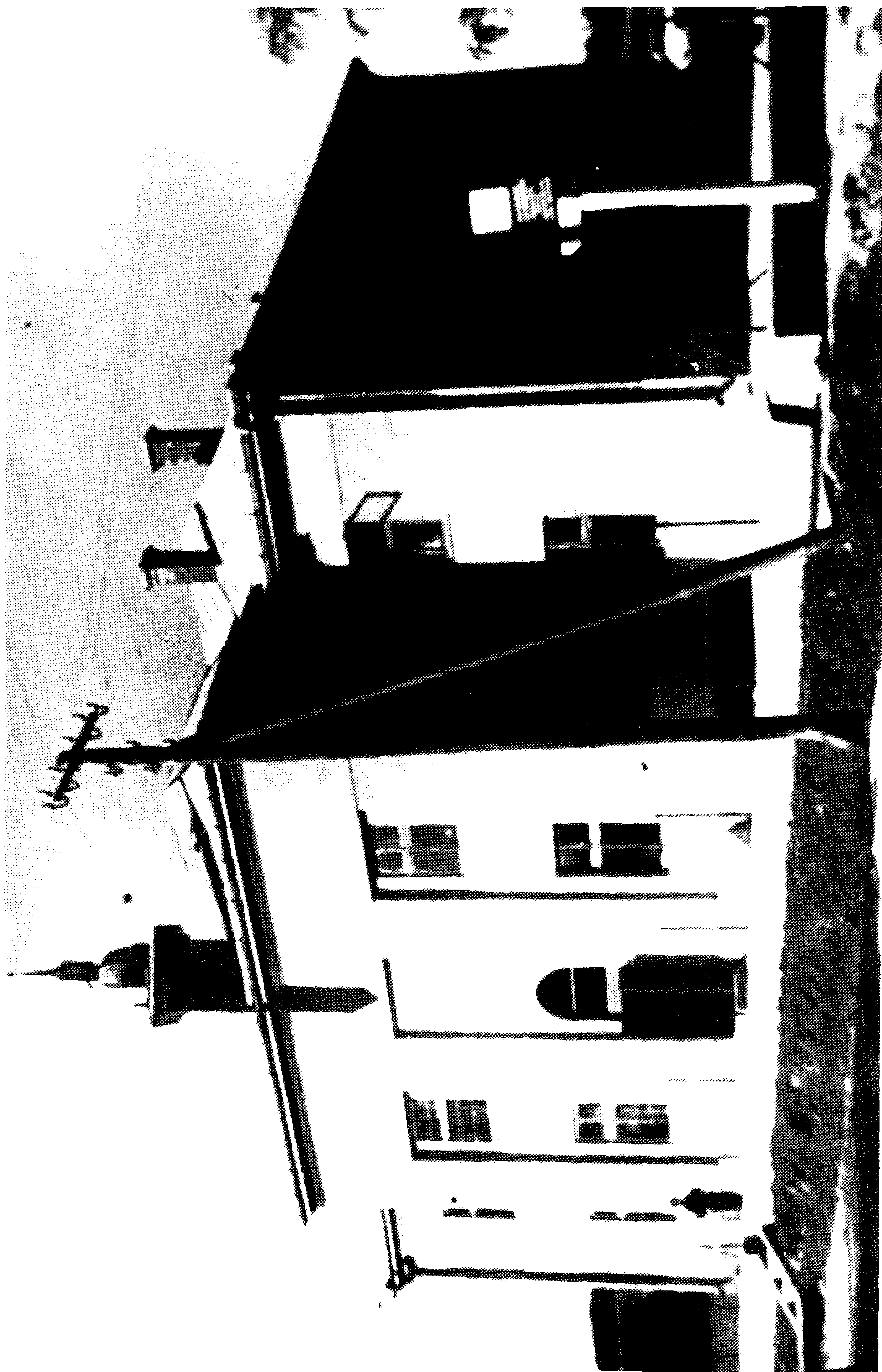
Приступили до будови. Я був тоді тринадцятилітнім хлопцем, але міг спостерігати той гарячковий ентузіазм до будови дому. Село хотіло мати щось унікального, «чого ніхто інший не має». Має бути заля з великою сценою, — вимагали «актори», має бути окрема заля для сходин господарів, — воляли господарі, хочемо окремої кумнати з кухнею, — домагались господині-жінки, зорганізовані в «Союзі Українок», мусить бути кімната для каси ощадності! Окремий комітет над тим усім радив, запросили на таке засідання українського інженера-архітекта з Рогатина Романа

Грищай, щоб він зладив плян, згідно з вимогами села¹⁴. Знайшли будівельного майстра з умовою, що працювати будуть мулярі й майстри зі села (щоб дешевше, бо свої будуть працювати даром!). Рік перед тим післали одного бідного чоловіка на курс як виробляти-випікати цеглу. Збудували цегольню, наробили цегли, і почалась будова. Було врочисте благословення фундаментів з промовами, і в угол вмуровано грамоту оснування Товариства, історію та знімки.

Большевицька пропаганда постійно вказує на свої великі досягнення, наче б вони, тії досягнення, є здобутком советської власті і партії, а до цього часу не було нічого. Ті досягнення їхні — то здобутки мільйонів рук рабів при помочі рабовласницьких засобів і метод, коштом життя і здоров'я колгоспників, зеків і робітників. У нашому випадку народ дійсно своєю працею, трудом, ощадно-стями будував для себе самого святиню науки і свого організованого життя під нічиїм примусом, диктатом, «програмою». Цього ніякий советський історик не згадує і не признає. Советська держава, як штучний державний капіталіст, будує на здобутім капіталі поневолених народів, коштом великої експлуатації робітників, а наш народ будував з нічого, на овочах своєї праці і своїми руками для себе. В першому випадку, держави-капіталіста, і при тому твердої диктатури, будь-який проєкт легко здійснити. В другому випадку — свободи і демократії — потрібно було тільки завзяття, якого не бракувало, пильности і шляхетного бажання будувати для себе, щоб це був засіб для свого збереження.

Той Народний Дім став попри церкву центром національного, громадського і культурного життя. Мав він, крім додатніх сторін, і недоліки. Помимо своєї величини, таки був він замалим для села. В ті часи не мали розмахів до великих грандіозних будинків. Примістилась у нім кооператива з магазином і погребом (пивницею). В кооперативі збирались все вечорами газди на розмови і «політику», гуторили стоячи і смалили при тому польську махорку. Змусити їх іти до котроїсь із заль дому і там гуторити, читати газети, ну й курити, не вдалося. Крамниця була для них вигіднішою. Хотіли модерну велику сцену у головній залі зі звисними лаштунками, але господарі схотіли мати для себе більшу залю на сходини, і те, що мало бути верхом сцени, злучили зі сусідньою

14. Інженер Р. Грищай — незвичайно здібний архітект, був теж моїм вчителем т. зв. «практичних робіт» і рисунків у гімназії. Людина, залюблена в техніку і архітектуру, добрий графік, нічого спільного не мав з політичним життям і ним зовсім не цікавився. В Рогатині побудував велику польську гімназію при вулиці Міцкевича. (Українець робив проєкт польської інституції!). Його арештували большевики також і десь замучили на Сибірі, де, можливо, теж щось будував у лагрі як інженер. За що, один Бог знає. . .

Народний Дім

Благословення угольного каменя Народного Дому

кімнатою і так постала на поверсі ще одна більша заля для сходин, а велика заля була постійно для забав молоді. Тая ж велика заля зі сценою, висока і добра для концертів та п'ес, була таки замала для великих імпрез, в яких все село брало участь. На поверсі також примістилась сільська каса Райхвайзена, а з першим приходом большевиків перенесли туди пошту, яка за Польщі була далеко від села при залізничній станції. Отже, в громадську і народну установу влізла державна установа — пошта. Інші, менші кімнати чекали свого призначення. Село раділо, що мало дім, якого не мала ніяка громада в широкій окрузі.

Не легка була освітня праця. Польські власті все контролювали, і не легко було створити якусь нову організацію. Найгірше було з молодечими організаціями. Їх властиво не було, і молодь гуртувалась при «Кружку Рідної Школи». І Церква не могла зарадити цій потребі. В неділі пополудні приходила молодь до залі Народного Дому, співали пісні, хлопці робили різні вправи (маршували і робили «впоряд» під команду), відбувались відчити, лекції, дискусії, танці, проби. Всі в різний спосіб брали участь у тій діяльності. Нічого в цім не було вимушеного. Було велике зацікавлення пізнати свою історію, географію, читати книжки. При спробах зорганізувати католицькі організації молоді і вживати до цього Дім, все кінчилось розв'язуванням тих товариств. Боялись організацій молоді, навіть католицьких-церковних. Була Марійська Дружина, яку провадила спочатку паніматка, але вона занедужала, була прикована до крісла, і діяльність Дружини занепала.

Одиною організацією молоді, якої влада не торкала, була добре продумана і добре ведена організація «Хліборобський Вишкіл Молоді» при Товаристві «Сільський Господар». Це була незвичайно корисна організація, бо вчила молодих нового способу господарства. Душею тієї організації в повіті був пуківський громадянин Петро Онуфрик, що своїм міцним ровером і своїми сильними м'язами долав сотні кілометрів по повіті, щоб вчити, організувати. Попри хліборобський вишкіл, він вчив молодь історію України, освідомлював національно і націоналістично. Робив це незвичайно вміло, і мені дивно, що п. З. Книш у своїх творах вважає його слабим організатором. Молодь охоче горнулась до тієї практичної організації і вчилась нового хліборобства, хоч не всі нові ідеї стрічали позитивний відгук у їхніх батьків.

Батьки організувались в Товаристві «Сільський Господар». Мало в нас говориться про те Товариство і його благородну працю для нашого зубожілого селянства, а ще менше про наших вчених інженерів та агрономів, що в більшості кінчали свої студії в Подебрадах на Чехо-Словаччині і працювали для галицького селян-

ства з великим замилюванням, пожертвою і безкорисно. Хоч наші господарі ставилися критично до їх порад, наук і уваг («що пан може розумітися на господарці»...), але їх залюбки слухали, дещо з того практикували, на більшість справ похитували головами. Ті вчені наші агрономи з великою терпеливістю їздили по селах, говорили селянам про вимоги нового господарювання, ставили проблеми, як з малої посілості землі дістати великий вислід. В селі вкоротці появилися расові корови, кури, соя, штучні погної, деякі промислові рослини і машини. Було зацікавлення меліорацією, а навіть говорилося про комасацію, але до того останнього корисного і потрібного діла не хотіли братися. Наше українське обожування своєї землі, свого куска поля, одідишеного по батькові, і тверда праця не легко давали місце на нові зміни, які не здобували собі довір'я. Головною перешкодою до будь-яких покращань у господарстві була цілковито зла економічна ситуація в польській державі і цілковито нерозумна податкова система. Селянин не мав ніякої піддержки, платив незвичайно високі податки, потрібні йому індустриальні вироби коштували немилосердні гроші, а продукт селянина був майже безвартісний. (Яйце коштувало два і пів гроша, а коробка сірників — п'ять грошів, кілограм цукру сто десять грошів, робітник міг заробити один золотий на день). Така економія в державі довела до того, що в пізніших тридцятих роках селяни кинулись на різні хитрі ощадності — сірники кололи начетверо, фабрикували нелегально запальнички (за реєстрацію треба було платити 5 золотих податку!), щадили сіль, нафту до освітлювання, поверталися і до кресала (головно курці), бо на нього не потрібно було стемпля, як на запальничку. Одяг і обува були дуже коштовні, білизну до праці шилося з власного полотна з конопель.

Село Пуків мало свою, може, найкращу кооперативу з філією. Перший її будинок містився коло церкви біля «старої» читальні, а філія в будинку Народного Дому — першого, партерового, і потім нового, поверхового. Треба тут висловити признання нашим кооператорам у Львові, що журилися долею нашого народу і зорганізували кооперацію, забираючи в той спосіб торгівлю на селі з рук жидів, в яких вона від століть у нас находилась. Кооперація була благословенням для наших сіл, бо рятувала його від несправедливих цін, давала добрий товар, організувала в селах справедливу торгівлю, збут сільсько-господарських продуктів по добрих цінах і давала прихід самим селянам. Не говорю вже про те, що наша кооперація створила міжнародну торгівлю і дала почин до розбудови нашої промисловости. За короткий час, без капіталу, без колективізації, націоналізації та інших примусів появилися українсь-

кі кооперативні крамниці по селах і містах, а в них українські кооперативні вироби — мило, цукорки, кава, паперці до курення, паста до взуття, шевські кілки і інше.

Не легка то була справа на початках. Треба було виховати ряд людей, що торгівлю вміли б провадити і зробили б її корисною. Я мав щастя брати участь у цій сільській кооперації, про що ще розкажу, але маю перед очима тих не дуже то поворотних наших «крамарів», що пильно важать всякі «дека» дріжджів, цукру, перцю і т.п., загортають не дуже зграбно цей дрібний товар у сірий папір чи торбинки (теж власної продукції у Львові!), числять часами з трудом і з потом на чолі, записують дрібні суми у всякі «денники оборотів», здають «решти», уважаючи, щоб не помилитися, важать у хустині принесену пшеницю, чи числять і осторожно складають у відповідну пачку яйця. Все те з дбайливістю, з повагою, чемністю правдивого купця, без галасу, «торгу» за ціну, як у жидівській крамниці, ба й без бруду... (тут я, може, трохи перебільшую, бо чистота була все високим бажанням, але не все дійсністю в тодішньому сільському стилі, і по різних кооперативах різно бувало, хоч старання були великі). Або живі і, тим разом, галасливі «сравники», що їздили до центру, тобто до Рогатина, щотижня по товари. Народ вимагав різного краму, головно перед Різдвом (свічки з власної фабрики «Керос» у Львові!) чи Великоднем (нитки до вишивання навіть!). Не все можна було мати в «Союзі», тобто в нашій гуртівні Центросоюзу. Сравник заходив і до жидівських крамниць і там купував гуртово, тобто більшу кількість якогось краму, і знайомі жидівські купці це дуже оцінювали і шанували. Сприт сравника, знання краму і цін були потрібні, щоб товар придався покупцям в селі і приносив кооперативі зиск. Жиди-купці радо вітали в себе сравників наших кооператив, бо то був добрий, певний і чесний купець, а при тому міг легко піти до другого купця для своїх закупів, отже, треба його держати при собі.

Бачу широке подвір'я рогатинського Центросоюзу перед нашою гімназією: воно густо набите підводами — возами — (деякі з них — то наші батьки, що привезли нас до школи), і між ними уви-хаються сравники з пакетами під пахвою чи й мішками на плечах. Ось вибігає з будинку гуртівні директор Мушкевич і гострим голосом кличе котрогось там сравника такої то кооперативи, що десь там забарився, а тут треба забрати для нього замовлення. Гостро сварить за повільність чи спізнення, та всі знають, що та його гостра мова тільки така в голосі, а він сам — добрий і радий, що стільки сьогодні приїхало. Все йде справно, точно і з українським спокоєм, без поспіху, з якимсь вдоволенням і неприхованою

гордістю, що це наша, рідна українська торгівля і ми вміємо робити не гірше від інших. . .

Горішня частина будинку Центросоюзу (той будинок був колись будинком гімназії, поки побудували великий, двоповерховий зараз вище) — то магазин і висилка яєць. Там все рух: роблять нові довгі скриньки з написами «Полянд» і назвою Центросоюзу для експорту тих яєць десь аж до Англії. Там сортують тії яйця (і працює при тому якийсь жид-спеціаліст! Не були ми, отже, такими антисемітами, як нас часто бачить жидівська пропаганда тепер!), чистять їх жінки-робітниці «гляспапером», укладають в скриньки, обкладають «ватою» — делікатними струганицями, і гора напакованих скриньок чекає транспорту. Рогатинські пані і жидівки приходять тут часами громадно, щоб купити «товчки», тобто надбиті яйця, по зниженій ціні. Гамір, рух, кипить торговельне життя. Час-до-часу покажеться високий Поритко — директор, приїздив і посол Кузик чи інші провідні люди чи діячі Рогатинщини, скрізь повно діла, усміх на обличчях, привітливість, приязнь і діловитість, відчуття, що то рідна торгівля, для користи народу, для його економічного росту. І ми, молоді, в такій атмосфері росли. Якою інакшою була вона з приходом большевиків у 1939 році. . .

Мене, малого гімназиста, часто пуківський крамар Ілько просив, щоб щось йому принести з Рогатина, що йому несподівано забракло і годі йому чекати, аж наступного тижня справник привезе. Я радо це робив, хоч це були відповідальність і ризик. Не раз був то чималий пакет з дорогими товарами на той час. Пригадую дуже, раз, коли я мав принести якусь більшу кількість цигарет і тютюну з окремої гуртівні польського тютюнового монополію. Продавець-поляк виложив мені все замовлення на стіл: розсипані пакетики цигарок, пакетики тютюну, сірники і розсипав це навмисне, мовляв, маєш. . . Я попав у паніку і заклопотання, ану ж забракне щось, як же це взяти і нести, це ж коштовні речі. Я прошу, щоб дав якесь зужите пуделко чи якусь велику паперову торбу, бо такі в такому великому магазині напевно були. «Нема», — була його зловна відповідь із насміхом. Я обладував себе по всіх кишенях, за пазухою, в обі руки, скільки влізло і, мов хом'як, добрів назад до нашого Союзу, де мав взяти ще дещо. В серці кипів біль від образи і такого підлого глуму (тому я пам'ятаю це й досі!). Добрий директор Мушкевич руками сплеснув: як можна так обслужити хлопчину з таким дорогим крамом! Порахував, поскладав, гарно все мені спакував враз з товаром зі Союзу, зладив чималий зручний пакет, щоб можна було його на плечах нести, ще й напімнув, щоб я ні з ким не приставав, бо могли б

злі люди пограбувати, хоч такого в нас тоді не бувало. Добрий наш чоловік у торгівлі, і лукава людина — чужинець. Не диво, що наші люди горнулися до кооперації і вона росла на очах. Село могло справедливо і корисно збути збіжжя, яйця, свині (на бекон до Англії, і там наш продукт Центросоюзу швидко набрав доброї слави!), могло купити матеріял на убрання без визиску і шахрайства. Зі зиску творились інші галузі торгівлі і промислу. Союз в 1934 році зафундував стипендію для одного учня гімназії, і я дістав цю стипендію (стрінувся тоді перший раз в життю з такою особою як посол до парламенту Дмитро Кузик, який кликав мене на послухання; тільки чомусь рік це практикувалось, потім таку постійну стипендію для Рогатинської гімназії дав Іван Тиктор, і я її отримав на спілку з ще одним учнем — Юрійчуком).

Сенсацією в селі у зв'язку з кооперативою був так званий «товаровий зворот». Кожний член кооперативи за свої річні закупи діставав при кінці ділового року якийсь процент звороту зі здобутого зиску. Той зиск на загальних зборах ділили. Якась частина йшла до запасного фонду на дальший загальний розвиток, якийсь процент призначувалось на добродійні цілі (Рідна Школа, Інваліди, різні організації у Львові, якщо такої помочі потребували; на Церкву тоді нічого не йшло, бо Церква мала свої маєтки), а половина йшла на цей «товаровий зворот», то значить, відповідно до того, скільки член кооперативи зробив протягом року закупів, йому приділювано процентово суму, за яку він міг собі щось купити в кооперативі. Сьогодні це звуть «дивіденди» і вписують на conto кожного члена. В тодішніх бідних відносинах був це «дарунок» в товарах, і для не одного бідного був це дійсно щасливий дарунок на свята. Кожний мав свою книжечку — в кооперативі або зі собою, і туди крамар вписував кожночасно зроблені закупи. Пуківська кооператива дуже процвітала

(Далі буде)

Мовні ущипки

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

І СОНЦЕ МАЄ ПЛЯМИ

VIII

Щоб не було для діла шкоди,
Зважати треба на погоду. . .
Бридня! Хто вміє калькувати,
Той буде з нею рахуватись.

«Я вас усіх перекапущу!» —
Волає кліка *умируща*. . .
О, стилю мій! Тебе тнуть лінощі —
Таж кліка ця давно вже *гинуча*.

За пірамідами книжок
Стояв *повалений* божок. . .
Боюсь, догану знов одержу я
Від тих, для кого він *повержений*.

Що не кажіть, а подояни
Були завзяті *просвітяни*. . .
Ой-йой! Не гніваймо коритників!
Кажім на просвітян *просвітники*!

Моя співуча братова
Нема-нема, та й заспіва. . .
Їй брат в усьому потурає,
Бо й сам *ні-ні та й* підтягає.

Наук досягнення звитяжні
Характер мають *всеоссяжний*. . .
А сумнів, хоч-не-хоч, прохоплюється:
Десь, може, краще *всеохоплюючий*?

Дивіться! Навіть цей заходжий,
І той прийшов на *Службу Божу*. . .
Якби ж усі так покоління
Вчащали на богослужіння!

Жертовник Зевсів — де тут дінешся? —
Ніколи не стояв без *приносів*. . .
Язиче мій, стривай лишень,
А мо' без *жертвоприношень*?

Як не боролись з хуліганами,
Могили знову *опоганено*. . .
Глухий до стилю я модерного,
Інакше б їх було *осквернено*.

Нам *невідомо* як і де
Лоша поділося гніде. . .
А де ж поділися, раз так,
Незнати де й незнати як?

Хлоп'я побігло за санками,
А дід йому: «*Спитайся мами!*»
Не скаже він, хоч ти *вмирай*:
«*У мами дозволу спитай!*»

Питання національного визволення

Степан ХМАРА

ПРО ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ І СТАНОВИЩЕ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Звернення до Світового Конгресу Вільних Українців, Комісії ООН
з прав людини та організації «Міжнародня Амнестія»

(Закінчення, 2)

Тривожить і те, що демократи не мають виробленої чіткої політичної тактики. Лідери багатьох демократичних організацій, розгублені і залякані, часто стають жертвами власних ілюзій і комплексу меншевартості, по-хуторянськи самі підпадають під вплив хитрої комуністичної пропаганди. Зараз деякі наші ліберальні політики, журналісти, думаю, що зі вмілої подачі певних органів, а також щоб виправдати свою безпринциповість, породжену страхом і меркантильними інтересами, почали розповсюджувати політичну казочку про Червону шапочку і вигадали якісь неіснуючі розбіжності, «щілину» між ЦК КПУ, з одного боку, і Президією ВР та Кравчуком — з другого, посилаючись на Заяви ЦК КПУ і Президії ВР з приводу подій у Литві. Алеж і ЦК КПУ, і Кравчук, і більшість членів Президії ВР — це одне ціле. Усі вони виконують одне завдання, враховуючи специфіку своїх посад. Зрештою, Кравчук підписував обидві заяви (хто не знає Кравчука, міг би здивуватися, але вся справа в тому, що говорити про порядність цієї особи — образливо для кожної порядної людини).

Не може бути й мови про якісь суперечності між ЦК КПУ і Кравчуком.

Якщо уважно приглянутися до Заяви Президії, то в ній навіть натяку нема на осуд кремлівської політики в Балтії і кривавого злочину КПСС-КПЛ і воєнщини в Литві. Більше того, в ній є опосередкована спроба видати трагедію в Литві за міжнаціональний конфлікт, за який несуть відповідальність уряд і парламент Литви. А це не відповідає дійсності. Немає там навіть натяку на вимогу вивести окупаційні війська з Литви. У заяві не ставиться питання про недопустимість використання армії для вирішення внутрішніх політичних питань, використання її властями для репресій проти власного народу. Навпаки, таке використання допустиме, але лише за згодою «законних органів влади республік» (!). Отже, якщо «група 239», тобто КПСС, побажають душити власний народ армією, випустити танки, скажімо, на киян чи страйкуючих

шахтарів Донбасу, то це буде цілком законно. Такі заклики вже лунали в час жовтневої голодівки студентів. Між іншим, КПСС-КПУ вже не соромиться заявляти, що вона правляча партія, тобто що її влада законна. Напередодні подорожі до Швейцарії Кравчук підтвердив ці домагання КПСС, заявивши: «Компартія — правляча партія, бо вона перемогла на виборах». Ось так. Сама КПСС проводила вибори без конкурентів (рік тому ще не існувало жодної партії в Україні, крім КПСС), сама виграла. сама й править.

Зазначена Заява є підступним пропагандистським маневром, розрахованим на те, щоб зменшити негативне ставлення населення до антинародної комуністичної Верховної Ради.

Заява і поведінка Президії та голови ВР Кравчука фактично нічим на відрізняються від запізнілої лицемірної заяви генсека Горбачова з приводу подій у Литві і є повним дисонансом до заяв і конкретних заходів Б. Єльцина і Президії ВР РСФСР.

Президія ВР УССР не підтримала Бориса Єльцина і не осудила жодного з реакційних указів Горбачова, не виразила протесту проти реакційного курсу імперської горбачовської політики.

Кравчук особисто заборонив будь-кому з членів Президії ВР їхати до Литви, а також не дозволив послати туди офіційну парламентську делегацію. Водночас в одному з інтерв'ю Кравчук заявив, що офіційним особам і засобам масової інформації України потрібно утримуватися давати оцінки подіям у Литві, бо, мовляв, Міністерство закордонних справ УССР не має у Литві своїх представників (хто винен?). У перерві між сесіями я запропонував нашому міністрові ЗС виступити з ініціативою встановлення офіційних дипломатичних стосунків. Зробити це легко, була б тільки на те політична воля і щире бажання крокувати до незалежності, але в комуністів цілком протилежне бажання.

У цьому інтерв'ю Кравчук висунув ще один аргумент проти висвітлення подій у Литві: «Там не було наших журналістів». Можливо їх, кравчуківсько-гуренківських журналістів із брехливих рупорів ЦК КПУ «Правди України» і «Радянської України», і справді не було, але були журналісти з України, і деякі газети надрукували репортажі своїх кореспондентів («Рабочее слово», «Комсомольское знамя»).

З характерним для нього цинізмом Кравчук поставив усе догори ногами, охарактеризувавши події в Литві не як злочин Кремля, советської воєнщини і КПЛ проти литовського народу, а як міжнаціональний конфлікт, який стався внаслідок «дискримінаційної політики литовських властей до великої частини населення Литви». Така заява ображає не тільки литовський народ і обрану ним демократичним шляхом законну владу, але й кожную порядну

людину в Україні. Де тут різниця між позицією Кравчука і Горбачова? Мене дивує, чому наші депутати-ліберали намагаються робити вигляд, що не помічають таких випадів Кравчука. Хіба морально проявляти «лібералізм» проти відвертого політичного хамства і блюзнірства «першої посадової особи УССР». Я знаю їхню логіку: «Не потрібно виступати проти Кравчука, бо 'група-239' замість нього призначить Гуренка». (Я нічого від себе не вдумав, знаю, хто ці 'аргументи' розповсюджує і для чого: щоб виправдати свій страх і безпринципність). Дозволимо собі запитати наших лібералів: а чим гірший Гуренко від Кравчука і що доброго для України зробив Кравчук? Гуренко принаймні прямолінійніший і відвертий, веде себе відкрито як керівник підрозділу злочинної КПСС, а не як політична повія. З таким легше боротися. Кравчук ніколи не стане українським Єльциним — нема для цього у нього особистих якостей. Він — дріб'язкова людина, без сорому і сумління, властолюбний боягуз.

У цій аналізі я чимало приділив уваги голові ВР Кравчуку. Вважав за потрібне це зробити, бо саме Кравчук відіграє надзвичайно зловісну роль і ще може заподіяти чимало лиха Україні. Вся його підступність полягає в тому, що, будучи жорстоким реакціонером, він своїми вчинками намагається гальмувати демократичні процеси в Україні, сприяючи збереженню тоталітарної комуністичної системи, хитрощами втримати Україну в імперському ярмі. Добре володіючи мистецтвом демагогії, він намагається приховати злочинні діла своєї комуністичної мафії ширмою словоблуддя і демократичною фразеологією.

Будучи головою найвищого законодавчого органу влади, Кравчук докладає всіх зусиль, щоб сваволі і беззаконню своєї партії, одним із керівників якої Кравчук продовжує залишатися, надати вигляду законности.

Він проявляє запопадливу активність і агресивність як у стінах ВР, так і за її межами. Організовує і бере безпосередню участь у кампаніях дезінформації й паплюження демократичних організацій, разом із найреакційнішими елементами бере участь у брутальних антиукраїнських акціях очорнювання нашого історичного минулого, національно-визвольного руху, вихваляє большевицьку агресію і загарбання УНР, захищає найбільшого злочинця в історії людства, організатора збройного повалення законного уряду демократичної Української Держави — Леніна, по-блюзнірськи глумиться над нашим народом, брехливо називаючи навіязане нашому народові іззовні комуністичне імперське рабство вільним і щасливим соціалістичним вибором українського народу. Брехня і безсоромність — це стиль роботи Кравчука. І робить він це значно успішніше за своїх поплічників із КПСС. Кравчук — найактивніший керівник КПУ. Кравчук ніколи не стане українсь-

ким Єльциним. Нема у нього моральних якостей для цього, людської порядности. Він грає ролю українського Горбачова.

Зараз Кравчук подався до Швейцарії. Його лукавий виступ у комісії ООН із прав людини — це вершина блюзнірства. Твердження Кравчука, що ВР у законодавчому процесі намагається насамперед враховувати права особистості, узгодити внутрішнє законодавство з міжнародними правовими актами, з гельсінським процесом — це безсоромна брехня. Вдома, в Україні, Кравчук та його комункоманда здійснює протилежне, про це я вже частково говорив.

Гіркою іронією на кравчуківську колискову про пошанування людських прав в Україні, що лунала з його уст в комісії ООН, стала судова розправа в суді в Дніпропетровську над головою обласної організації РУХу Шуликом. Йому присудили два місяці примусових робіт за організацію несанкціонованого мітингу 20 січня у Дніпропетровську на честь свята Злуки і державности України.

Це не випадкове співпадіння — це система в нашому українському кравчуківсько-гуренківському королівстві кривих дзеркал.

Не випадково Кремль вибрав саме відомого функціонера КПСС Кравчука для візиту до високої міжнародньої інстанції і вибрав відповідний час. Було для цього кілька причин. Наївно думати, що волю Кравчука не погоджено з Кремлем, що він не виконує завдання кремлівських господарів.

По-перше, імперсько-комуністичним керівникам дуже залежить на тому, щоб зберегти в Україні слухняну і найреакційнішу зі всіх європейських республік комуністичну ВР. Вона дуже непопулярна в Україні. За угодою зі страйкуючими студентами в цьому році мав проводитися референдум, який повинен би вирішити її долю. КПСС побоюється втратити своїх прислужників в Україні. Завдання Кравчука за манерою «а-ля-Горбачов» — добитися популярності за кордоном, легітимації комуністичної влади в Україні, з якою Кремль досі не мав клопоту.

Вірнопіддані комуністи України самі, без допомоги Горбачова, вже кілька місяців проводять більшовицько-комуністичну фашизацію в Україні. Необхідно відвернути увагу від масових пляномірних порушень людських прав в Україні. Особливо важливо для КПСС це зараз, напередодні горбачовського референдуму. Для КПСС-КПУ найголовніше завдання тепер — допомогтися бажаних для цієї продажно-антинародної зграї результатів, проголосувати за збереження імперії-СРСР. Цього вони домагатимуться будь-якими засобами. Без сумніву, що можна чекати ще більш масових порушень властями прав громадян. Комуністам потрібно виграти час, відвернути увагу від ситуації в Україні, де може ви-

рішуватися доля імперії й комуністичного режиму. Для пропагандистського заколисування міжнародної громадськості кращої за професійного партійного пропагандиста кандидатури, як вірнопідданця Кремля Кравчука, не знайти.

По-друге, Кремлю бажано зменшити негативну реакцію Заходу, викликану злочинами імперської Москви в Балтії і поверненням до відверто тоталітарних репресивних форм правління в ССРСР, бо вони поставили під загрозу зриву економічну допомогу Заходу ко-наючій советській системі.

Горбачов для цієї місії більше не надається. Росія Єльцина теж відпадає. З неросійських республік, враховуючи стратегічну роль України для імперії, кандидатура холуя Кравчука — поза конкурсом.

У даній ситуації завданням Кравчука було створити ілюзію на Заході, що він, всупереч Москві, відстоює інтереси України. Насправді це не так. Кравчук — троянський кінь Горбачова. Імперський Кремль робить обхідний маневр для досягнення своєї мети, використовуючи вірнопідданих маріонеток з України. В Україні апарат КПСС зберігає недоторканою адміністративно-командну систему, не зроблено й кроку для правового забезпечення економічної реформи і переходу до ринкових відносин в економіці. Нічого в нас, по суті, не змінилось у стосунках республіка-центр. Москва як викачувала з України все, що їй хотілося (товарні фонди, фінанси, в тому числі валюту), так і продовжує це робити, без політичного спротиву республіканського керівництва. Комуністична ВР і особисто Кравчук головним своїм завданням мають утримати Україну в імперії. Але ідея державної самостійності стає все популярнішою в Україні, тому компанія кравчуків-гуренків не може з цим не рахуватися. Вона змушена вдаватися до лицемірних пропагандистських шумових ефектів, підтримуючи на словах нібито суверенітет України, але неодмінно в складі ССРСР (цей «суверенітет» маємо вже понад 300 років). Ось і виконує цю облудну місію рафінований брехун Кравчук, який добре засвоїв геббельсівські методи пропаганди. Як показує практика, на Заході звикли вірити на слово. І це не дивно. Адже таке сприймання ґрунтується на діаметрально протилежних вартостях системного характеру. Комуністична система базується на насильстві і безмежній брехні, тоді як західня демократія — на загальнолюдських вартостях. Але це вже окрема філософська тема.

Моє завдання полягає зараз в іншому: наскільки зумію — підняти ширму, що приховує непрості політичні маніпуляції. Потрібно пам'ятати, що советська пропаганда намагається викликати недовіру і применшити значення литовського радикального шляху до свободи і незалежності в очах західнього та й нашого обивателя, створити ілюзію, що, мовляв, є ще й інший, більш помір-

кований шлях. Я не заперечую, що в деталях, у другорядному в Україні будуть відмінності від литовського, але вони не принципові. Процес один. У мене не викликає сумніву, і це підтверджує історичний досвід, що тоталітарні режими (а комуністичний режим є найбільш тоталітарним) не здатні еволюціонувати в демократичні. Вони можуть падати лише внаслідок революцій, якщо виключити домінуючі зовнішні фактори. На жаль, цієї аксіоми ще й досі багато політиків не розуміють чи не хочуть розуміти. (Підступне завдання вояжу Кравчука — створити враження, що комуністи теж провадять Україну до незалежності, применшити зацікавлення і посіяти нехіть до підтримки демократії в Прибалтиці).

Для нас, звичайно, найбільш бажаний шлях мирної демократичної революції (ідеальний варіант — Чехо-Словаччина). Але ті демократи, які думають, що можна разом із комуністами еволюційно змінити комуністичну систему, приречені на розчарування, а може й трагедію. Така хибна тактика спричиниться до того, що деградація буде поглиблюватися і в кінцевому рахунку приведе до соціального хаосу і катастрофи, всю повноту наслідків якої важко уявити. Хотілось би, щоб якнайшвидше це зрозуміли наші українські ліберальні політики-хуторяни.

А тим часом у Швейцарії розігрується чергова московська пропагандистсько-політична партія, на цей раз українськими пісиками.

До пропагандистської акції Кравчука підключився й представник УССР в Комісії ООН з прав людини доктор В. Василенко. Його виступ у Комісії, інтерв'ю радіо «Свобода» носили декларативний характер. Проголосивши загальновідомі істини про права народів на самовизначення і що Україна теж стала на цей шлях, він жодного слова не проронив про справжній стан справ у царині прав людини в Україні (зрештою, так, як це він робив раніше), не назвавши ні одного конкретного випадку порушення прав людини, які стали в нас системою і наяву тенденція до значного поширення в цій сфері. Пан Василенко намагався переконувати, що законотворчий процес Верховної Ради носить явно виражений демократичний характер, тоді як усе якраз навпаки.

Прикро, що журналість «Свободи» сором'язливо не наважувався ставити конкретні питання панові Василенку. Саме так, часто не усвідомлюючи того, наші доброзичливці підігрують антидемократичним, антиукраїнським силам.

Мабуть, цікаво буде знати, що пан Василенко входив у групу експертів, які опрацьовували офіційний проєкт Деклярації про державний суверенітет УССР, який ми, депутати, відхилили в цілому, бо мав він явно виражений проімперський характер. Від по-

слуг цих експертів нам довелося відмовитися, бо вони намагаються відстоювати імперські тенденції.

А тим часом на Україну насувається небезпека: референдум Горбачова про ставлення до того, чи бажає наш народ залишатися в ССРСР чи ні.

Я вже говорив про однозначне бажання КПСС-КПУ зберегти імперію. Робить свій внесок у втягування України в імперію й Президія ВР.

Не чекаючи початку сесії ВР, Президія поквапливо прийняла Постанову про організацію і заходи щодо забезпечення проведення на території Української ССР всесоюзного референдуму 17 березня 1991 року. Причому Президія навіть не визнала за потрібне виносити на обговорення сесії питання, проводити чи ні цей референдум. Доручила лише двом комісіям запропонувати зміст бюлетеня. Місцевим радам і виборчим комісіям уже дано розпорядження забезпечити проведення референдуму.

Не може не насторожувати 6-ий пункт Постанови: «Місцевим радам, їх виконавчим, розпорядчим та *правоохоронним* органам забезпечити в суворій відповідності до законодавства про референдум ССРСР гарантії вільного волевиявлення громадян у питанні, що виноситься на референдум, *виключити* можливість справлення на громадян будь-якого неправомірного впливу, який перешкоджає здійсненню ними права на участь у референдумі та волевиявлення».

Але чи може бути вільне і свідоме волевиявлення народу, коли на підготовку до нього відведено так мало часу, коли роз'яснювальну роботу демократичні організації практично не мають змоги проводити серед широкого загалу через відсутність доступу до засобів масової інформації, які контролює КПСС і може необмежено проводити, без конкуренції, свою пропаганду, розповсюджуючи дезінформацію, приховуючи від народу інформацію про збитки, які випадають на долю народу від перебування в ССРСР, що його чекає в так званому «оновленому» союзі. Який то буде вільний вибір, коли на правоохоронні органи покладається забезпечувати охорону від «будь-якого» впливу в «суворій відповідності» і т. д. З гіркого досвіду знаємо, що це означає. Якщо враховувати значне погіршення в ділянці забезпечення політичних і громадських прав, ту сваволю, до якої вдається партапарат КПСС і правоохоронні органи, однозначне зацікавлення КПСС в голосуванні за збереження імперії, то результат референдуму не важко передбачити.

Зухвале ставлення Горбачова до права народів на самовизначення, зневажання Деклярацій про державний суверенітет республік і намагання зберегти централізовану імперію, яка є приче-

ною нашого драматичного становища, що загрожує перерости в трагедію, диктаторська манера Горбачова управляти поневоленими народами — все це є принизливим для народів імперії, і брати участь у цьому імперському фарсі *недоцільно* і небезпечно.

На мій погляд, у даній ситуації всім демократичним організаціям, усім свідомим громадянам України необхідно виступити єдиним фронтом за бойкот референдуму, відмежуватися від цієї нечесної гри і заздалегідь визнати результати недійсними і ні до чого не зобов'язуючими. У цій ненормальній обставині КПСС хоче шляхом ошуканства, політичних махінацій отримати повноваження згодом підписати так званий союзний договір, посилячись на нібито вільне волевиявлення народу. Участь у цій хитрій грі покладе відповідальність за наслідки й на демократичні організації, які, на жаль, мають дуже й дуже обмежені можливості проводити роз'яснювальну роботу і політично впливати на результати референдуму.

Зараз як ніколи пора вдатися до організацій акцій протесту проти проведення референдуму 17 березня, домагатися від ВР перенесення його на пізніше. У випадку відмови — закликати народ до масових акцій громадянської непокорі: мітингів, маніфестацій і найефективнішого засобу — політичних страйків. Народ має право на свій захист.

Тільки цивілізованими, але активними й організованими масовими заходами можна зупинити наступ реакції, відстояти людські права і завоювати свободу. Свободу ніхто не дарує, її не можна випросити у тиранів, тим більше комуністичних, стоячи перед ними на колінах і переконуючи тих, хто не шанує людських прав і не визнає загальнолюдських норм моралі. Тільки сильні духом, а не раби, гідні великого дару Всевишнього — Свободи! Народ наш готовий сприйняти ці ідеї і підвестися з колін на боротьбу за них.

Але він хоче чути голос тих, хто сьогодні претендує на звання еліти нації. Потрібно, щоб передовсім вони були готові до боротьби за ці шляхетні ідеали, були готові до самопожертви за їх торжество. На жаль, покищо наша інтелігенція повільно позбавляється рабського принизливого страху, пасує перед агресивністю комуністів і боїться потрапити за тюремні ґрати, забуваючи, що таким чином сама собі будує тюрму, заковує свій дух у кайдани. І це найстрашніше. Стан народу залежить від якості інтелігенції. Сучасна наша інтелігенція вражена вірусом неповноцінності. Якщо наші демократи не зрозуміють цього, не об'єднаються на засадах правди і сили духу, а будуть шукати компромісу зі злом, то нас чекає трагедія і катастрофа. Не потрібно боятися звинувачень зі сторони носіїв зла в екстремізмі чи ще в яких би не було гріхах. Основним оцінюючим принципом повинно бути узгоджен-

ня з моральністю. Гуманні засоби боротьби проти зла завжди вважаються високоморальними і негріховними. Так навчали і діяли Христос, Махатма Ганді і Мартін Лютер Кінг, великий гуманіст, Дон Кіхот нашого часу — Андрій Сахаров. За кілька днів до смерті Андрій Дмитрович закликав до загального політичного страйку, щоб примусити комуністів відмовитися від авантюрної ролі в суспільстві шляхом усунення ст. 6 Конституції. Чи мовчав би тепер Андрій Дмитрович?! А наші ліберали бояться вимовити слово «страйк», коли вирішується доля народу. Приклади, як скинути комуністичне ярмо, показали нам народи Центральної Європи. Гідна наслідування поведінка литовського народу і його лідерів. А ми чекаємо милостині від комуністів і котимося до прірви.

Якщо ми станемо на шлях активної боротьби за справедливі права свого народу, то, без сумніву, зможемо розраховувати й на підтримку міжнародної спільноти. Але ніхто за нас не буде вирішувати наші проблеми, ніхто нам не піднесе на тарілці Свободу. Продовження існування імперії — це наближення нашої загибелі.

Україна посідає настільки важливе місце в імперії, що від того, як розвиватимуться процеси в Україні, залежить доля самої імперії й успіх боротьби за визволення інших народів.

Без утворення незалежної демократичної Української Держави не буде стійкої рівноваги і стабільності в Європі. Ми можемо відіграти вирішальну роль в демонтажі й ліквідації СРСР — основного джерела загрози для глобального миру. Європейська і світова демократична спільнота повинна бути зацікавлена в успішному вирішенні українського питання. Але українську карту мусимо розіграти ми самі, щоб нарешті перестати бути іграшкою в руках ласих сусідів.

Цією характеристикою я хотів би привернути увагу української і міжнародної громадськості до сучасних процесів в Україні.

Я прошу Світовий Конгрес вільних українців на підставі цієї короткої, наскільки дозволяють тюремні умови, аналізи поінформувати Комісію ООН з прав людини, Міжнародну Амністію та світову спільноту про сучасну політичну ситуацію в Україні і незадовільне становище в ділянці прав людини.

Водночас я звернувся до українського комітету «Гельсінки-90» з проханням зібрати якнайповнішу інформацію про масові порушення людських прав комуністичним режимом в Україні і передати її в розпорядження Комітету ООН з прав людини та Міжнародної Амністії.

Хочу висловити свої пропозиції щодо заходів, які, на мою думку, варт ужити спільними зусиллями українців діаспори та України на міжнародній арені, щоб покращити становище в царстві

прав людини та сприяти демократичному процесові на нашій Батьківщині.

1. Ознайомлювати світову громадськість, державних і політичних діячів, міжнародні організації з об'єктивною інформацією про порушення прав людини в Україні. Більше уваги звертати на перешкоди, які чинять шовіністи-реакціонери з партійнокомуністичного й державного апарату Кримської області поверненню і влаштуванню кримсько-татарського народу на свою Батьківщину — в Крим.

2. Домагатися відрядження в Україну спеціальної комплексної комісії з представників Комісії ООН з прав людини, Міжнародної Амнестії, Світового Конгресу вільних українців, представників громадських організацій демократичних країн для ознайомлення зі становищем у ділянці прав людини в Україні, а також спостерігачів за проведенням референдуму 17 березня про ставлення до Союзу ССР, а в майбутньому — за виборами до ВР України.

3. Поінформувати уряди країн-учасниць Гельсінського процесу про незадовільний стан у царині прав людини в Україні.

4. Дати експертну правову оцінку законодавчих актів ВР і постанов обласних рад, які стосуються громадянських і політичних прав на предмет їх узгодження з міжнародними правами, Гельсінським Прикінцевим Актом, Підсумковим документом Віденської конференції, Паризької хартії та інш.

5. Уживати заходів із метою переконату уряди й ділові кола демократичних країн Заходу утримуватися від технічної, технологічної та фінансової допомоги імперському урядові Горбачова. Вже виділені кредити заморозити. Запляновану допомогу режимові Горбачова перерозподілити країнам Центральної Європи, що скинули комуністичне ярмо, а також тим республікам советської імперії, в яких до політичного керівництва прийшли демократичні сили, які намагаються вивести свої країни з імперії — ССРСР (Литва, Латвія, Естонія, Грузія, Вірменія). Утримуватися від допомоги Молдові, керівництво якої висуває територіяльні претенсії до своїх сусідів, зокрема до України, не визнає існуючих кордонів, чим потенційно може викликати дестабілізаційні процеси в регіоні.

Не виділяти економічної і технологічної допомоги УССР доти, поки в ній існуватиме комуністичний проімперський режим, поки не покращиться становище з правами людини.

Така допомога комуністичному режимові, який чинить шалений опір розвитку демократії в Україні, гальмує економічні реформи, намагається будь-що втримати Україну в імперії, не пішла б на користь народові, бо нинішній комуністичний уряд неієздатний, **така** допомога тільки повисла б борговим каменем на шиї народу.

Водночас варто розширяти культурні контакти з Україною й гуманітану цілеспрямовану допомогу.

6. Узалежнити допуск України до європейської спільноти від змін у бік демократії, а також від скорочення чисельности імперської армії в Україні.

7. Закликаю до обструкції реакціонера Кравчука, який заплямував себе злочинами проти українського народу в кліці Щербицького і продовжує антинародну діяльність в сучасну пору разом із функціонерами КПСС-КПУ, будучи одним із керівників цієї злочинної організації, штовхає Україну до ще більшої кризи й соціального хаосу.

8. Запрошую представників Світового Конгресу вільних українців, Комісії ООН з прав людини, Міжнародної Амнестії відвідати мене у в'язниці. У залежності від того, яку позицію в цьому питанні займе правлячий апарат, можна буде краще розпізнати суть комуністичних керівників і ситуацію, яка зараз склалася в Україні.

Примітка. Цю своєрідну довідку я писав не у формі сухої мови заяви до міжнародних організацій, а вибрав своєрідний стиль, з елементами публіцистики, щоб допомогти українським організаціям у діаспорі краще зрозуміти, що відбувається тепер в Україні й полегшити прогнозування можливого розвитку подій. Роблю це тому, що зараз, коли збільшилася кількість контактів, поїздок за кордон різних представників з України, створюється плутана поверхова картина процесів, даються певним політичним фігурам в Україні необ'єктивні характеристики, які впливають на формування викривленого сприйняття нашої дійсності. Відбувається це тому, що часто за кордон потрапляють люди, які або не можуть, або не хочуть насвітлити об'єктивну картину, часто через вузькість мислення, інші — через надмірно розвинуті амбіції, неадекватні здібностям, з дехто — через меркантильні інтереси (є такі), багато хто не позбувся ще страху і, намагаючись виправдати свій комплекс неповновартості, дає хибні рецепти бажаного і можливого розвитку політичних подій в Україні. Чи вдалося мені цим листом хоч маленьку краплину додати до нашої спільної праці на користь Україні — судити Вам, дорогі друзі.

Слава Україні!

Лютий 1991 р.

Лук'янівська в'язниця м. Києва.

В. КУЛЬЧИЦЬКИЙ-ГУТ

В ССРСР У НАСТУПІ РЕАКЦІЯ, НА ЗАХОДІ — КОНСТЕРНАЦІЯ

«Всеохоплююча програма політичних, культурних і економічних реформ позначує кінець тоталітаризму в ССРСР. Із мрією тоталітарної влади всередині країни проминула також, очевидно, і мрія тоталітарної влади в світі»¹. Таке твердження поставила в 1989 р. Джін Ж. Кіркпатрик, за адміністрації президента Регена представниця США в ООН, а тепер проф. політичних наук Джорджтаунського університету. І подібні переконання панували тоді скрізь на Заході, та пов'язувались вони тісно з особою Горбачова. Із усіх кінців чулися голоси про konieczність допомоги Горбачову в його клопотах як самотньому творцеві, оборонцеві й реалізаторові згаданих реформ.

Якщо йдеться специфічно про західні уряди, то кульмінаційною точкою можна вважати Економічну вершинну конференцію голів сімох індустриальних демократій у Гюстоні (Тексас, США) 11 липня 1990 р. Тут було висунено прохання до чотирьох міжнародних економічних установ², щоб вони до кінця року перевели детальну студію советської економіки, подали рекомендації для її реформи і встановили критерії, згідно з якими західня економічна допомога могла б ефективно такі реформи підтримати. Переконання ж бо існувало, особливо в кругах адміністрації президента Буша, що допомога без реформ, як то було в минулому, буде киданням грошей у бездонну яму.

Зі сторони Москви іспитом доброї волі в 1990 р. були дві події: окупація Іраком Кувейту 2 серпня й об'єднання Німеччини в останніх місяцях того ж року. Оба іспити Кремль перейшов успішно, отже і розмір доброї волі Заходу супроти ССРСР збільшився. Ішли також успішно переговори в справі заключення різного роду роззброєневих договорів. Ото ж, коли на початку грудня до США приїхав міністер зовнішніх справ ССРСР Едвард Шеварднадзе, усі серця й усі двері були для нього відчинені. 10 грудня Шеварднадзе висловив заінтересування в економічній допомозі США для ССРСР, 12 грудня президент Буш схвалив загарантованих кредитів на закуп американських харчових і медичних продуктів на один більйон доларів. І коли з цієї нагоди показали Шеварднадзе з Бушем і Бейкером на телевізійних екранах то він казав: «Ми дуже тішимся рішенням президента. І я певний, що всі у Советському Союзі вітатимуть і цінитимуть це рішення».

Відбувалися з цієї нагоди на телевізійних програмах у США

розмови з советологами. З точки зору дальшого розвитку подій цікава розмова відбулася на вечірніх новинах мережі СіБіеС координатора програми Д. Радера з проф. Прістонського університету Стефаном Когеном. От основна її частина:

Радер: «Хто матиме найбільше користи (з допомоги Буша)?»

Коген: «Я думаю, що це не є якась одна особа. . . Я певний, що це є вклад у можливість якогось рода демократії в Советському Союзі».

Радер: «Чи це дійсно матиме якийсь вплив?».

Коген: «Так, це матиме деякий вплив. . . Та у Советському Союзі буде більше як одна тяжка зима. Це буде довгий процес: три, чотири, п'ять тяжких зим попереду. Як ми будемо допомагати, ми мусимо думати у межах стільки то літ».

Радер: «Чи це досить, щоб спасти Горбачова, чи він уже пропадає людина?»

Коген: «Він не є пропадає людина. Це є мильна точка зору. Та ця річ (допомога) — як двосічний меч. З одної сторони, для людей, які кажуть, що горбачовські реформи принесли тільки нужду, ця допомога його піддержить. Але, з другої сторони, ми вже бачили вчора у советській пресі, як тільки вістка про це рознеслася, сильну негативну реакцію. Опоненти з правого крила говорять, що він принижує Росію, обертаючи Советський Союз у націю-прошака в міжнародних відносинах».

Виступає тут у мініатюрі досить ясно переконання Заходу, що економічна допомога сприяє розвитку демократії в ССРСР, що Горбачов є захисником демократії, та що вдержання Горбачова є однозначне із вдержанням дальшого розвитку демократії. Згадується про реакцію правого крила, та це радше як неприємне дратування, аніж серйозна загроза. Отаке то наставлення не приготувало Захід до того шоку, яким був виступ Шеварднадзе із його заявою про резигнацію із посту міністра зовнішніх справ.

Політичний землетрус

Персонал бюро пресового секретаря президента США Джорджа Буша виготовляє від понеділка до п'ятниці кожного тижня витяги з преси, звідомлень пресових агенцій і телевізійних новинкових програм. Це «White House News Summary». Розсилається це зіркове видання безплатно працівникам уряду. У числі за 21 грудня 1990 р. редактори цього видання багато місця присвятили відгукам на резигнацію Шеварднадзе, вважаючи, очевидно, що працівники уряду повинні бути про це добре поінформовані. Подані тут витяги досить добре відбивають спричинене на Заході цією резигнацією потрясення.

На титульній сторінці. «В четвер адміністрація Буша висловила

побоювання, що нагла резигнація Шеварднадзе може сигналізувати прихід у Советському Союзі політичних репресій і злам у новій дружбі Сполучених Штатів і Советського Союзу у критичному часі світових справ». (Owen Ullman. Knight Rider). На ст. А8 із цього ж звідомлення: «Секретар Бейкер сказав: «Пересторогу Шеварднадзе, що Советський Союз прямує до диктатури, треба трактувати серйозно». І Бейкер висловив свою власну пересторогу, що теплі відносини із США можуть продовжуватися тільки тоді, коли Советський Союз продовжуватиме йти по шляху до демократії й економічних реформ».

Ст. А6: «Резигнація в четвер міністра зовнішніх справ Шеварднадзе приголомшила Білий Дім і розпалила дискусію над плянами президента Буша виручити з біди советський уряд американськими харчами і технологією. Хоч публично урядовці адміністрації стоять твердо на позиції піддержки кремлівського проводу, приватно вони поділені над питанням: піддержувати Горбачова чи реформаторів і потенційних наслідників». (Paul Bedard, «Washington Post»).

Ст. А7: «Хоч советські урядовці говорять, що резигнація не змінить зовнішньої політики країни, нагла резигнація правдоподібно вплине на стосунки між ССРСР і Заходом, особливо США. Щонайменше вона завдає удару двом стовпам зовнішньої політики Буша: його новому відношенню до Советського Союзу і його коаліції, зформованій проти Іраку» (Peter Gumbel «Wall Street Journal»). Тут же Дейвід Гофман («Washington Post») подає міркування урядовця адміністрації Буша: «Нагла резигнація Шеварднадзе загрожує сповільненням швидкого темпу советсько-американської кооперації на широкій програмі незакінчених справ від Перської затоки до контролю озброєння і розкриває глибину кризи советського проводу, яка турбує».

Ст. А8. Міркування Юрія Мальцова, бувшого дорадника Горбачова, тепер члена Інституту миру США: «Шеварднадзе знає, що надходять жорстокі репресії, і він хоче від них відмежуватися. У Москві кружляють чутки, що удар співпаде з наступом військ США і союзників на Кувейт» (Martin Sieff. Washington Times)³.

Ст. А9. Реакція європейських лідерів: «Приголомшені європейські лідери, реагуючи із невірою і збентеженням на резигнацію Шеварднадзе, висловили в четвер побоювання, що резигнація може відзначити віху в швидкому впаданні Советського Союзу в економічний і політичний хаос. . . А похмурий канцлер Коль казав репортерам: «Я дуже затурбований його резигнацією». У головній квартирі НАТО у Брюсселі старший дипломат сказав Ройтерові: «Ми є приголомшені. Ніхто цього не сподівався. Тут ідеться про багато більше як резигнацію однієї людини. Це є великий удар по цілому процесі реформ у Советському Союзі». Заступник секретаря Північноатлантичної асамблеї НАТО Сімон Мун твердив, що резигнація має різного рода небезпечні імпліка-

ції для майбутніх відносин... Ситуація є, очевидно, гірша, ніж хто-небудь міг думати». Звірявся італійський міністер зовнішніх справ (...): «Я приголомшений тому, що це було таке нагле і драстичне рішення, а також через причину, яка спричинила резигнацію, а яка підкреслює серйозність і небезпеку політичного конфлікту, який проходить у Москві».

Ст. В1-2. Витяги з новин на мережах трьох головних телевізійних кампаній у вечірніх годинах 20.12.АВС. Координатор Пітер Дженінгс: «Шеварднадзе сказав, що його старого приятеля Горбачова відштовхнено небезпечно далеко від демократії». А репортер з Москви: «Шеварднадзе поставив справу ясно, що він побоюється, що твердолінійні комуністи стараються змусити Горбачова ужити військо для задушення демократії в ім'я права і порядку».

NBC. Координатор Там Броков: «Новий розмір політичного хаосу в Советському Союзі є нині драматично ясний із вражаючою резигнацією Шеварднадзе. Його відхід матиме там і по всьому світі колосальні консеквенції (...) Адміністрація була так само заскочена, як і людина на вулиці Москви. Як би не було, вона мала дуже тісні зв'язки з цим міністром».

CBS. Координатор Баб Шіфер: «Нині у Москві дійсний шок. Міністер зовнішніх справ Шеварднадзе нагло зрезигнував та й дав пересторогу, що твердолінійні комуністи штовхають країну у напрямі диктатури, і зустрічають у тому незначний опір зі сторони реформаторів»⁴.

На повороті до старих шляхів

Хоч тут і там чулися голоси, що резигнація Шеварднадзе була спеціально зааранжована Кремлем, подавляюча більшість голосів Заходу потрактувала резигнацію як щирий акт із усіма вище вичисленими наслідками. Дальший хід подій підтвердив правильність становища більшості.

Місяць пізніше писав Сердж Шмеман: «Клясичний кремнолог (...) ділить знання про Москву згрубша на дві категорії: таємниці і містерії. На протязі декількох золотих літ, можливо, воно так і не було, принайменше воно так не виглядало. Гласність же піднесла була заслону таємниці, і почали були впливати дійсні інформації (...) Але гострий поворот до раніших, холодніших програм, який то продемонстрували останні місяці, повернув назад багато із таємниць і містерій та спонукав старих кремнологів стерти порошок із їхніх біноклів і знову роздумувати над кусками, які впливають із кремлівських твердинь.

Що напрям змінився, — каже він далше, — річ очевидна. Тільки на протязі останніх днів за кривавим розгромом у балтійських республіках пішло заморожуюче повідомлення про патрулювання вулиць з поліцією озброєних вояків та указ, який дав право КГБ

робити ревізії у будь-якому підприємстві нібито для розкриття економічних злочинів, які позбавляють громадян їхніх товарів.» І також «сповільнення у поступі переговорів про контроль зброєння». Змінилася і якість осіб довкруги Горбачова. «Трест мозгів перестройки: Александер Яковлев, Станіслав Шаталін, Ніколай Петраков, Вадім Бакатін — всі відійшли. На їх місце прийшли: Генадій Янов, віцепрезидент, Борис Пуго, міністер внутрішніх справ, Валентін Павлов, прем'єр міністрів, в додатку до Дімітрія Язова, міністра оборони, і Владіміра Крючкова, голови КГБ».

Всі ці зміни ставлять питання: чи Горбачов сам персонально рішив змінити курс, будучи «все таки советським комуністом, для якого підставові принципи, включаючи і нероздільність Советського Союзу, є святі», чи його примусили змінити курс військо і КГБ. «Містерійний рух військових частин довкруги Москви у вересні міг був бути попереджувачим сигналом для президента». Неясним, отже, є питання, хто править країною, бо «фактично ніхто не знає, як тепер робляться рішення у Кремлі, чи хто то фактично видає накази».

Як дотепер, «то Горбачов і його твердолінійні дорадники, виглядає, є згодні принайменше в їхній готовості вживати насилля для того, щоб запобігти розпаду Советського Союзу, і щоб привернути порядок. Неясним ще далше є те, скільки досягнень у роки гласности нова команда є приготована задержати». Горбачов далше твердить, що його основні цілі залишаються незмінними, «але особи довкруги нього раніше не виявляли захоплення вільним ринком і вільною думкою, та й мілітарний розгром чи примусова валютна реформа з її відкритою ворожістю до кожного, хто нагромадив капітал, не можуть давати заохоти ентрепренерам і домашнім, і заграничним»⁵.

Ай Ем Еф рапорт

Закінчивши свою працю, представники згаданих на початку міжнародних економічних установ, пересилаючи результат своєї праці президентові США, у супровідному листі, датованому 19.12.1990 р., писали: «Ми розуміємо, що ви поробите відповідні заходи, щоб ця студія була передана іншим учасникам Гюстонських економічних вершин», та що «нашим наміром є зробити цю студію доступною для публіки 21.12.1990 р.». Тепер на Заході ця студія відома як «Ай Ем Еф рапорт», від аббревіатури назви установи — International Monetary Fund — яка вчисляється на першому місці»⁶.

Із вступу до цієї студії виходить, що її автори мали доступ до різних советських економічних установ, та що державні чинники СРСР «передали багато інформацій, досі невідомих поза СРСР, але не дали інформацій про резерви золота і твердої валюти»⁷.

І дата випуску, і міра співпраці советських чинників вказують, що студія була закінчена ще заки повністю оформилася твердолінійна екіпа довкруги Горбачова. Тепер же, так виглядає, праця авторів пішла намарно, бо от на ст. 17 виразно стверджується: «Ринкова економіка є підбудована легальною й інституційною інфраструктурою, із правами приватної власності при її фундаментах. Тоді, як багато часу потрібно для завершення конечних реформ легальної системи, забезпечення приватної власності мусить бути загарантоване на самому початку для того, щоб заохотити приватну ініціативу» (підкр. наше — ВКГ). А як вище віднотовано, і наставлення теперішнього проводу в Кремлі, й останні його потягнення, зовсім не сприяють ростові приватної ініціативи.

Редакція щоденника «Нью-Йорк Таймс» поставилася до цієї студії критично. От початок редакційної: «Провідні фінансові установи Заходу останнього тижня завзивали до радикальних реформ советської економіки, але без масової допомоги зі сторони Заходу. Це є обережна позиція, схвалювана президентом Бушем, яка загарантує захист західних лідерів від осміщення, якщо б перестройка провалилася».

Редакція знаходить третій вихід: «Захід не потребує вибирати між безумовною виручкою і повною пасивністю. Він може приобіцяти советам допомогу з умовою, що допомогу буде відтягнуто, якщо совети не приймуть реформ, начеркнених у студії. Якщо ж Захід чекатиме, він підірве позиції реформаторів, які стоять вічна-віч застрашаючого переходу від певності централізованої контролю до позірного хаосу ринку. Обіцянка поважної допомоги, обумовленої стійким поступом, може усунути страх і зробити перехід можливим»⁸.

Дальші події показали безпідставність закидів редакції нью-йоркського щоденника і правильність обережного підходу президента Буша й авторів студії. От реакція американського бізнесу: «Одною із жертв політичного й економічного хаосу в Советському Союзі став американський ентузіазм робити там інвестиції (. . .) А в результаті малий, але постійний вплив американських інвестицій у Советському Союзі, який почався 1987 р., дуже тепер сповільнився. Багато компаній, які схилялися у напрямі інвестування, тепер починають вагатися»⁹. Ще більш промовистий доказ — кремлівське обвинувачення західних банків у змові: «Прем'єр-міністер Валентин Павлов нині доводив, що недавня конфіскація валюти (мова про 50 і 100 рублів, — ВКГ) Кремлем мала на меті унешкідливити змову західних банкірів повалити советський уряд скуповуванням більйонів рублів і дестабілізуванням економіки (. . .) Опис змови прем'єр-міністром був виразною міркою, як то нагло і незрозуміло Кремль відступив від розмови про вільний ринок щойно п'ять місяців тому»¹⁰ (підкр. наше — ВКГ).

ПРИМІТКИ

1. Jeane J. Kirkpatrick. "Beyond the Cold War". *Foreign Affairs*, річне видання цього квартальника п.н. "America and the World 1989/90", ст. 3.

2. International Monetary Fund, International Bank for Reconstruction and Development, Organization for Economic Co-operation and Development, European Bank for Reconstruction and Development.

3. В американському консервативному журналі "*Chronicles*" за березень 1991 на ст. 8 цей же Юрій Н. Мальцов писав: «Чи Вашингтон, а чи там советський провід хоче того чи не хоче, революція іде. А чи вона може бути безкровна, залежить повністю від готовності теперішнього режиму відмовитися від влади, і то скоро».

4. А от ще: Австралія. «Як хтось такий як Шеварднадзе — непохитно віруючий у реформи й один з архітектів цих реформ — рідше по-жертвувати всім і втікати з життям, існують солідні підстави для зроблення припущення, що сама держава є у стані агонії». ("*Sydney Morning Herald*"). Чехо-Словаччина. «Горбачов і його міністер зовнішніх справ творили безприкладний й унікальний екіпаж советської зовнішньої політики, який здобув незвичайне довір'я. З відходом Шеварднадзе президент стратить більше як половину довір'я. Не є можливе списати найбільш успішного члена уряду без того, щоб не завдати безжалісного удару політиці нових міжнародних відносин» ("*Lidové Noviny*"). Беремо ці цитати із "*World Press Review*", лютий 1991, ст. 9.

5. Serge Schmemmann. "The tough new leaders in Moscow have kremlinologists up and guessing". "*The New York Times*", 27.1.1991, сек. 4, ст. 3. Майкел Скаммел, викладач російської літератури на Корнелльському університеті, схиляється до першої можливості, тобто, що змінив курс сам Горбачов, будучи переконаним комуністом. «Збентеження Заходу, — аргументує він, — в обличчі останнього повороту є зрозуміле хоч би тому, що ми маємо тенденцію персоналізувати політику й обожати визначні особистості (. . . Горбачов не викинув на смітник ані Леніна, ані комунізм. . .) Він є послідовний у своїх переконаннях, починаючи від його книжки «Перестройка» і кінчаючи його недавнім коментарем, що литовці бажають запровадити 'буржуазну' форму суспільства» (Michael Scammel — "Communism's last true believer", "*The New York Times*", 25.1.1991, ст. 29). Подібно думають кореспонденти американського тижневика: «Поворот Горбачова вправо був такий гострий, що загроза мілітарного перевороту стала дискусійною: та ж консервативний переворот, принайменше психологічний, вже стався. Страшне пророкування Шеварднадзе (. . .) вже стало дійсністю із закрутом: сам Горбачов веде контрреволюцію». ("Making his move", "*U.S. News and World Report*", 21.1.1991, ст. 31).

6. Н. Науменко проаналізував цей рапорт із рапортом, виготовленим на доручення прем'єрів урядів держав Європейської Господарської Спільноти у своїй статті п.н. «Горбачов зі західними експертами не рахується й прискіпує економічний крах». («*Шлях Перемоги*», 17.2.1991, ст. 1, 4).

7. Цитуємо зі зіраксової копії оригіналу, пересланого президентові США, ст. 1.

8. "Help Moscow's reformers — soon". "*The New York Times*", 26.12.1990, ст. A30.

9. Steven Greenhouse. "Soviet ventures are losing appeal for U.S. business". Там же, 4.2.1991, ст. A1, 06.

10. Francis X. Clines. "Kremlin accuses banks in West of plot". Там же, 13.2.1991, ст. A3.

(Закінчення буде)

Лідія КОВАЛЕНКО

ДУХОВНА РУЇНА

До питання про наслідки голодомору
1932-1933 р. на Україні
(Закінчення, 2)

Постає ще одне болюче питання, яке не обминає, мабуть, нікого. Невже так легко скорився волелюбний український селянин нечуваному насильству? Невже, не чуючи більше голосу своєї козацької крові, зрікався всього, що любила його душа, навіть майбутнього свого — дітей, віддаючи їх голодній смерті?

Маємо сотні людських свідчень прямої непокори селян перед державним насильством. Та й то сказати: для покірних бо непотрібні були б ні підсилені енкавеесівцями «буксирні бригади», ні оті катівні в кожному селі, іменовані «штабами», ні тюрми, які в ті роки були забиті селянами, ні Соловки. . . Сама могутність цієї відлагодженої репресивної машини — улюбленого дітища деспотичного режиму — свідчила про колосальну енергію опору, що його чинив сільський люд України. Котилися від села до села «волинки» — відчайдушні жіночі бунти, цей трагічний феномен тієї пори, і влада холоднокровно пускала проти українських молодичь кулемети. . .

Але надто нерівні були сили. Селянство було обезглавлене злочинною кампанією «розкуркулювання» і терору, яка забрала його здорове осердя, його мозок і силу. Позбавлене землі й худоби, обернене на безправних рабів, підступно розколоте на «активістів» і «ворогів народу», і на «колгоспників» і класово ворожих їм «індусів», паралізоване страхом, селянство було приречене у цьому двобої з тоталітарним режимом, що набирав своєї злочинної сили.

На краю своєї чорної могили український селянин возносив до неба палку молитву-волення: 'Хліб наш насущний дай нам, Господи, сьогодні! Сьогодні — бо завтра буде запізно. . .'. Трагізм усього, що відбувалося, посилювався тим, що Україна прийшла до своєї Голгофи із зруйнованими церквами, з розтоптанною вірою предків, без їх моральних заповітів.

В 20-х роках на керівне місце в ділі здійснення «церковної політики» висувається сумнозвісний Наркомат внутрішніх справ. Ідеологічним обґрунтуванням такої практики стала відома сталінська теза про загострення класової боротьби в процесі будівництва соціалізму. У квітні 1929 року з мороку енкавеесівських кабінетів вийшла довідка, де стверджувалося що «релігійники» протидіють заходам советської влади, підбурюють проти неї се-

лян, чинять терор проти активістів-безбожників. Це було рівнозначне вирокові. На місця за підписом Лазара Кагановича пішов спеціальний лист «Про заходи по посиленню антирелігійної роботи».

Про те, що означало це «посилення» на практиці, розповідають численні свідки цих подій.

Прошу звернути увагу на такі цифри.

В результаті нагнітання антирелігійного психозу на середину тридцятих років на Україні залишилося всього 9 відсотків діючих церков від їх дореволюційної кількості. Для порівняння: у Росії на цей час діяло 35,6 відсотка колишнього числа храмів, у середньому по Союзу — 28,5 відсотка.

Що ховає історія за цими цифрами? Невже все пояснювалось тільки якоюсь особливою активністю достопам'ятних осередків «войовничих безбожників» на українській землі? Ні, звичайно. Річ у тім, що на Україні поряд із традиційною для всієї старої Росії православною Церквою (тоді її називали «тихонівською») — існувало ще п'ять автокефальних православних Церков. Попри всі свої відмінності, ці Церкви стояли на позиціях національного відродження, піднесення української культури, збереження рідної мови народу. Автокефалію підтримували такі видатні діячі української культури, як академіки Сергій Єфремов, Агатангел Кримський, Михайло Грушевський, композитор Кирило Стеценко, багато відомих літераторів. Отож в очах імперських ідеологів українське православ'я було не тільки рознощиком релігійного «опіюму», а й прихистком «контрреволюційних, націоналістичних сил». Ось вона, справжня причина ревних старань «безбожницького» активу і надзвичайно пильної уваги енкавеєсівського воїнства до скромних сільських храмів. . .

Розправа над вірою народу зовсім не випадково збіглася в часі з кампанією насильницької колективізації. Вона була одним із засобів духовного поневолення народу, перетворення його на безсловесних рабів, на безвільну, нищу, аморфну біомасу. Насильство. Нищення храмів. Голод. Страшна, фатальна для українського народу тріада.

Кожна релігія — то не тільки певна система поглядів, догматів і культових установлень. То ще й писаний кодекс людської моралі, що ввібрав у себе досвід незліченних поколінь. Віками жив наш народ згідно з простими й зрозумілими християнськими заповідями, які тисячу років тому висіялися на здоровому ґрунті слов'янської душі і увійшли протягом століть у плоть і кров, у генотип українця. Не вбивай, не кради, возлюби ближнього свого, не забажай його дому, не вислови брехливого свідчення. . . Подібні правила — не пусті абстракції, скільки б разів їх не порушувано у суєті життя.

Але людина, обтяжена мораллю, була мало придатна для розпочатих новацій.

Був жовтень 1920 року, коли Ленін, виступаючи на III Всеросійському з'їзді комсомолу, виголосив думки, що стали для офі-

ційної ідеології комуністичного суспільства хрестоматійними. Цитую: «Коли нам говорять про моральність, ми говоримо: для комуніста моральність уся в цій згуртованій солідарній дисципліні і свідомій масовій боротьбі проти експлуататорів. Ми у вічну моральність не віримо і обман усяких байок про моральність викриємо» (В.І. Ленін. Повне зібрання творів. Т.41, ст. 296-298).

Минали роки. Патос руйнування старого світу, властивий першим рокам революції, мав би змінитися патосом мирного творення. Тут би й придалася ота «вічна моральність», без якої, як показав досвід нашого суспільства, нічого путнього не побудуєш... Але братовбивча громадянська війна змінилася війною системи проти власного народу. Чи міг передбачити Ленін, яким цвітом проросте його слово на ґрунті сталінщини, заскородженому насильством? Невблаганна логіка розвитку деспотичної системи вела народ до трагедії. Цій системі, що на очах набирала зловісної сили, «вічна моральність» і справді була ні до чого.

Відкидався і знецінювався одвічний моральний ідеал народу — працюваність, великодушність, справедливість, шляхетність, милосердя, гідність, совість... То був надзвичайно болючий процес з наслідками, які ми відчуваємо по сьогодні. З народу було вийнято його живу душу, його найбільшу коштовність, що була його нерозмінним скарбом у всіх перипетіях його страдницької історії і завжди допомагала йому вистояти.

Страшний голодомор застав українського селянина деморалізованим і збещеним. Особиста совість була скасована разом із вічними заповідями. Голодна смерть могла безборонно збирати своє жниво.

Зауважмо: порок крадіяства, якого до того в масі своїй не знало українське селянство, визнавався вже злом державного масштабу. Згадаймо тисячократно проклятий селянською Україною «закон про 5 колосків». А де ж заповідане Богом і батьками «не кради» — один з найперших принципів морального устрою суспільства? В свідомості селянина, позбавленого всього, що він нажив чесним челегким трудом, відбувся жахливий зсув: крадіяство вже не вважалося гріхом, ганьбою, його перестали засуджувати. Насильницьке відчуження від власності, яке згідно з марксовою і лєнінською теорією, мало перетворити селянина з дрібного своєкорисливого «буржуа» на активну постать соціалістичного будівництва, насправді обернулося його глибокою духовною кризою, зробило потенційно криміногенною особою.

Немає сумніву: духовна стагнація советського суспільства значною мірою спричинена тим, що мільйони людей — чи то в ролі наглядачів, чи то як в'язні — пройшли через тюрми і табори, які були школою жорстокості й аморальності. Довжелезна тінь голоду і ГУЛАґу простяглась на цілі десятиліття.

* * *

Окрім того, про що тут мовилося, величезний масив матеріалу шести тисяч свідчень очевидців дав змогу дослідити і такі важли-

ві аспекти духовних наслідків голодомору, як слід його у фолклорі, мові. Жива матерія народної мови відбивала страшні реалії тієї пори, всотувала людський біль і страх. Якщо вже є словник ГУЛАГу, чом би не бути й словникові голоду? Адже голод і ГУЛАГ — суперники за кількістю своїх жертв і масштабами руйнації, за подіяної духовному світові народу.

Нову аргументацію дістає завдяки цим людським документам і проблема географії голоду. Свідки його називають цілком конкретні маршрути мандрів, у які пускалися вони самі чи їхні батьки, намагаючись врятувати від загибелі свої сім'ї. Коли таких свідчень сотні, вони вже окреслюють певну закономірність. І дають змогу з більшою, ніж досі, достовірністю визначити географічні межі голодомору. Вони цілком співпадали з кордонами України і місць розселення українців поза її межами. За тими кордонами був порятунок... Рамки цієї доповіді не дають, на жаль, можливості бодай побіжно зупинитись тут на цих та інших аспектах проблеми, але нагода для цього, гадаю, ще буде.

* * *

Десятиліттями офіційна комуністична ідеологія звично прикривала кров і біль народу знаменом вищої класової справедливості, яка восторжествує завтра, потім, колись, у світлому майбутньому. Зловісна брама Соловецької катівні обіцяла залізною рукою терору «загнати людство до щастя»...

Не може бути справедливості й щастя на муках і крові.

Зі страху не народиться гідність, з визиску — достаток, зі зла — добро.

З ненависти може виплодитися тільки ненависть, з безпам'ятства проростає духовний цинізм, з насильства — холуйство.

Грандіозний і трагічний за наслідками експеримент по прискореному будівництву «соціалістичного раю» рухався по трупах, призвів до незліченних людських жертв і дійшов нині свого логічного кінця.

Наш символ віри — вільна, незалежна, розкута Україна. В генетичній пам'яті нашого народу — і світлий образ козацької волі, і голодний апокаліпсис 33-го року. І те, й те — наше, нічیه більше. Ми не можемо просто отак собі полишити напівдорозі біль і смуток рідних могил. З цим спадком іти нам до реальної незалежності України.

Трудно, тяжко повертає собі народ України духовне здоров'я. Жадане й драматичне його очищення, радісне й гірке його воскресіння.

Надто багато позаду могил. Надто великі втрати. І тільки виповівши минулі страждання, крок за кроком пройшовши заново хресну путь своєї далекої й близької історії, віднайде себе наш народ, гідний прекрасної долі.

З першого фронту боротьби за УССД

М. КУСЕВИЧ

В ЯКІЙ ЖЕ Я ПАРТІЇ?

23 лютого в приміщенні Спілки письменників в м. Києві розпочала свою роботу конференція Української Республіканської Партії з питань ідеології, тактики та діяльності.

Мені особисто, як членові УРП, важко писати про хід цієї конференції з багатьох причин.

Я не можу сказати, що мій світогляд тільки формується, адже роки, проведені в Брежнєвських концтаборах, і власне сприйняття сьогодення зформували в мене певний світогляд. Змінити його зараз, як мені здається, неможливо.

Саме з такими думками я йшов на конференцію, тим більше, що одним із головних питань порядку денного було питання ставлення УРП до українського націоналізму.

Вже підходячи до будинку, де проходила конференція, я був здивований дещо своєрідним оформленням фасаду. Фасад будинку було прикрашено червоним — імперським, та червоно-лазуровим українськими колоніальними прапорами. Не побачив я української національної символіки і в залі конференції, хібащо значки із зображенням національного прапора у декого з учасників та продаж по скажених цінах сувенірних національних прапорців у фойє. А на вилозі піджака Голови УРП Левка Лук'яненка виблискував значок народного депутата УССР з зображенням того ж червоно-лазурового прапора.

Але, це тільки прелюдія.

Почалася конференція з доповіді голови УРП Л. Лук'яненка «Якою я бачу ідеологію Української Республіканської Партії».

Дивним, на мій погляд, є вже той факт, що вже через рік після створення партії проводиться конференція, на якій починають змінювати, а точніше — розробляти нову ідеологію. Я вважаю, що партія може змінювати, в залежності від політичної ситуації, стратегію і тактику боротьби, але її ідеологія повинна залишатися незмінною.

Але повернуся до ходу конференції.

Виступаючи з доповіддю, Л. Лук'яненко підкреслив: «Основним напрямком ідеології Української Республіканської Партії, її першочерговою метою, є перехід, але перехід поступовий, до правової держави. Верховна Рада повинна, не поспішаючи, створювати і приймати закони, які б по можливості враховували національні історичні традиції народу».

Антиподом УРП є комуністична партія України, наші з нею ідеології прямо протилежні. Що ж стосується порівняння ідеології УРП з ідеоло-

гіями інших новостворених партій, які є союзниками УРП в антикомуністичній боротьбі, то порівнювати їх зараз не можна, тому, що і УРП, і інші партії, наші союзники, ще не мають певної ідеології. Вона зараз в усіх партіях у стадії формування».

Зупинившись на питанні економічної політики УРП, Левко Лук'яненко сказав: «Ідеал УРП в економіці — рівність прав громадян. Кожен повинен заробляти стільки, скільки забажає, але заробляти чесно, не порушуючи закону. Ідеал УРП — збагатити кожну сім'ю. Буде заможна кожна сім'я — буде заможна держава. В галузі духовності, — підкреслив Л. Лук'яненко, — УРП стоїть за відродження української культури, віри в Бога. Ми повинні видобути із закритих сейфів надбання минулих поколінь у галузі національної культури і духовності. Але не слід забувати, що методами боротьби УРП повинні бути мирні, поступові парламентські методи, які б нікому не спричинили лиха».

«Слід відзначити, — продовжував Л. Лук'яненко, — що зараз з'явилися певні політичні сили, які намагаються затягнути український народ на слизький шлях інтегрального націоналізму. Вони пропагують вчення Д. Донцова, не розуміючи того, що це вчення було добрим у той час, коли воно писалось. Зараз воно на Україні не прийнятне, і з цим треба рахуватися, бо інакше ми можемо наробити багато шкоди українському народові, самій ідеї української державності».

З доповіддю «Українська Республіканська Партія і український націоналізм. Погляд спостерігача», виступив на конференції Голова українського комітету «Гельсінки — 90» Василь Лісовий, який зокрема сказав: «Коли я кажу про знаходження сучасними партіями свого ідеологічного обличчя, то я зовсім не маю на увазі досягнення такої одностайності всіх членів партії, яка була багато років у КПСС. Навпаки, партіям, у яких, на зразок марксистських партій, хочуть досягти такої одностайності, загрожує дух тоталітаризму.

Проблема, наприклад, віри в Бога, філософія релігії, філософія людини, філософія культури не повинні розв'язуватися однаково всіма членами партії. Але УРП, як політична партія, безперечно повинна розробляти в першу чергу свою соціальну і політичну філософію, мати своє власне бачення шляхів побудови ефективної економіки, своє бачення майбутнього України. Розглядаючи проблему політичної філософії перспектив соціально-економічного розвитку УРП, так чи інакше зіткнеться, по-перше, з проблемою певних опозицій щодо політичних доктрин інших партій, по-друге, пошуки певних традицій у сфері політичного мислення. Обидва ці питання, звичайно ж, взаємопов'язані. Я подав би ще той момент, що самовизначення ідей, пошуки ідеологічної доктрини повинні відбуватися в міжнародному контексті, в знаходженні свого місця в системі і в спектрі політичного мислення в міжнародному плані.

Зрозуміло, що опозиції в ідеологічному спрямуванні не виключають можливості об'єднання зусиль з цими партіями. Навпаки, вони дають розуміння того, що інші підходи до спільної мети є такими ж оправданими і необхідними.

Якщо політична доктрина не потребує свого опонента, який виходить з

інших передумов, а вірить, що вона всеохоплююча і може сама вичерпати всю різноманітність життя, то це також ознака тоталітарного способу мислення.

Я хочу викласти свій погляд на питання, де УРП може шукати ідеологічного коріння в розрізі політичної філософії.

Передусім щодо традицій. Народ України є європейським народом. Оскільки його культура при всіх східних включеннях є відгалуженням європейської культури, я цю тезу не можу тут захищати, чи розвивати, але основні ідеології на Україні так чи інакше є основні європейські ідеології. Большевизм, націонал-комунізм, націоналізм, соціал-демократизм, лібералізм, консерватизм.

З іншого боку, українська думка, звичайно ж, не позбавлена і власних особливостей, які не можна ігнорувати при пошуку певних успадкувань чи традицій.

Важливо, однак, наприклад, коли я буду визначати альтернативу для УРП в спектрі цих ідеологій, то треба усвідомлювати, що традиційні назви цих напрямків не дуже легко пристосовуються до сучасних концепцій ідеологій.

Моя відповідь на питання, де УРП може шукати джерел своєї політичної філософії, зрозуміло, може носити лише характер пропозиції. Мої зауваження — це зауваження стороннього спостерігача, але те, що я вам кажу, повинно бути вмотивоване, інакше, може виникнути заперечення, що все це взагалі не має відношення до УРП і тому вона взагалі так чи інакше повинна орієнтуватись у спектрі цих ідеологій. Моя мотивація ґрунтується на осмисленні історії становлення партії, хоча ця історія досить коротка. УРП постала на основі колишньої Української Гельсінської Спілки, тобто організації, пов'язаної з захистом прав людини та міжнародного порядку, який гарантує права народів. Якщо враховувати все це, то виникає думка, що УРП повинна бути партією ліберального напрямку, але з урахуванням ідей захисту прав людини, однак УРП на протязі своєї короткої історії велику увагу приділяє справі побудови української національної держави в рамках розумного міжнародно-правового порядку. Не випадковою в цьому контексті виглядає і сама назва партії — «Республіканська».

УРП стримано, я б навіть сказав помірковано, ставиться до реакційного радикалізму, особливо такого, який пропагує байдужість до того, які методи застосовуються для досягнення мети, або пропагує включення навіть методів насильства.

Інакше кажучи, діяльність УРП спрямована не стільки на критику установ, скільки на побудову установ, побудову інституцій, які складали б основу розумного соціального і міжнародного порядку. Ось це та стратегічна лінія, на яку свідомо чи несвідомо орієнтується УРП, а чи найменш, може орієнтуватися.

Отже, побудова незалежної правової держави, нормальних демократичних інституцій, входження української держави в міжнародний правовий порядок — ось основний напрямок зусиль УРП.

Це не означає, що УРП не може піти на енергійні політичні акції, але

вона не може собі дозволити на розкіш ризикованого революційного націоналізму.

Всупереч поширеним серед нашої громадськості поглядам, недотягнення українського національного відродження не настільки у недостатній національній свідомості мас, як радше у квалітеті соціально-політичних та інтелектуальних верхів. Тому потрібне відродження рідного консерватизму, що його трагічний недорозвід був завжди «ахілесовою п'ятою» українців. Тут йдеться про утвердження всередині українського громадянства організованих сил авторитетів, дисципліни, правопорядку, політичної культури, раціональної суспільної думки, які б і стали в майбутньому носіями української державної влади, щоб скеровувати в потрібне, спокійне річище вибухову енергію різних бунтарів.

Наприкінці хочу відзначити, що націоналізм як певна випрацьована ідеологія ставить на верхній щабель основної цінності — націю, а це небезпечно. Тому, що вищою цінністю є інтернаціональна справедливість, міжнародний правовий порядок, у межах якого потрібно здійснювати національні інтереси. Якщо ви вживаєте слово «НАЦІОНАЛІЗМ», це відразу підкреслює, що у вас не долг — вища цінність, не справедливість — вища цінність, а нація — вища вартість. Це треба насамперед враховувати у своїй ідеологічній роботі, інакше народ вас не зрозуміє».

Виступ Василя Лісового викликав деяке здивування і підтвердив, що кулуарні розмови про те, що УРП відмежовується від українського націоналізму, мабуть, мали під собою певне підґрунтя. Але вже наступний виступ *Валентини Паражак* довів, що в партії є люди з діаметрально протилежними поглядами.

Доповідь В. Паражак мала назву: «Чи повинна наша партія мати націоналістичний характер». В ній, зокрема, наголошувалося:

«В програмі УРП говориться: 'Партія продовжуватиме найкращі традиції національно-визвольної боротьби в Україні минулих часів'. Обговорюючи питання стратегії і тактики, УРП вважає неможливим обминути питання ідеології нашої партії. Це найменш опрацьована і найслабше висвітлена ділянка, хоча важливість ідеології є надзвичайно велика. Адже ідеологія — це душа партії, її суть. Стратегія і тактика будуть змінюватися залежно від політичної ситуації, від розстановки сил на політичній арені України, залежно від зовнішніх чинників, тоді, як ідеологія повинна завжди залишатися тим, що визначає обличчя нашої партії. Ідеологія партії повинна нести в собі основні цінності, заради яких створено партію. УРП створено для боротьби за волю і незалежність України, за визволення її з імперського ярма. Адже тільки повністю незалежна Україна може вижити і розвиватися. Для повноцінного розвитку України треба оздоровити, відродити українську націю, яка, як усім нам відомо, перебуває у стані пригнічення».

Три століття рабства дали свої результати. Ми спостерігаємо повну руїну економічну, екологічну, демографічну. Найгіршим є те, що в значній частині українці є денаціоналізованими і політично байдужими. Не секрет, що навіть в Галичині, де політична і національна свідомість багато

вища, ніж в інших регіонах республіки, є багато людей, наділених так званою 'ковбасною психологією'. Це старші люди, яким барометром у житті є власний шлунок і власна кишеня. Ми знаємо, хто і як довів народ до такого стану, але боротися з духовним зубожінням, стукати до душ і сердець цих людей повинні ми. Що ж стосується Сходу України, то тут все ще набагато гірше.

Великодержавна політика русифікації, геноциду і етноциду призвела до того, що на Східній Україні міста вже не є українськими, а українці, що проживають в тих містах, не хочуть і соромляться бути українцями.

Диявольська політика шовіністичної імперії зуміла прищепити українцям почуття нижчої вартості і напруженості українства, а для тих, хто не втратив гордості і любови до свого рідного, влада не скупилася на погрози, репресії, і навіть фізичну розправу, як було, наприклад, з Аллою Горською. Розрахунок був простий — залякати. І страх культивувався в людях з покоління в покоління. Колективізація і розкуркулення, розстріли і депортації, голодомори, репресії і гулаги залишили не тільки мільйони могил, але й страх у багатьох душах, який нищив усе людське, залишаючи лише порожнечу і байдужість. Довершила все тотальна і безсоромна брехня. В систему цієї брехні людина потрапляла з наймолодшого віку і борсалася в ній все своє життя, чим далі, тим більше, не задумуючись ні над чим. Це було подібно до якоїсь фантастичної гри. Всі знали, що все навколо брехня, і грали свої ролі. Більшість покійно і приречено тягла свій віз, інші драпалися по головах один одного до корита, а Герої, яких час від часу народжує кожний народ, каралися і мучилися по таборах. Споконвічні цінності, що їх виробило людство за всю свою історію, руйнувалися і викорінювалися. Були приречені на повне вимирання віра, культура, історія, милосердя та права людини. Мали зникнути самі поняття 'нації і народи'. Нам обіцяли в недалекому майбутньому 'нову історическую общность' — 'советський народ', а нашу рідну мову, як і мови інших народів, мав замінити 'великий и могучий язык', правда, дещо зіпсований.

Кілька років тому мені було страшно, що так рано чи пізно станеться, що коли до того не допустять наші діти, то хто може поручитися за внуків чи правнуків? Тепер ми вже бачимо, що так не буде, не повинно, не може статися, але скільки зусиль треба докласти, щоб процес денаціоналізації повернути в протилежний бік, яку титанічну працю треба звершити, щоб у батьків-'малоросів' вирости діти-українці, діти-патріоти. Ось я переходжу до суті питання. Потрібна націоналізація нації, українізація України, як це не кострубато звучить, і цю українізацію повинно нести не тільки Товариство мови 'Просвіта', ба йому самому це й не під силу. Ця робота повинна проводитись на державно-політичному рівні, як свого часу, а подекуди ще й зараз проводиться русифікація і денаціоналізація. І в перших рядах боротьби за відродження нації повинна бути УРП.

При всій моїй повазі до демократії і прав людини, пріоритет ми повинні надати правам нації, а властиво відродженню нації. Україна відродиться і зможе бути рівною серед рівних тільки тоді, коли відродиться українська нація, український народ. Я за те, щоб всі народи, що проживають на

території України, мали свої національно-культурні автономії. Ми повинні надати їм всі права, але в першу чергу ми повинні всі сили спрямувати на відродження України, її екології, культури, нації. І хочемо ми чи не хочемо, любимо чи боїмося слова націоналізм, тут нам без нього не обійтися. Правда, слово ми могли б підібрати й інше, але навіщо. Це слово прекрасне і горде, а що його забруднили наші вороги, то вони не одне святе для нас спаплюжили. Вони оббрехали і облили багнюкою наші пам'ятники і храми, наших героїв-предків, дорогі нам могили, все, до чого дотяглися їхні брудні руки і язика. То що ж, нам тепер відмовитися від усього цього? А чи не понівечили вони нашу землю, наші ріки й повітря? Зрештою, наші долі й душі? Чи ж маємо всього зрікатися? Звичайно, ні! Мусимо тільки засукати рукави і чистити й очищати все, що в змозі. Ось так і зі словом націоналізм. Як тільки не зловживали цим словом, які ще лайки до нього не чіпали, і раніше це таки спрацьовувало. Навіть у людей свідомих і патріотично вихованих це слово викликає певну настороженість, а в людей малосвідомих просто жах. Навіть деякі члени УРП ще повністю підтримують саму ідею націоналізму, але партії бояться вживати це слово.

Неодноразово доводилося чути: «В душі я з тобою згоден, але висувати ідею націоналізму ще передчасно, нас можуть не зрозуміти». Я ж вважаю, що ми вже запізналися, що ідеологічно і теоретично робота в нашій партії ведеться недостатньо, що ми, члени УРП, неодмінно повинні ознайомитися з тою багатою спадщиною, яку залишили нам наші попередники, які боролися за Україну. Але, насамперед, нам треба ознайомитися з політичними засадами, ідеями і програмою ОУН, працями ідеологів українського націоналізму. Ознайомитися не для того, щоб перенести ідеологію ОУН в УРП, а по-перше, щоб не боятися того, що страшним не є, по-друге, щоб взяти краще з того, що залишили нам попередники і що відповідає нашому сучасному моменту. На жаль, навіть члени УРП не всі знайомі з працями Степана Бандери та його однодумців. Не скажу, що я читала все, чи дуже багато читала, що і скільки вдалося знайти, але найбільше вразило те, наскільки актуальні для нашого часу і нашої боротьби є думки і слова Степана Бандери, скільки в них любови до України і зовсім немає ненависти до інших народів, як нас переконувала большевицька пропаганда. Ненависть у націоналістів у 40-50 роках викликала комуністична система і шовіністична імперська політика Кремля. Чи ж не те ж саме ненавидимо і ми? Чи ж не те ж саме ненависне і для інших народів, що борються за свою незалежність і яких комуністи теж називають націоналістами? Ми глибоко шануємо всі народи, що прагнуть, як і ми, вирватися із 'обійм' Москви, а вони поважають і розуміють нас, нашу боротьбу. Недаремно при зустрічі представників пригноблених народів звучить гасло — 'За вашу і нашу свободу!' І час реабілітувати нам наш націоналізм.

Останнім часом ведеться велика робота в засобах масової інформації, особливо львівської, щодо висвітлення так званих 'білих плям' в історії України. Із забуття випливають і очищаються від брехні героїчні і трагічні події, в новому світлі постають перед нами нові імена, відроджується слава ОУН і УПА. То чи не пора очистити від скверни і їхні ідеї, їхній

націоналізм, адже їм націоналізм служив для боротьби за щастя і долю свого поневоленого народу, за життя своє і своїх близьких.

Давно і загально відомо, що націоналізм пригнобленої нації є явищем прогресивним і зовсім не те, що є націоналізм нації гноблячої. Націоналізм нації не дає нації загинути, зникнути — це пульс нації, її кров. Український народ ніколи і нікого не завойовував, ніколи не зазіхав на чуже, а навпаки — його завойовували, утискали, таврували; то чи можна заперечити право народу боронитися, захищати своє існування? Ми маємо таке право, дане нам від Бога, бо все, що живе на землі, повинно жити. А щоб заперечити твердження наших ворогів, що український націоналізм ворожий до всього неукраїнського, наведу кілька фраз з політичних засад УПА, 'Короткий виклад ідей і програми УПА': '...в рядах УПА борються українські селяни, робітники та інтелігенція проти гнобителів за національне та соціальне визволення, за новий державний порядок та новий соціальний лад на Україні, за культурні взаємини з другими народами, за право виїзду за кордон на лікування, навчання і пізнавання побуту, життя та культурних надбань других народів, за повне право національних меншин плекати свою власну по формі і змісту національну культуру, за рівність всіх громадян України, без огляду на національність, в державних та громадських правах та обов'язках, за рівне право на працю, заробіток, відпочинок. Українська Самостійна Соборна Держава змагатиме до постійної співпраці та дружби з самостійними державами вільних народів, змагатиме до тривалого миру'. І подібних цитат можна навести безліч, бо український націоналізм насправді страшний тільки для імперії та її імператорів, для сучасних сталінів та гітлерів. З чим із зачитаного не погодились би в УРП? Під чим вони не могли б підписатися?

Український націоналізм не декларує ніякої зверхности, не претендує на вищість українців над іншими народами. Головне завдання українського націоналізму в тому, щоби пробудити і виховати в українців національну свідомість. То хто ж ми такі, і чого ми прагнемо для наших дітей, для своєї землі? На Україні проживають люди різних національностей, і це є нормально. Жодна країна в світі не є мононаціональна. Не нормальним є те, що ця неоднорідність створювалася, а подекуди створюється і зараз, штучно, з метою русифікації і денаціоналізації України. Не буду заглиблюватися в глиб національної політики Москви. Вона всім відома. Ми ж зараз, як і всі інші республіки, опинилися перед реальністю, яку мусим приймати такою, яка вона є. Нам вдалося уникнути національних конфліктів, не допустити до створення інтерфронту, хоч його успішно замінює група '239' в парламенті. Всі ми знаємо про різні намагання розчленити, поділити Україну. Комуністичні засоби масової інформації намагаються посіяти страх і непевність серед людей — неукраїнців, особливо росіян, і нам належить вести серйозну і послідовну контрпропаганду, переконувати цих людей в тому, що не ми, українці, не наш український націоналізм є загрозою для них, для їхніх прав. Мусимо переконувати їх у шляхетності і справедливості наших намірів, у тому, що відновлення справедливості щодо нашої нації зовсім не означає жодних утисків для них. Ми прагнемо справедливості, а не помсти, не кривди невинних лю-

дей, але щоб усім людям жилося добре на нашій землі. Український народ повинен відродитися, стати сильним і гордим. Тільки тоді ми зможемо захистити себе і всіх громадян України.

Таким чином вважаю, що УРП обов'язково повинна мати націоналістичний характер і не треба боятися, що цим ми відштовхнемо від себе потенційних членів чи прихильників нашої політичної лінії. Ріст рядів партії не мусить бути для неї самоціллю. УРП є і повинна лишатися тою радикальною силою, яка веде за собою весь національно-визвольний рух, і до нас мають приходити найбільш свідомі, рішучі, переконані представники нашого народу. Звичайно, членами УРП можуть бути громадяни інших національностей, але тільки ті, хто, як і ми, поставили за ціль свого життя боротьбу за незалежність України. А якщо таких людей багато не буде, то дивного в цьому нічого нема. Побудова соборної української держави — це передусім справа українців, і не відштовхуючи нікого з прогресивних людей, ми повинні передусім розраховувати на власні сили і власну посвяту. Хай у новітній вільній Україні живуть люди різних національностей, хай вони розвивють свою культуру, плекають свої мови, моляться в своїх храмах, хай користаються всіма правами і благами, якими будемо користуватися ми, але господарями на своїй землі будемо ми — українці. У нас немає іншої Батьківщини, і ми не претендуємо ха-зяйнувати на жодній іншій землі.

Україна вступила в новий етап національно-визвольної боротьби, і національне відродження не може обминути жодної із складових частин нашого життя. Обговорюється створення Національних Збройних Сил, пробиває собі дорогу концепція національної школи, на підході національна валюта, об'єднуються українські вчені і медики, літератори і мистці, журналісти і спортсмени. Та хіба може УРП, яка претендує на провідну роль у національно-визвольному русі, не бути націоналістичною? А якщо ні, то якою? Міжнаціональною чи інтернаціональною? Але, чи буде вона в такому випадку українською? Та й маємо ми вже одну інтернаціональну партію — КПСС з її яничарською частиною — КПУ. Наша партія покликана становити альтернативу до цієї псевдоінтернаціональної інституції. І найгостріша наша зброя — це наш здоровий прогресивний націоналізм. УРП повинна мати націоналістичний характер і на політичній карті України зможе бути найбільш непримиримим ворогом імперської шовіністичної КПСС.

Ми переможемо!

Слава Україні!»

Такий яскравий виступ був у львів'янки Валентини Паражак.

(УЦІС)

Х КОНГРЕС ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ

(УЦІС) 23-24 лютого 1991 року в Тбілісі відбувся Х конгрес поневоле-них народів ССРСР. На конгресі були представлені:

- Партія Національної Незалежності Грузії
- Національно-Демократична Партія Грузії
- Ліга Громадян Грузії
- Товариство «Іллі Праведного» — Грузія
- Латвійський Національний Конгрес
- Латвійський Національний Комітет
- Союз Національної Молоді «Молода Литва»
- Ліга Свободи Литви
- Об'єднана Республіканська Партія Естонії
- Партія Національної Незалежності Естонії
- Антибольшевицьке крило Білоруського Народного Фронту
- Об'єднання Національного Самовизначення — Вірменія
- Азербайджанська Партія «Мусават»
- Азербайджанський Народний Фронт
- Представники Москви
- «Солідарность вальчонца» — Польща
- Форум «Варшава 90»
- Українська Міжпартійна Асамблея
- Українська Національна Спілка
- Спілка Незалежної Української Молоді
- Комітет Захисту Прав Людини — Україна
- Комітет по утворенню Української Національної Армії.

В суботу 23.2.1991 року відбулося перше пленарне засідання, на якому було повідомлено, що Х конгрес зібрався у Тбілісі на основі рішення ІХ конгресу, який відбувся наприкінці січня 1991 р. в Талліні.

За встановленою традицією, в першу чергу представники делегацій розповіли про політичну ситуацію у своїх республіках.

Першими виступили представники Грузії.

Після виступу грузинів, представник України підняв питання про обговорення проблеми Антибольшевицького Бльоку Народів. Представники делегацій заперечували, звернувши увагу, що такого питання немає в порядку денному. Було продовжено виступи представників делегацій про політичне положення в республіках.

В неділю 24.2.1991 продовжувалося обговорення положень у республіках, які представлені на конгресі.

Ситуацію в Україні охарактеризував голова делегацій УМА Юрій Микольський.

Після виступів представників усіх делегацій, слово було надано представникові УМА, членові Української Національної Партії Василеві Барладяну. У своїй об'ємній та змістовній доповіді він представив образ спільного ворога усіх поневолених у ССРСР народів (в першій частині), а

також про завдання АБН на сучасному етапі (в другій частині). Лейтмотивом доповіді було: в умовах, коли, з однієї сторони, національно-визвольні рухи поневолених народів набирають сили, а з другої — поширюється тиск Москви на підписання союзного договору, як ніколи необхідна координація дії усіх підневільних народів. В цих умовах АБН безумовно відіграв би роль координатора спільних дій. Було детально з'ясовано можливості АБН в діаспорі та пропонована АБН допомога у співпраці. Запропоновано організацію та видання друкованого органу АБН «Наш Фронт», який буде виходити російською мовою. Доповідь доповнив представник УМА Павло Скочок, який говорив в основному про організацію газети.

Оба промовці наголошували, що АБН не є якоюсь однонаціональною організацією, і в першу чергу не під впливом української діаспори. Були названі прізвища керівників АБН різного періоду, які були представниками майже усіх поневолених народів.

Після виступів, головуєчий — голова національно-демократичної Партії Іраклій Кадогішвілі зачитав вітання АБН грузинською мовою, а Роман Панкевич — російською. Він також передав інформаційні матеріали, прапорець та значки АБН.

Доповіді, вітання та подарунки зробили на присутніх відповідне враження. Було поставлено багато питань про діяльність та завдання АБН. Але коли представник УМА Анатолій Лупиніс поставив питання про відродження АБН на терені ССРСР, виявилось, що це питання абсолютно попередньо не підготовано. Інформація про те, що учасники IX конгресу в Талліні були поінформовані про діяльність АБН та про наміри відродження цієї організації на X конгресі в Тбілісі — не відповідає дійсності. Учасники конгресу в Тбілісі не були готові до цього, і не мали відповідних повноважень від своїх організацій. Багато партій відразу висловили зацікавлення відродженням АБН на терені ССРСР та дали попередню згоду вступити в АБН. Але для цього вони вимагали часу на ознайомлення з матеріалами АБН та на одержання повноважень своїх організацій та партій.

Вирішено: на пропозицію української делегації наступний XI конгрес поневолених народів провести на Україні 13-14.4.1991. Конгрес буде проходити слідуєчим чином: 1-ий день: XI конгрес поневолених народів, 2-ий день: організаційне зібрання організацій, які прибудуть на конгрес з повноваженнями для відродження АБН на території ССРСР. Був утворений організаційний комітет, який повинен зібрати та розмножити інформаційні матеріали про АБН. Ці матеріали будуть розіслані всім зацікавленим організаціям. При необхідності представники оргкомітету виїдуть на місце для з'ясування позицій та переговорів, які мають привести до відродження АБН.

Під час роботи X конгресу поневолених народів, в суботу, 23.2.1991 року в Тбілісі, був проведений мітинг. Мітинг організував «Національний Конгрес» Грузії, який стоїть на радикальних позиціях в питаннях незалежності Грузії та в опозиції до теперішньої ВР Грузії. Тема мітингу: Геть окупаційну советську армію з Грузії, за повну державну незалежність Грузії (з нагоди дня советської армії 23.2.1991). На мітингу, крім представників партій, які входять у НК Грузії, виступили представники пар-

тій, які брали участь у X конгресі поневолених народів. Від України на мітингу виступили:

Мелетій Семенюк — голова Братства УПА, Луцьк. Він розказав присутнім про I з'їзд поневолених народів, який відбувся по ініціативі ОУН-УПА 21-22.11.1943 року в лісах Житомирщини. Він спростував фальшивий образ УПА, який розповсюджують комуністи. Він назвав багато прізвищ грузинів та інших кавказьких народів, які воювали в УПА. Нагадав присутнім, що в 1944 році великий загін грузинів у складі 70 чоловіків вирушив у Грузію піднімати народ на боротьбу проти большевицької окупації.

Юрій Микольський — заступник голови УМА, Львів, пояснив коротко мету утворення та діяльність ОУН на сучасному етапі і висловив впевненість, що національно-визвольна боротьба українського, грузинського та усіх поневолених імперією народів увінчається успіхом.

«НАШЕ СТАВЛЕННЯ ДО РЕФЕРЕНДУМУ»

Так називалася пресконференція, яку 4 березня провела Українська Міжпартійна Асамблея в приміщенні Спілки письменників України.

Перед журналістами советських і закордонних засобів масової інформації виступили: Голова Асамблеї Юрій Шухевич; Голова Політичної Референтури УМА Анатолій Лупиніс; заступник Голови Виконавчої Ради УМА Кузьма Федченко; Голова Виконавчої Ради, заступник Голови Української Міжпартійної Асамблеї Петро Кагуй. Вів пресконференцію головний редактор радіомовлення на закордон українського радіо Дмитро Пономарчук.

Висловлюючи ставлення Української Міжпартійної Асамблеї до проведення референдуму та республіканського опитування громадської думки щодо збереження «оновленого» Советського Союзу, Юрій Шухевич підкреслив, що проведення такого референдуму, само по собі, незважаючи на його наслідки, є незаконним. Українська держава ще в 1919 році анексована московсько-большевицьким урядом, і тому неправомочним виглядає проведення референдуму для вирішення питання: «Чи прагне народ України волі і незалежності?», а саме так можна розтлумачити запитання, внесені в бюлетень, запропонований Верховною Радою УРСР додатково до бюлетеня, запропонованого імперським центром, тому що право на незалежність є невід'ємним правом будь-якого народу, і для визнання цього права не потрібне ні проведення опитування, ні рішення президента держави-окупанта.

Позиція Української Міжпартійної Асамблеї щодо проведення референдуму — однозначна: УМА закликає два з половиною мільйони зареєстрованих громадян Української Народної Республіки не йти на виборчі дільниці 17 березня, не брати участі у запропонованому Горбачовим, Кравчуком і коляборантами зареєстрованої опозиції антинародному фарсі, який називають референдумом.

Голова Політичної Референтури УМА Анатолій Лупиніс ознайомив присутніх з текстом заяви Української Міжпартійної Асамблеї «З приводу так званого референдуму та опиту», в якій зокрема говориться:

«Згода Верховної Ради УССР на проведення в Україні союзного референдуму зайвий раз засвідчила його ролю як провідника політики Кремля. Проведення додаткового республіканського опиту, який, до речі, нікого ні до чого не зобов'язує, справи не вирішує. Навпаки, враховуючи реальну можливість того, що більшість населення висловиться проти горбачовського «союзу», другий бюлетень підстраховує перший, по суті гарантуючи, завдяки облудній фразеології про союз держав, збереження колоніального становища України. Досить згадати, що в Переяславській угоді теж йшлося про рівноправний союз держав, при чому із збереженням за цими державами всіх державницьких прерогатив, включаючи військо, незалежну зовнішню політику та інше. В сьогоденній ситуації Москві важливо зберегти «узы», все інше вона, безперечно, забезпечить. Цікаво, які чіткі, згідно з своєю природою, позиції щодо питання референдуму зайняли різні політичні угруповання — у повній відповідності до своєї ідеології.

Про комуністів — як гуренківських, так і кравчуківських, говорити не приходить — їх партія творилася Кремлем як політичне прикриття експансії, іншої ролі виконувати їй не може. Тут мова може йти лише про більш чи менш вдалу тактику.

Поети-романтики, які з малих літ мріяли про комунізм і «дихали» ним та його вождями, потім, на заклик Горбачова, почали мріяти про «перестройку» і втілили свої мрії в проєкті програми Народного Руху України за перебудову, сьогодні мріють про вільну Україну у союзі з Москвою і разом з комуністами. Характерно, що інші «романтики», які опанували провід РУХу, зайняли ту ж позицію. Викликає інтерес, що мрії цих «романтиків» завжди співзвучні з прагненнями можновладців.

Останнім часом активізувалася політична діяльність правозахисників, які в минулому році зорганізувалися в Українську Республіканську Партію. Провід УРП тричі міняв свою позицію щодо референдуму. Спочатку було вирішено — брати участь у референдумі і закликати сказати «НІ!»; потім було взято рішення — не закликати, як до бойкоту, так і до участі в референдумі, а тих, хто піде на виборчі дільниці, закликати сказати «НІ!»; і, нарешті — взяти участь у референдумі, але в обох бюлетенях відповісти «НІ!».

Взявши УРП з помітним прогресом за такий короткий час, хочемо наголосити, що самою участю в оцій затії Кремля вони узаконюють як сам референдум, так і його результати, і закликають український народ зробити те ж саме.

Прийнявши участь у формуванні та діяльності Рад, коли ті опинилися перед реальною загрозою повного краху, давши політичну ін'єкцію імперському режимові, який самотужки комуністи зберегти були б неспроможні, розділивши з ними відповідальність за становище, в якому опинилася Україна, так звана демократична опозиція зараз намагається втягнути в цю авантюру весь український народ.

Цілком природньо, що нікому, тим більше людям з такою високою національною свідомістю, не хочеться в майбутній історії України поповни-

ти собою і без того вже довгий список коляборантів, у якому місце знаходиться як для відвертих яничарів, так і для так званих поступовців. Але вершиною коляборантства є спроба втягнути весь народ України в зраду власних інтересів.

При всій повазі до тих, хто спромігся в західних областях України забезпечити поразку комуністів у минулих виборах, не можемо обійти мовчанням надоригінальну ініціативу п. Вячеслава Чорновола та його спільників з Галицької Асамблеї щодо третього бюлетеня. Розуміємо, що важко силами трьох областей протиставити себе Москві відмовитись від участі в референдумі. Але, узаконюючи його, прикривати свою позицію опитом «чи бажаєте Ви, щоб Україна була незалежною державою» на землях, рясно политих кров'ю борців за цю незалежність, для іще живих повстанців, які свою волю засвідчили зброєю та чвертьвіковим полонем в концтаборах, їх дітей та онуків, це образливо. Навряд чи хто має сумніви, що результати референдуму будуть фальсифіковані, оскільки забезпечити контроль на всіх ділянках опозиційні сили не зможуть. Очевидно, що доля імперії, як і України, буде вирішуватись не референдумом, що позиція імперських сил не залежатиме від вислідів останнього. Кремль піде на все заради збереження імперії, і дії його ніколи не визначалися правом та законом і визначатися ними ніколи не будуть. Участь же вищезазваних політичних угруповань у референдумі позбавляє їх права в подальшому боротися за незалежність України.

Українська Міжпартійна Асамблея зробить все можливе для того, щоб утримати на принципових позиціях всі опозиційні імперії угруповання в Україні. На жаль, чи то недалекоглядність, чи то намірна організація на непоспішність та поступовість штовхнули зареєстровану опозицію на оманливий шлях, який здатен привести до узаконення окупації України у вигляді УССР. Це ускладнить подальшу боротьбу за відновлення державности, а, крім того, ставить ці сили у вороже нам становище, в один табір з комуністами.

Заявивши про неучасть у референдумі, про невизнання його результатів, якими б вони не були, про ворожість до цієї горбачівської акції в справі національного визволення українського народу, ми закликаємо всіх зареєстрованих громадян УНР, всіх українських патріотів до активізації боротьби за здобуття повної незалежності і за побудову Української Самостійної Соборної Держави.

Підписання угод та договорів — справа уряду. Юридичну силу такі договори можуть мати лише тоді, коли їх укладають уряди незалежних держав. Уряд майбутньої української незалежної держави визначить з ким і які договори укладати в інтересах українського народу».

Учасники пресконференції поставили запитання, на які отримали змістовні відповіді. Вони були також ознайомлені з агітаційними матеріалами, які розповсюджує КПСС щодо союзного договору і які містять у собі чимало дезінформації, спрямованої на заведення в оману народу перед проведенням референдуму.

Пресцентр УМА

Микола Іванович ГОЛОВАЧ
член УНДП

ПОГЛЯД ІЗ В'ЯЗНИЦІ НА ПОДІЇ БІЛЯ СОФІЇ

Пишу цю сповідь, як людина причетна до організації мітингу протесту 27 жовтня, а також як безпосередній учасник подій біля Святої Софії 28 жовтня 1990 р. Взятися за перо мене побудила стаття В. Андрієвського «Ще раз про події біля Софії», надрукована в газеті «Радянська Україна» за 29 січня 1991 року.

В своїй статті добродій В. Андрієвський звинувачує депутатів Верховної Ради УРСР Л. Танюка та З. Думу, а через них і всю Комісію з питань культури та духовного відродження, в тому «... що даний документ містить до прикрого багато різних неточностей, суб'єктивних оцінок, необґрунтованих тверджень і просто помилок». Я нічого не можу сказати про висновки Комісії, очолюваної Л. Танюком (голова комісії) та З. Думою (голова підкомісії), бо не читав підписаного цими депутатами документу.

Газету «Культура і життя» від 9 грудня 1990 року, в якій, за словами добродія В. Андрієвського, надруковано висновки Комісії, прочитати не маю змоги, поскільки знаходжусь у слідчому ізоляторі. «Підопічні» закладу, прозваного серед людей Лук'янівка, газети «Культура і життя» не отримують, як не отримують, до речі, й інших некомуністичних видань. Зате орган ЦК КПУ газету «Радянська Україна» нам регулярно, за державний кошт розносять прямо по камерах. З чого б це, питається, у державної установи така повага до комуністичної газети? Та це досить обширна і серйозна тема, то ми залишимо її для іншої сповіді.

Отож, дякуючи закоханості адміністрації СІзо в газету «Радянська Україна», я отримав можливість прочитати допис шановного добродія В. Андрієвського «Ще раз про події біля Софії».

Мушу з усією відповідальністю сказати, що стаття написана в «кращих манерах» комуністичної пропаганди і перевертає усе з ніг на голову. Виконуючи соціальне замовлення, автор проявляє упереджене ставлення до фактів, більше того — він їх просто заперечує.

Щоб не бути голослівним у своїх обвинуваченнях я розповім про згадані вище події, як їх організатор і учасник, а також буду наводити приклади, як ці факти трактує шановний добродій В. Андрієвський.

Коли стало відомо про приїзд до Києва глави Російської Православної Церкви Олексія II і намір митрополита Філарета улаштувати службу в соборі Св. Софії, то виконком Міжпартійної Асамблеї (МА) і Громадський Комітет (ГК) м. Києва виступили із заявою, в якій висловлювали протест проти проведення служби в храмі Св. Софії, як такий, що належить Українській Автокефальній Православній Церкві.

За декілька днів перед цим у храмі Св. Софії Службу Божу відслужив Патріярх УАПЦ Мстислав, тому в намірі РПЦ проглядалася спроба принизити гідність Патріярха Мстислава, гідність самої УАПЦ, це сприймалося як глум над національною святинею, як глум над гідністю самої нації. У заяві, спрямованій ієрархам РПЦ, було висловлено побажання відмовитись від служби у храмі Св. Софії, а провести її у своєму катедральному соборі Св. Володимира чи будь-якому іншому храмі РПЦ.

У відповідь по Києву була поширена інформація, що служба з участю Олексія II відбудеться в соборі Св. Софії. Тоді Громадський Комітет, який я в той час очолював, випустив листівку, якою закликав провести мітинг-протест.

З подібною листівкою, провести вечером 27 жовтня мітинг, виступило Київське Братство св. Апостола Андрія Первозваного Української Автокефальної Православної Церкви. І так, акція була направлена проти служби у соборі Святої Софії, а не проти самого приїзду Олексія II до Києва, як це хоче показати добродій В. Андрієвський. Ніхто не збирався, та й не збирається, відбирати право й обов'язок Олексія II приїздити до своїх віруючих та проводити будь-які служби, в тому числі й такі, як фарс із ліквідацією екзархату на Україні та проголошенням «незалежної» УПЦ. І хоча ціна цій «незалежності» відома, та це внутрішня справа РПЦ, і ніхто в її справи вмішуватись не мав наміру, тому біля храмів РПЦ не було ні одного пікета, не піднято ні одного гасла, та Олексію II зовсім було не до храмів РПЦ, він горів бажанням осквернити нашу святиню.

На мітингу була прийнята одноголосна ухвала: виставити пікети і не допустити служби Олексія II в соборі Святої Софії. Організатором мітингу, а потім координатором дій пікетуючих, разом із виконкомом МА, був Київський Громадський Комітет, а це, як відомо, далеко не Рух, так що і тут шановний добродій В. Андрієвський попав, як кажуть, пальцем у небо.

По закінченню мітингу ночувати під мурами собору залишилися найстійкіші, бо вночі було уже досить зимувато, а під ранок зовсім холодно, тому немає нічого в цьому дивного, що це були в своїй більшості молоді хлопці та чоловіки.

28 жовтня на майдані під стінами храму зібралися люди, яким небайдужа доля національної Церкви та її святині — собору Св. Софії. Це були люди різних конфесій (православні і греко-католики), представники багатьох партій і громадських організацій, як віруючі, так і не зовсім віруючі. Тому закономірно, що серед зібраних були народні депутати та гості Другого Збору Руху, який на той час відбувався у Києві. В той день на площі зібралися люди, об'єднані почуттям національної гідності, вони йшли на клич власних сердець за велінням свого сумління. Тільки представники РПЦ та їх прихильники прийшли по запрошеннях з перепустками, вони і в цьому не могли відступитись від протоптаної комуністами дороги.

Обвинувачення В. Андрієвського в тому, що акція набрала політичного змісту, виглядають, м'яко кажучи, смішно. Бо судячи із газетного допису, а також беручи до уваги поміщені там фотографії, можна зробити висновок, що шановний автор статті також був біля собору. Коли ж ще врахувати, що добродій Андрієвський має доступ до телехроніки та до оперативної інформації, то не важко зробити висновок, до яких кіл близька ця людина, а отже, на майдан його привели далеко не релігійні переконання. Та я не збираюсь у цьому звинувачувати шановного д. В. Андрієвського, я просто хочу підкреслити, що такі, нехай і релігійні, питання розглядати відірвано від політики просто неможливо, як неможливо сьогодні окремо від політики розв'язати жодного питання, вирішити жодної проблеми. Куди не кинься — все упирається в політику. Це тільки господиня подає

суп окремо і кашу окремо, якщо, звичайно, є із чого приготувати, так що і тут... В житті так усе переплітається, так взаємоз'язане, що розкласти по полицях ще нікому не вдалося, і ми це добре бачимо на прикладі марксизму-ленінізму, бачимо згубність його основоположників у спробі розписати, підчинити розвиток людського суспільства. Тому єдине, що я можу засвідчити з цього приводу, це те, що на майдані біля Софії в той день зібрались у своїй більшості віруючі та прихильники УАПЦ.

Хибний підхід проявляє добродій В. Андрієвський, стверджуючи, що між УАПЦ і РПЦ немає великої різниці. Дивно, що, взявшись писати на цю тему, добродій автор не знає, чим відрізняються УАПЦ від РПЦ, не знає чи не хоче знати, що противоріччя між ними значні і сягають аж XV віку.

Підступна політика Москви призвела до того, що ще в 1448 р. почався розкол Руської Церкви, який призвів до виникнення двох митрополій: Київської та Московської. УАПЦ — правонаступниця Київської Митрополії, яка проіснувала до 1686 року і яку брутально підпорядкував собі Московський Патріархат. УАПЦ, як незалежна Церква, відродилася у жовтні 1921 року на Всеукраїнському Церковному Соборі й на терені України офіційно проіснувала до 30-тих років, а потім була знищена сталінськими церберами. Тепер УАПЦ переживає час свого нового відродження і становлення.

РПЦ вийшла із Московської Митрополії, яка почала так іменуватись із 1461 року, а в 1589 році шляхом шантажу, підкупу та погроз домоглась патріархату, обмеженого територією Московії. Такий стан речей не влаштував імперську політику Москви, і вона уже в той час починає посягати не тільки на українські землі, а й на Київську Митрополію.

Таким чином, із часу свого утворення і по сьогодні РПЦ є провідником імперської політики Москви і стоїть на позиціях великоруського шовінізму. Тому і вижила РПЦ в страшні часи мрякобісся, що сталінські кати досить швидко розібрались хто є хто і уже в 30-их роках дали практично зелену вулицю для своєї прислужниці. РПЦ вірою та правдою служила новим господарям, починаючи із передачі, відповідним органам, даних про своїх прихожан і закінчуючи хвалебними молебнями на честь безбожників — убивць. Вона і тепер продовжує активно співпрацювати з КПСС, це було добре видно під час виборчої кампанії і тепер у радах, коли депутати — представники РПЦ б'ються з депутатами-комуністами, виступаючи проти незалежної Української держави. У своїх виступах як митрополит Філарет, так і митрополит Агафангел із піною на губах відстоюють «єдиную и неделимую».

КПСС не забуває свого васалів і виказує свою підтримку РПЦ. У всіх міжконфесійних конфліктах КПСС стоїть по стороні РПЦ, допомагає їй утримати своїх віруючих, люб'язно дає можливість виступати у партійних і державних засобах інформації. Тому заява, із боку керівників КПСС, про рівність усіх Церков сприймається як фарисейство. На ділі КПСС у боротьбі за збереження тюрми народів, за збереження свого упривілейованого положення знайшла спільника в образі РПЦ.

Це про таку спільність у народі говориться: рука руку мие.

Київ, Лук'янівка, Сізо, камера номер 166

ЗАСТУПНИКИ »ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ«

АВСТРІЯ:

*M. Petruszczak
Walzmanstr. B. A/Z 2.
Salzburg-Aigen.*

ФРАНЦІЯ:

*Union des Ukrainiens de France
186, Blvd. St-Germain
75261 PARIS Cedex 06.*

АВСТРАЛІЯ:

*Postup Ukrainian
Co-operative Trading Society,
902 Mount Alexander Road,
Essendon, Victoria, 3040.*

КАНАДА:

*The League for the Liberation
of Ukraine, 140 Bathurst St.,
Toronto, Ont., M5V 2R3.*

АРГЕНТИНА:

*W. Zastawnyj
1425 Soler, 5039 — BS AIRES.*

НІМЕЧЧИНА:

*"Schlach Peremohy"
8000 München 80,
Zeppelinstr. 67.*

БЕЛЬГІЯ:

*Mr. O. Kowal
72 Blvd, Charlemagne,
1040 BRUXELLES.*

США:

*Mr. H. Cebrij
136-2nd Ave.,
New York, N.Y., 10003.*

Чикаго і околиця:

*Bohdan Kaszuba
6427 W. Forest Preserve Drive,
Harwood Heights, Ill. 60656.*

»ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ« — ЦЕ НАЙКРАЩИЙ СУСІДНЬО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК ДЛЯ ВСІХ: КОЖНОГО УКРАЇНЦЯ І КОЖНОЇ УКРАЇНКИ, СЛУЖИТЬ ТІЛЬКИ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І ЙОГО БЕЗКОМПРОМІСОВІЙ БОРОТЬБИ ЗА УССД!

СПОВНІТЬ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК: ВПЛАТІТЬ, ПЕРЕДПЛАТУ, ПРИЄДНАЙТЕ НОВИХ ЧИТАЧІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ТА РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ ЙОГО ВСЮДИ, ДЕ ЖИВУТЬ УКРАЇНЦІ.
